



Omlegging av indikatorene for penger og kreditt

Harmonisering med internasjonale standarder og tilpasning til nye kilder

TALL

SOM FORTELLER

NOTATER / DOCUMENTS

2019 / 9

Anne Hege Tangen (red.)

I serien Notater publiseres dokumentasjon, metodebeskrivelser, modellbeskrivelser og standarder.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 1. februar 2019

ISBN 978-82-537-9881-3 (elektronisk)

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Rapporten er utarbeidet i fellesskap av arbeidsgruppa og oppsummerer arbeidet med tilpasning av indikatorene til internasjonale standarder samt nytt kildegrunnlag fra banker, kreditt- og finansieringsforetak, statlige låneinstitutter og Norges Bank fra 2018. Arbeidet har bestått i å finne fram til et metodevalg som tilfredsstillende de internasjonale standardene uten å påvirke utviklingen i indikatorene. Arbeidet startet opp i mai 2017 og var i hovedsak avsluttet i juni 2018. Arbeidsgruppa har hatt følgende deltakere, alle fra Seksjon for finansmarkedsstatistikk:

Eirin Ingvaldsen Brynestad
Anne Karin Linderud Haugen
Anne Hege Tangen
Heidi Vegsund
Katharina Østensen

Arbeidsgruppa vil rette en spesiell takk til Norges Bank som har gitt tillatelse til å publisere rapporten fra Utlånsbegrepsgruppen som vedlegg til denne rapporten.

Statistisk sentralbyrå, 26. januar 2019

Lasse Sandberg

Sammendrag

Omlegging av rapporteringen fra banker, kreditt- og finansieringsforetak, statlige låneinstitutter og Norges Bank fra 2018 førte til at arbeidsprosesser, metoder og programmer i pengemengdestatistikken og kredittindikatoren for innenlandsk kreditt måtte tilpasses nytt kildegrunnlag. Samtidig var det naturlig å vurdere statistikken opp mot internasjonale standarder for å sikre best mulig tilpasning. Det var en målsetning for arbeidet at endringene ikke skulle påvirke utviklingen i indikatorene og at nye vekstberegninger skulle gi en forlengelse av tidligere vekstserier. Bakgrunn og formål med arbeidet er omtalt i kapittel 1. Kapittel 3 gir en kort presentasjon av indikatorene, mens internasjonale forpliktelser og anbefalinger er omtalt i kapittel 4.

For at pengemengdestatistikken og kredittindikatoren for innenlandsk kreditt skulle bli best mulig tilpasset internasjonale standarder, ble omfanget på finansobjektene samt metoder endret. Påløpte, ikke-forfalte renter ble inkludert i innskudd i pengemengdestatistikken og i utlån i kredittindikatoren for innenlandsk kreditt. Videre ble utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger erstattet med brutto utlån i kredittindikatoren for innenlandsk kreditt. Her ble også brutto verdipapirlån erstattet med netto, dvs. brutto verdipapirlån fratrukket egenbeholdning. Metoden for å beregne valutakursomvurderinger ble endret til anbefalt metode i IMF's standard. Dessuten ble det besluttet å legge om rutinen for sesongjustering, slik at denne blir bedre tilpasset den anbefalte løsningen fra Eurostat. For at endringene i objektsomfang ikke skulle forårsake brudd i vekstseriene måtte vekstberegningen endres. Sertifikater og obligasjoner ble slått sammen for å tilpasses norsk lovgivning og for å harmonisere omfanget på de to delene av indikatoren for samlet kreditt. Endringer og anbefalinger fra arbeidsgruppa er oppsummert i kapittel 2. Endringer i objektsomfang er nærmere omtalt i kapittel 5, mens endringer i metoder er omtalt i kapittel 6.

Arbeidsgruppa valgte bevisst å fravike de internasjonale standardene for verdsetting av finansobjektene samt for påløpte, ikke-forfalte renter på verdipapirlån. Grunnet manglende informasjon i kildegrunnlaget, ble ikke påløpte, ikke-forfalte renter inkludert i verdipapirlånene. Av samme grunn benyttes nå bokført verdi på innskudd og utlån, og ikke nominell verdi som er anbefalt i standardene og som tidligere ble benyttet. Fordi pålydende verdi gir et bedre bilde av gjeldsutviklingen enn markedsverdi, blir verdipapirene fortsatt verdsatt til pålydende verdi, i strid med anbefalingene for finansregnskapet. Avvikene fra standarden og begrunnelsen for disse er nærmere omtalt under 5.2.

I indikatoren for samlet kreditt er det ikke gjort noen endringer i den utenlandske kreditten. Det skyldes at kildene for utenlandsgjelden er uendret samt at endringene i omfang og metoder i indikatoren for innenlandsk kreditt førte til at de to delene av indikatoren for samlet kreditt ble bedre harmonisert. Ved gjennomgangen ble det likevel klart at omfanget på de to delene av indikatoren for samlet kreditt ikke er godt nok harmonisert i omfang. Arbeidsgruppa anbefaler derfor at omfanget på de to delene av indikatorene for samlet kreditt harmoniseres bedre og at konsernlån tas ut av indikatoren for publikums samlede kreditt. Dette er omtalt nærmere under 5.2.

For å forenkle produksjonsrutinene ble det besluttet å legge ned to serier for innenlandsk kreditt som viste seg å ikke ha noen regelmessige brukere. Dette gjaldt seriene Vekst hittil i år og Tre måneders glidende gjennomsnitt og er kort omtalt under 7.2.

Endringene har vært mange og til dels omfattende. Størst effekt på statistikken hadde endringene i objektsomfang, som forårsaket i brudd i beholdningsseriene.

For pengemengdestatistikken ble likevel de største bruddene forårsaket av feil i tidligere rapporterte innskuddsdata. Omfanget på endringene og tidligere feilrapportering, samt konsekvensene for statistikken og statistikkproduksjonen, er omtalt nærmere i kapittel 7. I kapittel 8 er arbeid som gjenstår listet opp.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
1. Bakgrunn, formål og arbeid	7
1.1. Bakgrunn og formål.....	7
1.2. Arbeid.....	7
2. Oppsummering av endringer	7
2.1. Pengemengdeaggregatene – M0, M1, M2 og M3	8
2.2. Indikatoren for innenlandsk kreditt – K2	8
2.3. Indikatoren for samlet kreditt – K3.....	8
3. Presentasjon av indikatorene	9
3.1. Pengemengdeaggregatene – M0, M1, M2 og M3	9
3.2. Kredittaggregatene – K1, K2 og K3.....	10
4. Internasjonale forpliktelser og anbefalinger	11
4.1. SDDS-forpliktelser dekket av pengemengdestatistikk og kredittindikator.....	11
4.2. Internasjonale anbefalinger hvor Norge ikke er forpliktet	12
5. Indikatorenes omfang og avgrensning	12
5.1. Omfang	13
5.2. Objektsavgrensning	15
6. Metoder i indikatorene	20
6.1. Valutakursomvurderinger	20
6.2. Markedsverdiomvurderinger	21
6.3. Konstaterte tap på utlån	21
6.4. Endring i omfang.....	22
6.5. Beregning av transaksjoner og vekst	22
6.6. Estimering av data som ikke er komplette.....	23
6.7. Sesongjustering	24
7. Konsekvenser av omleggingen	26
7.1. Pengemengden.....	26
7.2. Kredittindikatorene	28
8. Videre arbeid	29
9. Liste over forkortelser	30
Referanser	31
Vedlegg A: Kilder og variabler i indikatorene	32
Vedlegg B: SDDS, kredittindikatoren og pengemengdeaggregatene	35
Vedlegg C: Referat fra seminar om SDDS	37
Vedlegg D: SDDS-krav for kredittinstitusjoner	39
Vedlegg E: Utdrag fra Norges svar til IMF vedrørende SDDS	41
Vedlegg F: Diskusjonsnotat om K3	43
Vedlegg G: Utdrag fra IMF's ROSC-report 2002	51
Vedlegg H: Utdrag fra Norges svar til IMF på ROSC-report 2002	52
Vedlegg I: Factoring	53
Vedlegg J: Rapport fra utlånsbegrepsgruppen i Norges Bank	54
Vedlegg K: K3 - datagrunnlag og metoder for utenlandsgjelden – historikk	76
Vedlegg L: Finanstransaksjoner, omvurderinger og korreksjoner – behandling i kredittindikatoren (K2 og K3) og pengemengden (M3)	87
Vedlegg M: Metode for beregning av valutakursomvurderinger	93
Vedlegg N: Brudd i beholdningsseriene for pengemengdestatistikken	95
Vedlegg O: Brudd i beholdningsseriene for kredittindikatoren	99

1. Bakgrunn, formål og arbeid

1.1. Bakgrunn og formål

Rapporteringen fra banker og kreditt- og finansieringsforetak, statlige låneinstitutter og Norges Bank, ORBOF, ble fra og med januar 2018 tilpasset IFRS. IFRS-tilpasningen resulterte i endret kildegrunnlag for indikatorstatistikken, mer presist for pengemengdestatistikken og indikatoren for innenlandsk kreditt. For at disse indikatorene ikke skulle bli påvirket av det endrede kildegrunnlaget, måtte produksjonsmetoder og -system legges om. Det ble etablert et prosjekt for å gjennomføre dette arbeidet. Formålet var å etablere et produksjonssystem som var tilpasset det nye kildegrunnlag uten at endringen i kildegrunnlaget påvirket utviklingen som indikatorene skulle vise. Samtidig var det et mål å tilpasse indikatorene til internasjonale anbefalinger på områder hvor det var avvik fra disse.

Spesielt for kredittindikatoren for innenlandsk kreditt, K2, var det behov for å foreta en nærmere vurdering av omfang og metoder opp mot internasjonale standarder. Da statistikken ble overført fra Norges Bank i 2007, ble metodene og rutinene videreført. De tekniske rutinene ble lagt om i 2010, men metodene har ikke vært vurdert nærmere.

Metoder og rutiner for utenlandsk kreditt i indikatoren for samlet kreditt, K3, og for pengemengdestatistikken, M0, M1, M2 og M3, hadde begge blitt vurdert nærmere. For utenlandsk kreditt ble både metoder og rutiner lagt om ved overføringen til SSB i 2007. Det hadde sin bakgrunn i at den transaksjonsbaserte valutastatistikken ble lagt ned og at det nye datagrunnlaget ble basert på balanse-data fra et utvalg foretak. For pengemengdestatistikken ble det i 2013 og 2014 gjennomført et prosjekt som resulterte i omlegging av metoder og rutiner. Dette er nærmere omtalt i *Tangen (2014)*.

1.2. Arbeid

Arbeidet ble organisert som et seksjonsinternt prosjekt ved Seksjon for finansielle foretak, som ved omorganiseringen i 2018 skiftet navn til Seksjon for finansmarkedsstatistikk. Arbeidet ble påbegynt i mai 2017 og startet med en gjennomgang av internasjonale avtaler og forpliktelser samt vurdering av konsekvenser av endringene i kildegrunnlaget.

Arbeidsgruppa har gått gjennom historisk materiale, internasjonale standarder og orientert seg om indikatorer i andre land. Avgrensning og omfang av sektorer og objekter i indikatorene er vurdert opp mot internasjonale anbefalinger. Det samme gjelder metoder for beregning av omvurderinger, estimering av data som mangler og sesongjustering. Arbeidsgruppa har forhørt seg om brukernes behov og har i løpet av gjennomgangen orientert om endringer som ville komme.

Arbeidet med å tallfeste endringene i objektsomfang, og med å etablere en metode for å hindre at endringen i omfang påvirker utviklingen i indikatoren, har vært spesielt arbeidskrevende. Videre krevde endring i metoden for å beregne valutakursomvurderinger og i rutinen for sesongjustering en viss innsats.

2. Oppsummering av endringer

Dette kapitlet gir en oppsummering av endringer som er eller vil bli foretatt som følge av tilpasningen til ny rapportering fra banker, kreditt- og finansieringsforetak, statlige låneinstitutter og Norges Bank samt harmoniseringen med internasjonale standarder. Nærmere omtale av og begrunnelse for endringene og avvik fra standarden er gitt i de øvrige kapitlene.

2.1. Pengemengdeaggregatene – M0, M1, M2 og M3

Siden pengemengdestatistikken ble gjennomgått og tilpasset internasjonale standarder i 2014, ble det i denne runden kun foretatt mindre justeringer i objektsavgrensingen som følge av endret kildegrunnlag. I tillegg ble det bestemt at metoder skulle harmoniseres med kredittindikatoren så langt det var mulig.

Endringer som er eller vil bli foretatt for pengemengdeaggregatene er som følger:

- Påløpte, ikke-forfalte renter er inkludert i innskuddene fra pengeholdende sektor
- Eventuelle verdiendringer for innskudd som føres til virkelig verdi er inkludert, dvs. balanseført verdi benyttes
- Metoden for å korrigere for brudd i grunnlagsmaterialet er endret tilsvarende som for kredittindikatoren, for å gi et riktigere bilde av innskuddsveksten.
- Metoden for å beregne valutakursomvurderinger skal tilpasses metoden i kredittindikatoren, som er IMF's anbefalte metode
- Rutinen for sesongjustering av statistikken er, tilsvarende som for kredittindikatoren, endret noe gjennom tilpasning til internasjonale standarder, men vil bli ytterligere endret.

2.2. Indikatoren for innenlandsk kreditt – K2

Tilpasning til nytt kildegrunnlag og IMF's standard innebar endring i omfanget på indikatoren for innenlandsk kreditt, K2. På enkelte områder kunne indikatoren tilpasses standarden uten at det gikk ut over hensikten med indikatoren, dvs. å vise publikums gjeldsutvikling. På andre områder var det ikke hensiktsmessig å følge standarden fullt ut, fordi vi ville mistet informasjon, eller fordi det var vanskelig å framskaffe eller bearbeide data. Metoder ble endret og tilpasset standarden for å gi et bedre bilde av gjeldsutviklingen. Oppsummert er det foretatt følgende endringer for K2:

- Sertifikater og obligasjoner er slått sammen
- Netto verdipapirlån, dvs. brutto verdipapirlån fratrukket egenbeholdning, har erstattet brutto verdipapirlån
- Factoringlån måles nå brutto, dvs. før fratrukket av margintrekk
- Brutto utlån til publikum har erstattet utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger
- Påløpte, ikke-forfalte renter er inkludert i utlånene
- Verdiendringer for utlån som føres til virkelig verdi er inkludert, dvs. balanseført verdi benyttes
- Metoden for å beregne valutakursomvurderinger er tilpasset metoden som IMF anbefaler og harmonisert med metoden for utenlandsgjelden i K3
- Metoden for å korrigere for brudd i grunnlagsmaterialet er endret for å gi et riktigere bilde av gjeldsutviklingen
- Rutinen for sesongjustering av statistikken er endret noe gjennom tilpasning til internasjonale standarder, men vil bli ytterligere endret.

I tillegg ble det vedtatt å legge ned følgende to serier i publiseringen:

- Vekst hittil i år
- Tremåneders glidende gjennomsnitt

2.3. Indikatoren for samlet kreditt – K3

Samlet kreditt består av innenlandsk kreditt og kreditt fra utlandet. Endringene i den innenlandske kreditten i K3 er gitt av endringene i K2 og listet opp over. Det er ikke foretatt noen endringer i den utenlandske kreditten i K3. Det skyldes at kildene for utenlandsgjelden er uendret og at endringene i omfang og metoder i

indikatoren for innenlandsk kreditt, K2, førte til at de to delene av indikatoren for samlet kreditt, K3, ble bedre harmonisert.

Ved gjennomgangen ble det likevel klart at omfanget på de to delene av K3 fortsatt ikke er godt nok harmonisert, og at det derfor er behov for endringer i utenlandsgjelden i K3. Det største avviket er knyttet til at lån fra utenlandske konsernselskaper er omfattet, mens den innenlandske kreditten er begrenset til lån fra finansielle foretak. Disse lånene skaper i tillegg en rekke utfordringer for statistikken.

Arbeidsgruppa anbefaler derfor at omfanget på de to delene av indikatorene for samlet kreditt, K3, harmoniseres bedre ved at konsernlån tas ut av indikatoren for publikums samlede kreditt. Kort oppsummert begrunner vi anbefalingen som følger:

- Avgrensningen av långiversektorene er forskjellig for utenlandsgjeld og gjeld tatt opp innenlands når konsernlån til utenlandske foretak er inkludert
- Det er ikke praktisk mulig å ha et stort nok utvalg til at det er metodemessig forsvarlig å inkludere konsernlåne i beskrivelsen av utviklingen i gjelden til utlandet
- Konsernlåne lager «støy» i indikatoren og forkludrer bildet av gjeldsutviklingen, siden variasjonene er store og tilfeldige og ofte har andre forklaringer enn økt kredittbehov
- Tolkningen av indikatoren blir vanskelig når konsernlåne inkluderes, fordi vi ikke vet hvor stor del av gjeldsøringen som er reell og som faktisk er finansiert i utlandet
- Det gir bedre sammenheng med den tidligere indikatoren, som var basert på valutastatistikken, å holde konsernlåne utenfor indikatoren over publikums samlede kreditt
- Det er meget ressurskrevende å kvalitetssikre indikatoren, når konsernlåne inkluderes

3. Presentasjon av indikatorene

I alle indikatorstatistikkene publiseres både beholdninger og finanstransaksjoner, i tillegg til veksten. Hovedfokus for statistikkene er å gi et tidliganslag på utviklingen, dvs. finanstransaksjoner og vekst. Transaksjoner og vekst må for de fleste kildene beregnes basert på beholdningsendringer. Ved beregningen justeres beholdningsendringene for omvurderinger, herunder brudd i tidsseriene i datagrunnlaget. I selve statistikken er beholdningene underordnet, i den forstand at de ikke korrigeres for brudd i tidsseriene og at de ikke er avstemt mot andre kilder, slik de er i andre statistikker som publiseres på et senere tidspunkt.

Nedenfor gis en grov oversikt over aggregater og sektorer i indikatorstatistikkene. I vedlegg A er det gitt en detaljert oversikt over kilder og variabler som benyttes i dagens indikatorer.

3.1. Pengemengdeaggregatene – M0, M1, M2 og M3

Hovedfokus i pengemengdestatistikken er tolv måneders veksten i pengeholdende sektors beholdning av penger og andre finansielle eiendeler med høy likviditet.

Sektorene i pengemengden

Pengeutstedende sektor består av Norges Bank, banker og kredittforetak. I basispengemengden M0 består pengeutstedende sektor kun av Norges Bank.

Pengenøytral sektor består av statsforvaltningen, statlige låneinstitutter mv. og utlandet. I disse sektorene påvirkes pengemengdeobjektene i liten eller ingen grad av den økonomiske politikken. Av den grunn holdes sektorene utenfor pengemengden.

Pengeholdende sektor består av alle sektorer som ikke inngår i pengeutstedende eller pengeøytral sektor, det vil si publikum (kommuneforvaltningen, ikke-finansielle foretak, ideelle organisasjoner og husholdninger) samt finansielle foretak som ikke er banker eller kredittforetak.

Pengemengdeaggregatene

Basispengemengden M0 defineres som summen av norske sedler og mynt i omløp og bankenes, kredittforetakenes og øvrige pengeholdende sektors innskudd i Norges Bank.

Det smale pengemengdebegrepet M1 defineres som pengeholdende sektors beholdning av norske sedler og mynt samt innestående beløp på transaksjonskonti i norske kroner og utenlandsk valuta. Bankinnskudd på transaksjonskonti omfatter innskudd som kan frigjøres for betaling og uttak over natten uten at det påløper kostnader utover vanlig transaksjonsgebyr.

Det utvidede pengemengdebegrepet M2 defineres som summen av M1 og pengeholdende sektors innskudd i norske kroner og utenlandsk valuta på konti med oppsigelsesfrist opp til tre måneder og/eller avtalt løpetid opp til to år.

Det brede pengemengdebegrepet M3 defineres som summen av M2 og pengeholdende sektors beholdning av gjenkjøpsavtaler, unntatt oppgjørssentralers beholdninger, samt sertifikater og obligasjoner med løpetid inntil to år utstedt av pengeutstedende sektor.

3.2. Kredittaggregatene – K1, K2 og K3

Hovedfokuset for kredittindikatorene er tolv månedersveksten i publikums låne- og verdipapirgjeld, fordelt på innenlandske og utenlandske långivere. Publikum er definert som ikke-finansielle foretak, husholdninger og kommuneforvaltningen.

Långiversektorene i kredittaggregatene

Innenlandske långiversektorer er for lånegjelden begrenset til norske finansielle foretak, mens de omfatter alle norske sektorer for verdipapirgjeld som er tatt opp i det norske verdipapirmarkedet.

Utenlandske långiversektorer omfatter alle utenlandske sektorer, både for lånegjeld og verdipapirgjeld.

Kredittaggregatene

K1 viser utviklingen i publikums låne- og verdipapirgjeld i norske kroner til innenlandske långiversektorer. Indikatoren er kun en delstatistikk av K2.

K2 viser utviklingen i publikums låne- og verdipapirgjeld i norske kroner og utenlandsk valuta til innenlandske långiversektorer.

K3 viser utviklingen i publikums samlede låne- og verdipapirgjeld. Dette omfatter låne- og verdipapirgjeld til innenlandske långiversektorer, K2, samt all låne- og verdipapirgjeld til utlandet.

4. Internasjonale forpliktelser og anbefalinger

Norges internasjonale statistikkforpliktelser knyttet til kredittindikatorene og pengemengdeaggregatene følger av IMF's Special Data Dissemination Standard, *SDDS (2013)*. Forpliktelsene i SDDS er begrenset til data fra banker, kredittforetak og sentralbanken. For Norge innebærer dette forpliktelser knyttet til to av pengemengdeaggregatene, dvs. basispengemengden og den brede pengemengden, samt kredittindikatoren for innenlandsk kreditt. Anbefalinger til omfang og avgrensning av kredittindikatoren for innenlandsk kreditt og pengemengdeaggregatene følger av IMF's Monetary and Financial Statistics Manual, *MFSM (2016)* og er omtalt nærmere i kapittel 5.

Norge har ingen internasjonale statistikkforpliktelser knyttet til indikatoren for samlet kreditt. Norges Bank benytter imidlertid indikatoren for samlet kreditt i sin vurdering av finansielle ubalanser i økonomien og i råd om motsyklisk kapitalbuffer.

I kjølvannet av finanskrisen har fokuset på foretakenes og husholdningenes gjeld og gjeldsutvikling økt. Som en følge av dette har flere internasjonale organisasjoner utarbeidet egne indikatorer. Her kan følgende nevnes:

- G-20 landene har gjennom Mutual Assessment Prosess (MAP) besluttet å følge utviklingen i gjelden/gjeldsveksten til publikumssektoren.
- European Systemic Risk Board (ESRB) har et eget Risk Dashboard der privat gjeld og gjeldsvekst er en viktig indikator. Statistikken til Risk Dashboard tilrettelegges av ECB på kvartalsbasis.
- EU-landene har siden 2011/2012 rapportert beholdninger og transaksjoner i privat gjeld som en del av de nå 14 indikatorene i Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP).
- IMF introduserte i 2013 kredittveksten i private, ikke-finansielle foretak og husholdninger som en tilleggsindikator i Financial Soundness Indicators (FSI).

Norge har ingen forpliktelser knyttet til disse indikatorene, men de tre siste indikatorene er likevel omtalt kort nedenfor.

4.1. SDDS-forpliktelser dekket av pengemengdestatistikk og kredittindikator

SDDS stiller krav om at landene månedlig skal publisere enkelte størrelser basert på rapportering fra sentralbanken, banker og kredittforetak innen én måned etter periodens utløp. Dette gjelder:

- basispengemengden, M0
- den brede pengemengden, M3
- netto fordringer på forvaltningen
- fordringer på andre innenlandske sektorer
- netto fordringer på utlandet

Publiseringen av pengemengdestatistikken dekker kravene til basispengemengden, den brede pengemengden, netto fordringer på de pengenytrale sektorene, dvs. statsforvaltningen og statlige låneinstitutter samt utlandet.

Fordi Norge ikke tilfredsstilte aktualitetskravet i SDDS for publiseringen av balansedata for sentralbanken og kredittinstitusjoner, har Norge fått godkjent at kredittindikatoren for innenlandsk kreditt, K2, dekker øvrige krav, jf. vedlegg B-E.

4.2. Internasjonale anbefalinger hvor Norge ikke er forpliktet

Financial Soundness Indicators (FSI)

Kravene til IMF's kredittindikator i Financial Soundness Indicators (FSI) vil bli spesifisert i revidert FSI Compilation Guide som ikke foreligger ennå. En grov forklaring ser ut til å avgrense indikatoren til vekst i brutto, nominelle utlån, dvs. brutto utlån inklusive påløpte ikke-forfalte renter, fra pengeutstedende sektorer til private, ikke-finansielle foretak og husholdninger.

Norge er ikke forpliktet til å levere kredittindikatoren i FSI, men som det framgår av omtalen i kapittel 5, ser K2 ut til å tilfredsstillende omfang og avgrensning på denne indikatoren.

European Systemic Risk Board (ESRB) og Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP)

ESRB- og MIP-indikatorene for gjeld og gjeldsutvikling er nå harmonisert og har samme omfang. Indikatorene måler privat sektors gjeld fra innenlandske sektorer og fra utlandet, samt utviklingen i denne gjelden. Begge indikatorene baserer seg nå på sektorkonsoliderte data.

Ved etableringen av indikatorene ble begge indikatorene basert på ikke-konsoliderte data for sektorene. Valget ble begrunnet med ønsket om å fange opp lån mellom foretak som ikke inngikk i konsern. I og med at foretaksstrukturene og utbredelsen av konsern er veldig forskjellig fra land til land, ble denne beslutningen gjenstand for diskusjon.

Både EU og ECB anerkjenner at det er forskjell på konserngjeld og gjeld mellom foretak som ikke inngår i samme konsern, og at konserngjelden derfor ideelt sett bør holdes adskilt fra den øvrige gjelden, jf. *ECB (2014)*. Siden de færreste land har full oversikt over konserngjeld, er det ikke mulig å framskaffe slike data til indikatorene. Etersom finansregnskapet også gir ikke-konsoliderte data for sektorene, og det ble avdekket at en del land ikke identifiserer enkeltforetak innenfor konsern, men betrakter konsernet som den statistiske enheten, ble indikatorgrunnlaget endret til sektorkonsoliderte data. Diskusjonen fortsetter imidlertid, siden sektorkonsolideringen ikke løser utfordringen med at konserngjeld til utlandet kan gi et misvisende bilde av nivå og utvikling på gjelden til foretakssektoren. Nærmere illustrasjoner av dette er gitt i artikler fra *Sveriges Riksbank (2012)* og *Irish Economic Association (2015)*. I Sverige holdes derfor konserngjelden utenfor både i innen- og utenlandsgjelden for pengepolitiske formål, jf. omtale i *Finansinspektionen (2014)*.

5. Indikatorenes omfang og avgrensning

Omfang og avgrensning av indikatorene var før den siste gjennomgangen tilpasset kravene i IMF's Spesial Data Dissemination Standard *SDDS (2013)* og IMF's Monetary and Financial Statistics Manual fra 2000, *MFSM (2000)*, så langt det var mulig ut fra datakilder og nasjonale behov. MSFM stiller krav både til sektor- og objektsomfang og gir nærmere anbefalinger om avgrensning av objektene. Med revidert Monetary and Financial Statistics Manual *MFSM (2016)* og ny regnskapsrapportering fra banker og kreditt- og finansieringsforetak, statlige låneinstitutter og Norges Bank var det behov for en gjennomgang av omfang og avgrensning av indikatorene.

5.1. Omfang

Pengemengdeaggregatene

Ved omlegging av pengemengdestatistikken i 2014 ble omfanget på pengemengden og pengeutstedende sektorer justert for å få en bedre tilpasning til de internasjonale standardene. Det ble sikret at objektene i basispengemengden, M0, og det brede pengeaggregatet, M3, ble avgrenset i samsvar med finansobjektene i IMF's Monetary and Financial Statistics Manual fra 2000, *MFSM (2000)*. Fordi det var tolkningsmuligheter knyttet til definisjonen av pengemengdeaggregatene i manualen, valgte SSB å avgrense aggregatene i samsvar med Den europeiske sentralbankens (ECBs) manual for balansestatistikk for monetære institusjoner *ECB (2012)*. Omleggingen er omtalt i notatet om omleggingen av pengemengden, *Tangen (2014)*.

Endringene i kravene til pengemengden fra *MFSM (2000)* til *MFSM (2016)* er begrenset til klarere avgrensning av finansobjektene som inngår i de ulike pengemengdeaggregatene. Etersom IMF har harmonisert avgrensningen med *ECB (2012)*, var den norske pengemengdestatistikken allerede tilpasset endringene i *MFSM (2016)*. Tilpasningen til ny rapportering fra banker og kredittforetak avdekket imidlertid at den norske pengemengdestatistikken fortsatt hadde noen mindre avvik fra MFSM. Dette er omtalt nærmere i avsnittet om pengemengdeaggregatene i kapittel 5.2.

Kredittindikatoren for innenlandsk kreditt – K2

De internasjonale kravene til kredittindikatoren for innenlandsk kreditt, K2, framkommer kun indirekte. SDDS har ingen krav om kredittaggregater og følgelig heller ingen direkte definisjon av innhold og omfang på slike aggregater. Kravene til K2 framkommer derfor kun ved at indikatoren er godkjent som erstatning for innenlandsk kreditt fra pengeutstedende sektorer, siden publiseringen av balansen for de pengeutstedende sektorene ikke oppfyller aktualitetskravet i SDDS, jf. vedlegg B-E. Pengeutstedende sektorer i Norge er Norges Bank, banker og kredittforetak.

I MSFM er ulike kredittaggregater omtalt. Manualen viser til at kreditt kan defineres smalt og bredt både for finansobjektene og for sektorene som yter kreditten og for de som får den. Finansobjektene i det smale kredittaggregatet er begrenset til lån, verdipapirgjeld og leverandørgjeld. Et bredere kredittaggregat kan også omfatte innskudd og aksjer. Derivater og forsikringsforpliktelser regnes ikke med i noe kredittaggregat.

Omfanget av sektorer som yter kreditt er i det smale kredittaggregatet begrenset til pengeutstedende sektorer. Manualen anbefaler at forvaltningsenheter som yter kreditt til finansielle og ikke-finansielle sektorer inngår når landene ikke benytter det smale kredittaggregatet. Manualen viser til at et bredere kredittaggregat kan omfatte kreditt fra alle finansielle foretak, herunder foretak som finansierer seg ved å utstede egenkapitalinstrumenter. Manualen peker også på at visse typer kreditt, som leverandørgjeld, typisk ytes av ikke-finansielle foretak. Videre omtales utlandet som kredittkilde for innenlandske sektorer. Et bredt kredittaggregat omfatter vanligvis kreditt til alle ikke-finansielle sektorer.

Låntakersektorene i K2 er definert bredt ved at alle ikke-finansielle sektorer utenom statsforvaltningen, dvs. publikumssektoren, er omfattet¹. K2 har også et

¹ At kommuneforvaltningen inngår i låntakersektorene i K2 har historisk forklaring. På tidspunktet hvor K2 ble etablert ble en stor del av de kommunalt eide foretakene rapportert sammen med kommuneforvaltningen. Omfanget ble beholdt også etter at de kommunalt eide foretakene med begrenset ansvar ble spesifisert i datagrunnlaget, siden det var ønske om å også følge gjeldsutviklingen for kommuneforvaltningen løpende, blant annet fra Kommunenes Sentralforbund.

bredere omfang av långiversektorer enn det smale kredittaggregatet, ved at alle finansforetak som yter lån til publikum, dvs. også finansieringsforetak, statlige låneinstitutter, forsikringsselskaper og pensjonskasser, er omfattet. Videre oppfyller K2 anbefalingen i MFSM om å inkludere forvaltningsenheter som yter kreditt til låntakerne, ved at Statens pensjonskasse og Eksportkreditt Norge AS er omfattet.

Objektene som inngår i K2 er lån og verdipapirgjeld. Ettersom pengeutstedende sektorer ikke yter leverandørkreditt, oppfyller K2 kravet i MFSM til objekter som skal medregnes i kreditt fra pengeutstedende sektorer. Ved gjennomgangen ble det imidlertid avdekket at avgrensingen av objektene ikke var fullt ut tilpasset manualen. Dette er nærmere omtalt i avsnittet om kredittindikatoren for innenlandsk kreditt i kapittel 5.2.

Kredittindikatoren for samlet kreditt – K3

Som nevnt over, er ikke Norge underlagt internasjonale krav til statistikkrapportering av aggregater for samlet kreditt og kredittutvikling. Siden 1985 har Norge likevel utarbeidet en indikator for samlet gjeld og gjeldsutvikling for ikke-finansiell sektor utenom statsforvaltningen, K3. Fram til og med 2. kvartal 2017 ble K3 utarbeidet månedlig, deretter har utarbeidelsen vært kvartalsvis.

Den samlede bruttogjelden i K3 består av summen av innenlandsk gjeld i K2 med tillegg av bruttogjelden til utlandet for de samme låntakersektorene (publikumssektoren).

Omfanget på långiversektorene er imidlertid forskjellig i K2 og utenlandsgjelden i K3. I K2 er långiversektorene begrenset til finansielle foretak, mens utenlandsgjelden i K3 omfatter gjeld fra alle sektorer. Det betyr at utenlandsgjelden i K3 også omfatter gjeld fra utenlandske ikke-finansielle foretak, herunder selskaper i samme konsern.

Manglende harmonisering av sektoromfang for den innenlandske og utenlandske gjelden i K3, gjør statistikken vanskelig å tolke. Generelt vil det være en statistisk svakhet dersom definisjoner og omfang ikke er gjennomgående i en statistikk. For K3 forsterkes denne svakheten av at årsaken til låneopptaket kan variere med sektor.

Som nevnt i *ECB (2014)*, *Sveriges Riksbank (2012)*, *Irish Economic Association (2015)* og *Finansinspektionen (2014)* er det ofte andre grunner enn kredittbehov som ligger til grunn for opptak av konsernlån. Eksempelvis kan konsern med effektiv likviditetsstyring styre overskuddslikviditet i ett selskap til selskaper med likviditetsbehov, slik at sistnevnte slipper å innkreve fordringer eller selge verdipapirer på et lite gunstig tidspunkt. Videre vil datterselskaper av utenlandske selskaper ofte ha lav egenkapital og bli finansiert med lån i perioder hvor det er behov for det, i stedet for å trekke på egenkapitalen. I slike tilfeller er det ikke kredittbehov som ligger til grunn for låneopptaket, men en samlet investeringsstrategi og økonomistyring. I tillegg kommer at låneopptak kan være skattemessig motivert.

Konserngjelden utgjør en stor del av de ikke-finansielle foretakenes gjeld til utlandet og varierer betraktelig mer enn gjeld fra kredittinstitusjoner. De ulike motivene for opptak av konsernlån innebærer at vi ikke vet om endringene skyldes kredittbehov. Siden K3 kun omfatter gjeld, vet vi heller ikke om dette innebærer endring i netto konserngjeld, eller om endringen i konsernlånene motsvares av en like stor endring i konsernfordringer. Konsernlånene skaper derfor støy i kredittindikatoren. De kvalitetsmessige utfordringene med konsernlånene er nærmere omtalt i vedlegg F, som også omtaler de kvalitetsmessige utfordringene med

månedlig publisering av K3. Noen av utfordringene kunne vært løst dersom vi hadde full oversikt over populasjonen og et stort nok utvalg. Det gjelder utfordringene knyttet til konsernlån som flyttes mellom norske enheter, jf. første figur i vedlegg F. Når det verken er praktisk mulig å avgrense populasjonen eller ha et stort nok utvalg, er det vanskelig ut fra statistiske prinsipper og metoder å forsvare at konsernlån overfor utlandet inngår i kredittindikatoren.

I motsetning til en del andre land, er Norge i stand til å identifisere konserngjelden. Følgelig kan konserngjelden holdes utenfor gjelden og gjeldsutviklingen i kredittindikatoren. Det ville fjerne støy og gi en indikator som er mer robust og som er enklere å tolke. I og med at K3 ikke er underlagt internasjonale statistikkkrav, står Norge fritt til å holde konserngjelden utenfor og velge det omfanget på indikatoren som betraktes som det optimale av EU og ECB.

5.2. Objektsavgrensning

Pengemengdeaggregatene

Innhold og omfang av pengemengdestatistikken var som følge av omleggingen i 2014 tilpasset *MFSM (2016)*. Tilpasningen av statistikken til ny rapportering fra banker og kredittforetak avdekket at pengemengdestatistikken avvek fra manualen på to punkter:

- Påløpte, ikke-forfalte renter var ikke inkludert i de underliggende objektene
- Verdipapirgjeld var medregnet til pålydende, og ikke til markedsverdi

Forklaringen på det førstnevnte avviket var at kildematerialet tidligere manglet informasjon om påløpte, ikke-forfalte renter på innskuddene i pengemengden. I ny rapportering er påløpte, ikke-forfalte renter på innskudd ført sammen med innskuddene. På grunn av manglende spesifikasjoner og bevisste valg er det i dagens pengemengdestatistikken mindre avvik fra MFSM på tre områder:

- Verdipapirer medregnes fortsatt til pålydende verdi, og ikke markedsverdi som standarden anbefaler
- Påløpte, ikke-forfalte renter er ikke inkludert i verdipapirgjelden
- Innskudd medregnes til balanseført verdi, som for fastrenteinnskudd betyr markedsverdi, og ikke nominell verdi som standarden anbefaler

Begrunnelsen for at verdipapirgjelden fortsatt medregnes til pålydende verdi, er at vi mener at pålydende verdi gir et bedre bilde av gjelden. Dette er nærmere omtalt i avsnittet nedenfor om kredittindikatoren for innenlandsk kreditt.

At påløpte, ikke-forfalte renter fortsatt ikke regnes med i verdipapirgjelden, skyldes manglende informasjon om rentene i datagrunnlaget fra VPS, som er den eneste kilden som har spesifikasjonene som er nødvendig for å avgrense det underliggende objektet, dvs. selve verdipapirgjelden. Feilen vi begår ved ikke å ha med de påløpte, ikke-forfalte rentene er isolert sett liten. Dessuten vil feilen bli delvis oppveid av at verdipapirlånene medregnes til pålydende verdi, siden verdipapirlån med løpetid inntil to år kan legges ut som null-kupong-papirer med rente innebygd i underkursen.

At fastrenteinnskudd nå medregnes til virkelig verdi, skyldes at ny rapportering mangler den spesifikasjonen av nominell verdi som vi hadde i tidligere rapportering. Etersom andelen fastrenteinnskudd som inngår i pengemengden er nær eller lik null, vil ikke dette avviket påvirke pengemengden.

Kredittindikatoren for innenlandsk kreditt – K2

Også i K2 avvek objektsavgrensningen fra MFSM ved at påløpte, ikke-forfalte renter ikke var inkludert i de underliggende objektene. Som for pengemengde-aggregatene skyldtes det at spesifikasjonen manglet i rapporteringen. Grunnet upresis beskrivelse i tidligere utgave av manualen ble verdipapirgjelden tidligere målt brutto og ikke netto, dvs. brutto fratrukket egenbeholdning, slik manualen anbefaler. I tillegg var spesifiserte tapsnedskrivninger trukket fra lånene i K2, mens manualen anbefaler at utlånene måles brutto.

Avvikene knyttet til påløpte, ikke-forfalte renter og tapsnedskrivninger ble påpekt i tilbakemeldingene fra IMF i Reports on the Observance of Standards and Codes (ROSC) i 2002, jf. vedlegg G. At verdipapirgjelden var medregnet brutto ble ikke påpekt. Utdrag fra Norges svar på rapporten er gjengitt i vedlegg H.

Nedenfor er avgrensningen av objektene i K2 omtalt nærmere, med henvisning til anbefalinger i standardene og begrunnelser for valgene som ble gjort. Fordi kredittindikatoren kun omfatter gjelden og anbefalingene i standarden er fokusert på symmetrien mellom fordringer og gjeld i finansregnskapet, har vi på enkelte områder bevisst valgt å avvike fra anbefalingene.

Verdipapirlån

Tidligere ble det skilt mellom sertifikatlån og obligasjonslån i K2. Skillet mellom sertifikater og obligasjoner ble fjernet i den norske lovgivningen i 1996. Vi valgte derfor å slå sertifikatlån og obligasjonslån sammen til verdipapirlån.

Tidligere ble også verdipapirlånene i K2 målt brutto, dvs. uten fratrukk av egenbeholdning. Begrunnelsen i *MFSM (2016)* for å måle verdipapirlånene netto, dvs. etter fratrukk av egenbeholdningen, er at dette gir et bedre bilde både av gjeld og fordringer i finansregnskapet, siden egenbeholdningen verken er en reell forpliktelse eller en reell fordring. Dette argumentet veier enda tyngre for kredittindikatoren som kun viser gjelden, enn for finansregnskapet hvor nettofordringene blir upåvirket av egenbeholdningen. Når andelen egenbeholdning endres, vil det gi et feilaktig bilde at gjeldsutviklingen å benytte brutto verdipapirlån i kredittindikatoren. Fordi netto verdipapirlån gir et bedre bilde av de reelle forpliktelsene, besluttet vi å tilpasse K2 til standarden på dette punktet.

Verdipapirlån ble målt til pålydende verdi i K2. Kravene om markedsverdi i MFSM har sin bakgrunn i verdsettingen i finansregnskapet. Der må verdsettingen i balansen være den samme på fordrings- og gjeldssiden. Videre må beholdningene ha samme verdsetting som transaksjonene. Siden låntakerne må innfri gjelden til pålydende verdi på forfallstidspunktet, mener vi at pålydende verdi gir et bedre mål for gjelden når vi ser på denne isolert fra fordringene, slik som i kredittindikatoren. Vi konkluderte derfor med å fortsatt benytte pålydende verdi på verdipapirlånene i K2. I og med at markedsverdi på verdipapirlån sjelden avviker mer enn ± 1 prosent fra pålydende verdi, innebærer dette begrenset avvik fra standarden. Derimot forenkler det produksjonsrutinen, ved at vi ikke trenger å beregne markedsverdiomvurderinger. Det er viktig for en korttidsstatistikk, hvor tallene skal publiseres raskest mulig, at ikke produksjonsrutinene kompliseres unødige.

Påløpte, ikke-forfalte renter var ikke inkludert i verdipapirlånene i K2. Å tilpasse indikatoren til standarden på dette punktet ville ikke vært praktisk gjennomførbart, dersom vi fortsatt skulle ha med alle verdipapirlån som publikum har tatt opp i Norge med norsk långiver. Data med et slikt sektoromfang kan kun hentes fra VPS, som ikke har registrert påløpte, ikke-forfalte renter på lånene. Vi vurderte gevinsten ved det vide sektoromfanget som viktigere enn å inkludere påløpte, ikke-forfalte renter.

Andre lån

Andre lån i K2 omfatter lån fra finansielle foretak og Statens pensjonskasse. Dette omfatter også finansieringsforetak som driver factoringvirksomhet. Tidligere ble factoringutlån medregnet i indikatoren for innenlandsk kreditt netto for margintrekk. Det hadde sin bakgrunn i tidligere regnskapsregler hvor factoringutlån ble ført brutto på eiendelssiden med en margin på gjeldssiden. For noen år siden ble regnskapsregelverket for factoring endret, slik at factoringutlån nå føres netto for margintrekket på eiendelssiden. Gjeldsposten knyttet til factoring i factoring-selskapets balanse omfatter således ikke lenger margintrekk, men kun factoring-kundens tilgodehavender, som ikke skal gå til fratrukk i utlånet. Dette er nærmere omtalt i vedlegg I. Ved gjennomgangen av statistikken ble derfor behandlingen av factoring tilpasset dagens regnskapsregelverk, slik at margintrekket ikke lenger trekkes fra.

Tidligere ble også spesifiserte tapsavsetninger trukket fra utlånene fra de finansielle foretakene til publikum. I forbindelse med innføring av IFRS 9 fra 1. januar 2018 ble det store endringer i rapportørens tapsføring. Endringene innebar at det ikke ville være mulig å lage en sammenhengende tidsserie for utlån fratrukket tapsavsetninger. Det tilsa en nærmere vurdering av dagens metode og omfang:

- Bruk av utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger er et avvik i forhold til MFSM, som anbefaler at utlånene føres brutto.
- Etter ROSC i 2002 anbefalte IMF at Norge tilpasset seg standarden på dette punktet, jf vedlegg G.
- Ettersom bankene ikke frafaller kravene mot låntakerne om de avsetter til tap, gir det et riktigere bilde av publikums lån å benytte brutto utlån enn utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger.
- Så lenge vi ikke korrigerer utlånstransaksjonene for tapsomvurderinger, vil vi gjøre mindre feil ved å benytte brutto utlån enn utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger. Dette skyldes at «friskmeldte» lån ikke påvirker brutto utlån, men påvirker utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger. Dette er nærmere diskutert i rapport av 07.07.2003 fra utlånsbegrepsgruppen i Statistikkavdelingen i Norges Bank, som er gjengitt i sin helhet i vedlegg J.
- Det vil være enklere å korrigere brutto utlån for konstaterte tap, enn det vil være å korrigere for den delen av tapene som ikke allerede er fratrukket i spesifiserte tapsavsetninger.

Statistikkavdelingen i Norges Bank konkluderte i rapport fra utlånsgruppen av 07.07.2003 med at brutto utlån var et mer korrekt utlånsbegrep enn utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger, jf. vedlegg J. Gruppen viste til at forskjellen på transaksjoner i de to utlånsbegrepene var små og at det ville være arbeidskrevende å endre begrep. Overgangen til IFRS 9 innebar imidlertid at det ville bli ressurskrevende å ikke endre begrep. Dessuten ville det ikke være mulig å lage sammenhengende tidsserier. Alle disse hensynene førte til at vi konkluderte med å gå over til å benytte brutto utlån i K2. SSB tar sikte på å etablere en metode for å korrigere for konstaterte tap, dersom disse blir vesentlige.

MFSM anbefaler at utlån verdsettes til nominell verdi. På samme måte som for verdipapirlån har anbefalingen om nominell verdi sin bakgrunn i behovet for lik verdsetting på fordrings- og gjeldssiden i finansregnskapet. Som for verdipapirlån, ville det ideelle vært å måle utlånene til nominell verdi i indikatoren, siden gjelden innfris til nominell verdi. I ny rapportering har vi ingen mulighet til å identifisere nominell verdi, siden verdiendringer blir ført på underliggende objekt. Vi gjør likevel ingen stor feil ved å benytte de balanseførte verdiene, siden omfanget på utlån til virkelig verdi er begrenset. Ettersom både størrelsen på utlånene til virkelig verdi og de løpende verdiendringene blir spesifisert i rapporteringen, har vi

dessuten mulighet til å korrigere for verdiendringene i transaksjoner og vekst. SSB tar sikte på å etablere en metode for å korrigere for verdiendringer, dersom disse blir store.

Påløpte, ikke-forfalte renter var, i strid med anbefalingene i MFSM, ikke inkludert i utlånene i K2, bortsett fra i utlånene fra forsikringsselskaper. En av anbefalingene fra IMF etter ROSC i 2002 var at Norge tilpasset seg anbefalingen på dette punktet. I manualen er det åpnet for at man kan fravike anbefalingen dersom regnskapsregelverket krever en annen føring. Det har vært tilfelle for de bankene og kreditt- og finansieringsforetakene som ikke følger IFRS, men NGAAP. Foretak som benytter IFRS har derimot hatt krav om å føre påløpte, ikke-forfalte renter på underliggende objekt i sine regnskaper. Tidligere ORBOF var tilpasset NGAAP, men ny rapportering er tilpasset IFRS-kravene. Det skyldes at alle banker og kreditt- og finansieringsforetak vil måtte tilpasse seg IFRS-regelverket i løpet av kort tid. Da indikatoren ble tilpasset ny rapportering, ble følgelig påløpte, ikke-forfalte renter inkludert i utlånene, i samsvar med MFSM.

Kredittindikatoren for samlet kreditt – K3

Det skjer ingen endring i kildene for utenlandsgjelden i K3. Endringene i objektsavgrensingen i K3 er derfor begrenset til endringene i objektsavgrensningen i innenlandsgjelden. Denne er dekket av K2 og beskrevet over.

Kildene for utenlandsgjelden i K3 er balansedata fra et utvalg ikke-finansielle foretak, data fra VPS for verdipapirlån tatt opp i Norge med utenlandsk långiver, skattedata for husholdningenes gjeld fra utlandet og data fra Den nordiske investeringsbank. Den viktigste kilden for publikums utenlandsgjeld er balansene overfor utlandet fra utvalget av ikke-finansielle foretak. Regnskapsregelverket som den enkelte rapportør benytter er derfor førende for verdsetting og avgrensning av objektene i utenlandsgjelden i K3.

Objektene som inngår i utenlandsgjelden i K3 har hatt et noe annet omfang enn objektene som inngår i den innenlandske gjelden. Det skyldes forskjeller i regnskapsreglene og ulik spesifikasjonsgrad i rapporteringen. De generelle regnskapsreglene ligger imidlertid nærmere opp til anbefalingene i MFSM enn de mer spesielle kravene i tidligere ORBOF. Av den grunn har verdipapirlån som er tatt opp i utlandet inngått netto i indikatoren. Videre har påløpte, ikke-forfalte renter i all hovedsak vært inkludert i gjelden, som også er regnet brutto før spesifiserte tapsavsetninger. Med andre ord har ikke utenlandsgjelden i K3 hatt de samme avvikene fra objektsavgrensningen i MFSM som K2. Nedenfor er hvert av objektene nærmere vurdert opp mot anbefalingene i MFSM og mot avgrensningen i K2.

Verdipapirlån

Verdipapirlån tatt opp i Norge med utenlandske långivere har samme avgrensning som verdipapirgjelden i K2, siden kilden er den samme. Det betyr at også denne delen av gjelden avviker fra MFSMs anbefalinger ved at gjelden inngår til pålydende verdi uten påløpte, ikke-forfalte renter.

Uavhengig av regnskapsregelverk inngår verdipapirlån netto for egenbeholdninger i foretakenes regnskaper. Lånene vil med meget få unntak være verdsatt til pålydende verdi (ev. med tillegg av periodiserte lånekostnader), siden fastrentelån er sjeldent forekommende hos de få IFRS-rapportørene i utvalget. Forskjellen mellom pålydende verdi og markedsverdi er dessuten liten for verdipapirlån. Det mest vanlige i dag er at påløpte, ikke-forfalte renter regnskapsføres på underliggende objekt, men de kan også bli ført som annen kortsiktig gjeld.

Etter tilpasning av K2 til MFSM er alle verdipapirlån i K3 fratrukket egenbeholdning i samsvar med MFSM. Alle verdipapirlånene i K3 har i all hovedsak samme

verdsetting, dvs. pålydende verdi. Som nevnt i omtalen av K2, er ikke dette i samsvar med anbefalingen i MFSM, men vi mener det gir et bedre bilde av gjelden. I motsetning til K2 vil hovedvekten av verdipapirlånene i utenlandsgjelden være inklusive påløpte, ikke-forfalte renter, slik MFSM anbefaler. I tillegg førte sammenslåingen av sertifikatlån og obligasjonslån til verdipapirlån i K2 til at objektsspesifikasjonen i de to delene av indikatoren for utenlandsk kreditt ble lik, siden det heller ikke tidligere var skilt mellom sertifikater og obligasjoner i utenlandsgjelden i K3.

Andre lån

Ettersom långiverne ikke frafaller lånekravene selv om de avsetter til tap, blir ikke låntakerens forpliktelse redusert med tapsavsetningene. Følgelig er det brutto innlån som inngår i låntakerens regnskap og dermed i utenlandsgjelden i K3. Verdsettingen av andre lån tatt opp i utlandet er i hovedsak til nominell verdi, slik MFSM anbefaler. Unntaket er sjeldent forekommende fastrentelån til virkelig verdi i foretak som følger IFRS. Videre blir påløpte, ikke-forfalte renter i hovedsak ført sammen med lånet i utenlandsgjelden i K3, slik MFSM anbefaler. Tilpasningen av K2 til MFSM førte således samtidig til at tapsavsetninger, verdsetting og påløpte, ikke-forfalte renter ble behandlet likt i K2 og K3.

Andre lån har likevel fortsatt et videre omfang i utenlandsgjelden i K3 enn i innenlandsgjelden, siden lånene fra utlandet ikke er begrenset til lån fra finansielle foretak, slik lånene i innenlandsgjelden er. Fordi rapporteringen ikke gir noen sektorgruppering av utlandet, er andre lån fra utlandet avgrenset etter objekt. Andre lån fra utlandet omfatter gjeld i form av ansvarlig lånekapital, konvertible lån, gjeld til ansatte og personlige eiere og konserngjeld, samt annen langsiktig gjeld, ved siden av alle lån fra kredittinstitusjoner.

Det framgår av objektsspesifikasjonen at gjeld til ansatte og personlig eiere og konserngjeld ikke er lån fra finansielle foretak. Derimot kan finansielle foretak yte lån både i form av ansvarlig lånekapital og som konvertible lån, samt være motpart i annen langsiktig gjeld. Denne gjelden kan også være ytt av ikke-finansielle foretak i utlandet. Muligens vil hovedvekten av långiverne i konvertible lån, som kan bli konvertert til aksjer på et tidspunkt i framtiden, være ikke-finansielle foretak som er interessert i å gå inn som eiere i foretaket. Videre vil finansielle foretak være forsiktige med å yte ansvarlige lån til foretak hvor de ikke har innflytelse over driften.

Om omfanget på innenlands- og utenlandsgjelden blir mest lik ved å beholde eller utelate ansvarlig lånekapital, konvertible lån og annen langsiktig gjeld i utenlandsgjelden er ikke mulig å avgjøre. Disse gjeldspostene er imidlertid så små at de har minimal effekt på utviklingen i publikums gjeld til utlandet. Derimot kan vi med sikkerhet si at omfanget på innenlands- og utenlandsgjelden blir mer lik ved å utelate gjeld til ansatte og personlige eiere og konserngjeld.

Problemstillingen med ulikt objektsomfang for innen- og utenlandsgjelden i K3 ble diskutert i Norges Bank høsten 2004. Det ble da fattet en prinsippbeslutning om at omfanget burde være det samme i de to delene, og at annen gjeld av den grunn ikke burde tas med i utenlandsgjelden. At objektsomfanget i K3 likevel er forskjellig for utenlandsgjelden og innenlandsgjelden, har sammenheng med at kildegrunnlaget ble endret ved overflytting av statistikken til SSB. Målsettingen var at omfanget skulle være det samme før og etter overflyttingen, men endret grunnlag skapte utfordringer for sammenlikningen. Forskjellene i kildegrunnlag og utfordringene det skapte er nærmere omtalt i vedlegg K, hvor forskjellene i omfanget av konsernlån er spesielt omtalt.

Det er vanskelig ut fra statistiske prinsipper å forsvare at variabelomfanget er forskjellig i ulike deler av samme statistikk. Statistikkfaglig har vi heller ikke tilstrekkelig datagrunnlag til å kunne si noe om hvordan endringen i konserngjelden påvirker publikums totale gjeld. Metodemessig bør derfor de store endringene i konserngjelden nøytraliseres i transaksjonene og veksten i indikatoren. Dette fordi endringene må betraktes som ekstremverdier som vi ikke kjenner opphavet til, slik at vi ikke kan vite om dette er reelle endringer. Den enkleste måten å nøytralisere virkningene på transaksjonene og veksten er å utelate konserngjelden fra indikatoren.

6. Metoder i indikatorene

Som nevnt over må transaksjoner og vekst for de fleste kildene beregnes basert på beholdningsendringer. Finanstransaksjonene forklarer kun deler av beholdningsendringen i perioden. De øvrige delene av beholdningsendringen forklares av omvurderinger. Omvurderinger omfatter verdiendringer og volumendringer. Verdiendringer består av valutakursendringer og markedsverdiendringer, mens volumendringer omfatter tap og endring i objekts-, sektor- og næringsomfang. Endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang fører til brudd i tidsseriene i kildegrunnlaget. I vedlegg L er kjennetegn ved finanstransaksjoner, verdiendringer og volumendringer omtalt nærmere.

Enkelte omvurderinger kan hentes fra kildegrunnlaget, mens andre må beregnes. Til dette kreves ulike metoder. I tillegg til metodene for beregning av omvurderinger, transaksjoner og vekst har vi også metoder for framskrivning av data og sesongjustering av tidsseriene. Ved gjennomgang av statistikkene ble det lagt vekt på å tilpasse metodene til internasjonale anbefalinger og å harmonisere metodene i de ulike indikatorene. Deler av arbeidet er gjennomført, men noe gjenstår fortsatt. Nedenfor følger en gjennomgang av de ulike metodene og endringer som er eller vil bli foretatt.

6.1. Valutakursomvurderinger

Valutakursomvurderinger må beregnes for alle valutabeholdningene som inngår i indikatorene. I enkelte tilfeller kan vi finne valutakursomvurderinger på det aktuelle objektet i rapporteringen, men sektorinformasjon vil alltid mangle.

Tidligere ble valutakursomvurderingen både i pengemengdestatistikken og kredittindikatoren for innenlandsk kreditt, K2, beregnet basert på en forenklet metode. Metoden baserte seg på en forutsetning om at differansen mellom utgående og inngående valutakurs fanger opp endringene gjennom perioden. Endringene i valutakurser ble vektet med gjennomsnittlige valutaandeler fra fjorårets kvartaler. Valutaandelene ble holdt konstante gjennom året. Valutakursomvurderingene ble beregnet ved å multiplisere inngående beholdning med den relative endringen i valutakurser.

IMF anser at gjennomsnittlig midtkurs er det beste estimatet for kursutviklingen gjennom perioden. MFSM anbefaler at omvurderingene beregnes som differansen mellom endringen i balansen omregnet til sluttkurser og transaksjonen omregnet til gjennomsnittskurs. Manualen anbefaler ingen bestemt interpolasjonsmetode for perioder hvor detaljerte spesifikasjoner mangler. I *ECB (2012)* er det anbefalt å holde de sist observerte valutaandelene konstante i mellomliggende perioder.

Ved gjennomgangen fant vi at det ikke ville være mer ressurskrevende å benytte den anbefalte metoden i MFSM enn tidligere forenklete metode. Vi konkluderte derfor med å endre metoden for beregning av valutakursomvurderinger i pengemengdestatistikken og i indikatoren for innenlandsk kreditt, K2, til metoden som

MFSM anbefaler, samt å følge ECB sin anbefaling for valutaandelene. Endringen innebar også at metoden for beregning av valutakursomvurderinger ble harmonisert for den innenlandske og utenlandske kreditten, siden den anbefalte metoden allerede ble benyttet for utenlandsgjelden i K3. Sammenlikning av metodene på historiske data viste at metodeendringen hadde meget begrensede utslag for transaksjonene og veksten i indikatoren. Metoden er nærmere beskrevet i vedlegg M.

I pengemengdestatistikken benyttes foreløpig den gamle metoden for beregning av valutakursomvurderinger på innskudd. For verdipapirene i pengemengden har det ikke vært beregnet valutakursomvurderinger. Det skyldes at omfanget av verdipapirer i utenlandsk valuta i pengemengden er så begrenset at valutakursendringer verken gir utslag i transaksjoner eller vekst. Dersom dette endres, vil det bli beregnet valutakursomvurderinger også for verdipapirer i pengemengden.

6.2. Markedsverdiomvurderinger

Tidligere ble alle objekter i pengemengden målt til nominell verdi, slik at markedsverdiomvurderinger ikke forekom. Med unntak av utlån fra forsikringsselskapene var det tilfelle også for kredittindikatorene. Utlånene fra forsikringsselskapene var imidlertid små, og utlån til virkelig verdi så og si fraværende, slik at det heller ikke i kredittindikatorene var behov for å beregne markedsverdiomvurderinger tidligere.

Etter omleggingen av ORBOF skal verdiendringer rapporteres på underliggende objekt. Det betyr at enkelte innskudd som inngår i pengemengden kan bli verdsatt til virkelig verdi. Det samme er tilfelle for utlån i kredittindikatoren for innenlandsk kreditt, K2. I tillegg kommer at overgangen til IFRS 9 har ført til at flere utlån skal rapporteres til virkelig verdi. Videre har utlånene fra forsikringsselskaper økt vesentlig den siste tiden. Som følge av omleggingen av ORBOF, endringen i regnskapsregelverket og utlånsøkningen i forsikringsselskapene kan det derfor bli behov for å beregne markedsverdiomvurderinger både i pengemengdestatistikken og i K2.

ORBOF gir informasjon om hvorvidt innskuddene og utlånene er verdsatt til virkelig verdi eller kost. Videre har rapporteringen informasjon om størrelsen på verdiendringene på utlån og på summen av innskudd og lån. Det samme gjelder for utlån fra forsikringsselskapene i FORT og pensjonskassene i PORT. Det er derfor relativt enkelt å følge med på om verdiendringene blir så store at det må korrigeres for disse i indikatorene, for å unngå at indikatorene viser gal utvikling.

Foreløpig har innskudd og utlån til virkelig verdi hatt så lite omfang at beregning av markedsverdiomvurderinger har vært overflødig. SSB planlegger å utarbeide en metode og tilrettelegge for at markedsverdiomvurderinger kan trekkes ut i transaksjons- og vekstberegningen dersom beløpene blir så store at de gir utslag i indikatorene.

6.3. Konstaterte tap på utlån

Ettersom vi nå har gått over til å benytte brutto utlån i K2, kan ikke lenger endringer i tapsavsetninger grunnet friskmeldte lån forstyrre gjeldsutviklingen i kredittindikatoren. Derimot kan konstaterte tap på utlånene gi et feilaktig bilde av gjeldsutviklingen, dersom disse blir store og det ikke korrigeres for dem.

I følge rapporten fra utlånsbegrepgruppen i Norges Bank, gjorde vi en større feil ved ikke å korrigere nettoutlånene for friskmeldte lån, enn vi vil gjøre om vi ikke korrigerer brutto utlån for konstaterte tap av begrenset størrelse, jf. vedlegg J. I tillegg til de friskmeldte lånene skulle det tidligere ideelt sett også vært korrigert for deler av de konstaterte tapene, siden bankene ikke nødvendigvis hadde avsatt til tap før tapet ble konstatert.

ORBOF gir informasjon om konstaterte tap. Siden vi nå benytter brutto utlån i indikatoren, har vi ikke lenger behov for informasjon om hvor store deler av dette tapet som det tidligere er avsatt spesifiserte tapsavsetninger for. Følgelig er det nå enkelt å følge med på om de konstaterte tapene på utlånene fra ORBOF-rapportørene blir så store at det bør korrigeres for dem for at ikke indikatoren skal gi et galt bilde av gjeldsutviklingen.

For forsikring og pensjonskasser mangler vi informasjonen om konstaterte tap. Selv om utlånene fra livsforsikring har økt vesentlig den senere tiden, vil det neppe oppstå store tap, siden disse utlånene er spesielt sikre. I og med at tapsavsetninger nå spesifiseres i rapporteringen, kan risikoen for framtidig tap observeres gjennom økning i andelen utlån med tapsavsetninger.

Også for utenlandsgjelden i K3 mangler vi direkte informasjon om konstaterte tap. Siden tap sjelden blir konstatert før det åpnes konkurs, og foretaket hvor det åpnes konkurs ikke lenger vil være rapportører, blir det indirekte korrigert for konstaterte tap ved korreksjon for endring i omfang, jf. kapittel 6.4.

SSB vil utarbeide en metode for å kunne korrigere for konstaterte tap på utlån fra banker, kreditt- og finansieringsforetak, statlige låneinstitutter og Norges Bank dersom det blir nødvendig. For forsikring ser vi foreløpig ingen behov for å utarbeide noen metode.

6.4. Endring i omfang

Når foretak endrer sektor eller næring, eksempelvis som følge av endret virksomhet eller konkurs, oppstår det brudd i tidsseriene i statistikken for disse sektorene og næringene. Omfanget på sektoren og næringen som foretaket flyttes fra reduseres, mens det øker tilsvarende i sektoren og næringen som foretaket flyttes til. Ved konkurs reduseres omfanget på sektoren som det konkursrammede foretaket tilhørte uten at noen andre sektorer øker. Dersom omfanget endres for sektorer eller næringer som inngår i indikatorstatistikkene, endres lånene og innskuddene uten at det skyldes transaksjoner. Med andre ord er ikke dette opptak eller innfrielse av lån, eller innskudd eller uttak fra bankkonto. Følgelig skal ikke slike endringer regnes med i transaksjonene i indikatorstatistikken. Det samme er tilfelle dersom objektene i indikatorene endrer omfang, slik de har gjort i denne omleggingen.

I motsetning til verdiendringer og tap påvirker endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang også inngående beholdning av objektet. Når et foretak endrer sektor eller næring i en periode, vil både beholdningsendringen i perioden og den tidligere opparbeidede beholdningen bli flyttet fra én sektor eller næring til en annen. Tidligere nivå på sektorens eller næringens beholdninger vil ikke da være sammenlignbart med nytt nivå. Det samme vil være tilfelle dersom objektsdefinisjonene endres. For at ikke endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang skal påvirke veksten i indikatorene, må det derfor korrigeres for endringen i omfanget i vekstberegningen.

6.5. Beregning av transaksjoner og vekst

Transaksjonene i indikatorstatistikkene beregnes som beholdningsendringer fratrukket omvurderinger i perioden. Det er foretatt en mindre endring i transaksjonsberegningen, ved at omvurderingene nå korrigeres i den størrelsen som de reelt sett endrer og med det beløpet som de har på det aktuelle tidspunktet. Det betyr at verdiendringer og tap, som er strømningsstørrelser i perioden, trekkes fra beholdningsendringen i perioden, slik de også ble tidligere. Ved endring i objekts-, sektor- eller næringsomfang korrigeres nå inngående beholdning med endringsbeløpet ved inngangen til perioden i transaksjonsberegningen. Siden det beregnes transaksjoner både for siste måned og over de siste tolv månedene, korrigeres

beholdningene i de tolv siste månedene med det aktuelle endringsbeløpet i hver av disse månedene.

I tidligere metode for beregning av transaksjoner ble endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang korrigert i utgående beholdning og framover i tolv måneder med beløpet på tidspunktet for endringen. Tanken bak metoden var å gjøre ny beholdning sammenlignbar med tidligere beholdning. For transaksjonene i måneden hvor endringen i omfang skjer, gir de to metodene samme resultat. For transaksjonene over de siste tolv månedene, og for de tolv etterfølgende månedene, kan endringen i metode utgjøre en forskjell hvis ikke endringsbeløpet er relativt konstant i de siste tolv månedene før endringen i omfang skjer. Endringsbeløpet som fulgte av tilpasningen av indikatorstatistikken til internasjonale standarder og ny ORBOF viste seg å variere over den siste tolv månedersperioden. Det som var utslagsgivende for at metoden ble endret var imidlertid at metoden for beregning av vekst måtte endres. Siden metodene for beregning av transaksjoner og vekst må være harmonisert, måtte også metoden for beregning av transaksjoner endres.

Ved beregning av veksten blir transaksjonene målt i forhold til nivået på periodens inngående beholdning. I den tidligere metoden ble derfor transaksjonene i det nye omfanget på beholdningene målt opp mot gammelt omfang på beholdningene. Ved små endringer i omfang, ble ikke veksten nevneverdig påvirket. Ved omleggingen, da nivået på beholdningene ble vesentlig endret som følge av endringen i objektsomfang, ga imidlertid metoden et feilaktig bilde av veksten. Metoden for beregning av vekst ble derfor endret, slik at den ble mer robust for endringer i omfang.

I ny metode for beregning av vekst måles transaksjonene i forhold til de beholdningene som har generert transaksjonene. Med andre ord tar ny metode for beregning av vekst utgangspunkt i dagens nivå på beholdningene og korrigerer tidligere nivå slik at dette blir sammenlignbart med dagens – og ikke omvendt, slik det ble gjort i tidligere metode. Forskjellen på tidligere og nåværende metode for beregning av transaksjoner og vekst er nærmere beskrevet i vedlegg L.

Fordi det ikke er praktisk mulig å korrigere beholdningsserier tilbake i tid i en korttidsstatistikk, blir ikke beholdningene i indikatorstatistikken korrigert ved endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang. Endringer i omfang vil derfor slå ut som brudd i beholdningsseriene i indikatorstatistikken. Ved omleggingen la vi vekt på at endringer i omfang ikke skulle påvirke veksten i indikatorene. I og med at vi da må korrigere for endringen i omfang i inngående beholdning, er det ikke lenger mulig å beregne veksten basert på publiserte transaksjoner og beholdninger når beholdningsseriene endrer omfang.

6.6. Estimering av data som ikke er komplette

Indikatorstatistikken er en korttidsstatistikk som publiseres månedlig så raskt det foreligger tilstrekkelig datagrunnlag. På grunn av ulike rapporteringsfrister, ulik rapporteringshyppighet, forsinkelser i rapporteringen og mangler i rapporterte data er sjelden alle data tilgjengelige ved publiseringstidspunktet. Av den grunn har produksjonsrutinen metoder for å estimere data som mangler eller er mangelfulle.

IMF omtaler i sin veiledning for penge- og finansstatistikk fra 2008, *MFS (2008)*, ulike metoder for estimering av manglende beholdningsdata. Med mindre de manglende beholdningene utvikler seg jevnt over tid eller parallelt med observerte beholdninger, anbefaler IMF at siste observerte verdi framskrives inntil data mottas. Dersom mottatte data har lavere hyppighet enn statistikken, må beholdningsendringen spres på mellomliggende perioder. Hvis ikke dataene har et kjent sesongmønster, kan endringen spres jevnt over periodene.

I kredittindikatoren for innenlandsk kreditt benyttes data med ulike hyppighet. Forsikringselskaper og finansieringsforetak rapporterer kvartalsvis, mens pensjonskasser rapporterer årlig. Siden utlånene kan variere, og det verken er noe sesongmønster eller trendmønster i variasjonen, framskrives siste observerte data, slik IMF anbefaler. Når data mottas spres beholdningsendringen jevnt over de mellomliggende periodene. Resultatet av denne behandlingen er at verken finansieringsforetak, forsikringselskaper eller pensjonskasser genererer transaksjoner i mellomliggende måneder før vi mottar nye data. Da blir det imidlertid generert transaksjoner både for inneværende periode og for tidligere perioder hvor data var framskrevet. I vedlegg L er det nærmere omtalt hvordan midlertidige framskrivninger inngår i transaksjons- og vekstberegningen.

6.7. Sesongjustering

Økonomiske tidsserier vil ofte være påvirket av fenomener som gjentar seg til om lag samme tid hvert år. Slike tidsserier sier man er påvirket av sesongeffekter. Gjennom sesongjusteringsprosessen forsøker man å fjerne sesongeffektene i tidsseriene, jf. *Foss og Seierstad (2009)*.

På grunn av ferieavvikling, skatteforhold mv. varierer intensiteten i tilbudet av og etterspørselen etter penger gjennom året. Dette vanskeliggjør en direkte sammenligning av beholdninger i indikatorstatistikken fra en måned til den neste. For å justere for slike forhold sesongjusteres beholdningstallene for utvalgte pengemengde- og kredittaggregat, slik at man kan analysere den underliggende utviklingen fra måned til måned.

Serier som sesongjusteres

I pengemengdestatistikken publiseres fem sesongjusterte beholdningsserier med tilhørende vekstrater: M3, M3-husholdninger, M3-ikke-finansielle foretak, M3-kommuneforvaltningen og M3-andre finansielle foretak. De sesongjusterte tallene for M3-andre finansielle foretak er ikke et resultat av egen sesongjustering, men restbestemmes som differansen mellom de sesongjusterte tallene for M3 og summen av de andre sektorenes sesongjusterte tall.

I kredittindikatorstatistikken publiseres seks sesongjusterte serier med tilhørende vekstrater: K1, K2, K2-valuta, K2-husholdninger, K2-ikke-finansielle foretak og K2-kommuneforvaltningen. De sesongjusterte tallene for K2-valuta er ikke et resultat av egen sesongjustering, men restbestemmes som differansen mellom de sesongjusterte tallene for K2 og de sesongjusterte tallene for K1. De sesongjusterte tallene for K2-kommuneforvaltningen blir også restbestemt som differansen mellom K2 og summen av K2-husholdninger og K2-ikke-finansielle foretak.

Metoden for sesongjustering

Beholdningsseriene i indikatorstatistikken korrigeres for sesongvariasjoner ved hjelp av sesongjusteringsprogrammet X12-ARIMA, som benytter den metoden som Eurostat anbefaler for sesongjustering. Programmet trekker ut ekstremverdier og dekomponerer ujusterte beholdningstidsserier i tre komponenter: en sesongkomponent, en trendkomponent og en irregulær komponent (eller tilfeldig variasjon). Sesongkomponenten refererer til den delen av variasjonen i en tidsserie som skjer innen et år og består av sesongfaktorer for hver periode i året. Trendkomponenten representerer den langsiktige tendensen i data. Den irregulære komponenten kan tolkes som den uforklarte variasjonen, jf. *Foss og Seierstad (2009)*.

Beholdningsseriene i indikatorstatistikken korrigeres løpende for sesongeffekter ved å dividere de ujusterte månedlige beholdningene med sesongfaktorene (multiplikativ modell). Fram til nå har sesongjusteringen basert seg på sesongfaktorer som har blitt holdt fast gjennom året. Beregningen av sesongfaktorene har

skjedd i forbindelse med publiseringen av januartaallene og blitt framskrevet for ett år. Sesongfaktorene beregnes på grunnlag av ujusterte beholdningstall for de siste ti² årene, slik at også sesongfaktorene for tidligere perioder blir revidert. Følgelig blir sesongjusterte beholdninger bakover i tid påvirket når nye sesongfaktorer beregnes. Det samme gjelder vekstratene som er beregnet med utgangspunkt i de sesongjusterte beholdningene.

Internasjonale anbefalinger

I følge Eurostats veiledningen for sesongjustering, *ESS (2015)*, er det kun data med signifikant sesongmønster som skal sesongjusteres. Dersom ulike serier i statistikken har forskjellig sesongmønster, anbefaler Eurostat at den direkte metoden for sesongjustering benyttes for de disaggregerte seriene og at de sesongjusterte aggregerte seriene beregnes ved å summere disse seriene (indirekte metode).

Eurostat anbefaler i *ESS (2015)* at sesongfaktorene beregnes på nytt når nye data foreligger. Videre anbefaler Eurostat at man begrenser perioden for revisjon av sesongjusterte data til tre år før året med løpende revisjoner av ujusterte data. Dette for å unngå at endringer i enkeltstørrelser genererer små endringer i sesongjusteringen av andre data og forvirrer brukerne av statistikken. Ved større omlegginger av statistikken anbefaler Eurostat at statistikken før og etter omleggingen sesongjusteres hver for seg.

Tilpasning til internasjonale anbefalinger

Ved omleggingen ble det foretatt en vurdering av sesongmønsteret i indikatorstatistikken. Det er et signifikant sesongmønster for de aggregerte seriene i pengemengdestatistikken og kredittindikatoren for innenlandsk kreditt, men sesongmønsteret er ikke like tydelig for alle de disaggregerte seriene.

Serien for K2-valuta viser ingen signifikante sesongvariasjoner, verken i totalserien eller i disaggregerte serier. Derimot viser K1-kommuneforvaltningen et signifikant sesongmønster. Det er derfor besluttet at det ikke lenger skal restbestemmes serier i kredittindikatoren. I stedet vil vi beholde K2-valuta ukorrigert og gå over til å sesongjustere de tre disaggregerte seriene for innenlandsk kreditt i norske kroner: K1-husholdninger, K1-ikke-finansielle foretak og K1-kommuneforvaltningen. For de to sesongjusterte totalseriene for innenlandsk kreditt, K1 og K2, vil metoden bli endret fra den direkte metoden til den indirekte, slik Eurostat anbefaler. Den sesongjusterte totalserien for innenlandsk kreditt i norske kroner, K1, vil etter dette bli beregnet som summen av de tre disaggregerte seriene K1-husholdninger, K1-ikke-finansielle foretak og K1-kommuneforvaltningen. Den sesongjusterte totalserien for innenlandsk kreditt i norske kroner og utenlandsk valuta, K2, vil bli bestemt som summen av den ukorrigerte serien for K2-valuta og den sesongjusterte serien for K1.

Siden restbestemte serier fanger opp eventuelle feil i øvrige serier, vil vi også vurdere den restbestemte serien i pengemengdestatistikken, M3-andre finansielle foretak, nærmere. SSB arbeider også med å legge om rutinene for sesongjustering til løpende beregning av sesongfaktorer, mot dagens årlige. Den løpende beregningen vil basere seg på data for de syv siste årene. Selve modellen for beregning av sesongkomponentene vil fortsatt oppdateres årlig, men vi vil ta i bruk en modell som håndterer flere ekstremverdier enn dagens versjon. Også dette er i samsvar med Eurostats anbefalinger.

² Tidligere ble beholdningsserien fra alle årene hvor statistikken var produsert benyttet. Da det viste seg at årene før de ti siste ikke påvirket sesongfaktorene, ble dette endret. I pengemengdestatistikken for 2016 og 2017 ble det benyttet serier tilbake til omleggingen i 2008, dvs. serier på hhv. 8 og 9 år, fordi dette viste seg å være tilstrekkelig.

I forbindelse med omleggingen ble perioden for sesongjustering av data begrenset i forhold til tidligere. Nå sesongjusteres data fire år tilbake i tid, mens dataseriene tidligere ble sesongjustert ti år tilbake ved oppdatering av sesongkomponentene. Videre ble rutinen for sesongjustering før og etter omleggingen delt, slik Eurostat anbefaler. Dataseriene før 2018 blir nå kun sesongkorrigert når de ujusterte dataseriene revideres. For kredittindikatoren følger endringen i objektsomfanget fra 2018 samme sesongmønster som objektene de har endret omfanget på, slik at tidligere sesongmønster kan benyttes også for månedene i 2018. For pengemengdestatistikken måtte sesongjusteringen for desember nøytraliseres ved omleggingen, siden inkluderingen av påløpte, ikke-forfalte renter i innskuddene fører til at det ikke lenger oppstår et skift i desember.

SSB vil på hjemmesiden til statistikken opplyse om når de pågående endringene blir innført.

7. Konsekvenser av omleggingen

Av kapitlene foran framgår det at det ble gjort mange endringer i indikatorstatistikken i forbindelse med tilpasning til ny rapportering og internasjonale standarder. Den mest vesentlige endringen for statistikken er knyttet til endringen i objektsomfang. At påløpte, ikke-forfalte renter og verdiendringer kom med i de underliggende objektene førte til et skift i nivået på beholdningene. Det samme gjorde overgangen til brutto utlån og til netto verdipapirbeholdning.

Dersom ikke endringer i objektsomfang blir korrigert i alle historiske beholdningsserier, vil de forårsake brudd i disse seriene. Å korrigere beholdningsseriene i indikatorstatistikken tilbake til statistikkens etablering, var ikke praktisk mulig. Spørsmålet var da når vi skulle ta bruddet som var forårsaket av endringen i objektsomfang. Siden det verken forelå informasjon om sektorfordeling av påløpte, ikke-forfalte renter eller av verdiendringer i tidligere ORBOF, var det ikke mulig å korrigere disse bruddene i tilbakegående tidsserier. For egenbeholdningen av verdipapirlån og spesifiserte tapsavsetninger fantes det sektorfordeling, slik at det i teorien var mulig å korrigere beholdningsserien noe tilbake i tid. Siden endringen i objektsomfang uansett ville føre til brudd i beholdningsseriene fra og med januar 2018, anså vi det både mest praktisk og mest hensiktsmessig å ta hele bruddet knyttet til endringen i objektsomfang på dette tidspunktet.

For pengemengden skapte endringen i objektsomfang også nytt sesongmønster som måtte håndteres ved overgangen til ny rapportering. I tillegg ble det avdekket store feil i innrapporterte innskudd fra før 2018.

I omleggingen la vi vekt på at veksten ikke skulle vise et feilaktig bilde av utviklingen. For å hindre at det skjedde, ble det beregnet bruddstørrelser som nøytraliserte virkningen av nytt objektsomfang og tidligere feilrapportering i veksten. I arbeidet med omleggingen ble det også besluttet at det var hensiktsmessig å avslutte produksjonen av to vekstserier som ble beregnet for å måle utviklingen i innenlandsk kreditt.

7.1. Pengemengden

Endret objektsomfang medførte at sesongmønsteret i pengemengden endret seg fra og med 2018. Dette ble håndtert ved å produsere nye sesongkomponenter for perioden 2014 til 2018 basert på tidsserier hvor det var korrigert for endringen i omfang. I tillegg ble det i forbindelse med omleggingen korrigert for brudd i beholdningsseriene i pengemengdestatistikken av to årsaker. For det første ble det korrigert for endring i objektsomfang, herunder at påløpte, ikke-forfalte renter nå rapporteres sammen med innskudd. For det andre ble det korrigert for at det ble

oppdaget feil i innrapporterte data fra før 2018. Begge disse årsakene til brudd i beholdningsseriene gjorde det nødvendig å korrigere inngående beholdning i beregningen av transaksjoner og vekst.

Nytt sesongmønster

Ettersom påløpte, ikke-forfalte renter etter omleggingen ble lagt til underliggende objekt, endret sesongmønsteret i pengemengden seg fra og med 2018. For de fleste innskudd blir renter kapitalisert en gang i året, rundt årsskiftet. Tidligere, da påløpte, ikke-forfalte renter ble rapportert separat i ORBOF, ble ikke disse rentene inkludert i pengemengdeaggregatene før de ble kapitalisert. Før 2018 skapte dette dermed en uvanlig stor økning i innskudd i desember. Denne sesongvariasjonen ble nøytralisert gjennom sesongjustering. Vi ønsket å ta hensyn til endret sesongmønster da det skulle lages sesongkomponenter for 2018. Etter å ha forhørt oss med metodeseksjonen, ble det avklart at sesongvariasjonen i desember ikke er spesielt sterk og at problemet kunne løses på en enkel måte.

Løsningen ble å basere sesongkomponentene for 2018 på en konstruert beholdningsserie for innskudd for perioden 2014 – 2017. Den konstruerte tidsserien bestod av de observerte innskuddsbeholdningene med tillegg av påløpte, ikke-forfalte renter fra ORBOF. Rentene ble sektorfordelt basert på antakelser om den enkelte sektors andel av totalen. Dette betyr at vi ikke har framskrevet nye sesongkomponenter for 2017 i 2018, slik vi vanligvis ville gjort, men har basert sesongkomponentene i 2018 på en prediksjon av det nye sesongmønsteret. For periodene før 2018 er sesongkomponentene fortsatt basert på de observerte innskuddsbeholdningene for disse periodene.

Brudd i beholdningsseriene som følge av endret objektsomfang

Endring i objektsomfang medførte at innskudd i pengemengden fra og med 2018 inkluderer påløpte, ikke-forfalte renter og verdiendringer. Inkluderingen av påløpte, ikke-forfalte renter øker nivået på beholdningen av innskudd i hver måned fra og med 2018 sammenliknet med tidligere år. Vi antok at verdiendringer på innskudd hovedsakelig relaterer seg til innskudd som ikke er inkludert i pengemengden, eksempelvis innskudd med lang løpetid og binding. Uansett er verdiendringene størrelsesmessig ubetydelige. Dermed ble det ikke laget bruddstørrelser for å korrigere for at verdiendringer ble inkludert i innrapporterte innskudd. I pengemengden er det altså som følge av endring i objektsomfang, kun lagt inn bruddstørrelser som hindrer at påløpte, ikke-forfalte renter slår ut i vekst og transaksjon. Vi hadde mulighet til å hente ut informasjon om nivået på påløpte, ikke-forfalte renter i 2017 fra ORBOF, men disse dataene var ikke fordelt på detaljert sektor. Det var heller ikke informasjon om hva slags innskudd rentene relaterte seg til. Dermed måtte vi fordele påløpte, ikke-forfalte renter på sektorene og pengemengdeaggregatene basert på forutsetninger.

Siden vi hadde lite informasjon om påløpte, ikke-forfalte renter, ble disse fordelt på enklest mulig måte. De ulike innskuddstypene og sektorenes andel av disse rentene ble basert på de respektive innskuddstypene og sektorenes andel av samlede innskudd fra innenlandske sektorer. Med disse andelene lagde vi bruddstørrelser per innskuddstype og sektoraggregat som inngår i pengemengden. Se vedlegg N for beregnede andeler av påløpte, ikke-forfalte renter og endelige bruddstørrelser.

Brudd i beholdningsseriene som følge av feil i innrapportert data fra før 2018

Omleggingen medførte at rapportørene gikk grundig gjennom sin rapportering til SSB. Mange rapportører avdekket at en del innskudd hadde vært rapportert feil før 2018. Konsekvensen av dette var at en del innskudd som feilaktig ikke ble

medregnet tidligere i pengemengden, nå er med. I tillegg førte det til flytting av innskudd mellom pengemengdeaggregatene, hovedsakelig fra andre innskudd til transaksjonsinnskudd. Forskjellene skyldes altså ikke endrede definisjoner, men at rapportørene klassifiserer ulike innskuddstyper mer riktig nå enn før 2018. Enkelte av feilene ble avdekket allerede i testfasen av ny ORBOF. Resten ble avdekket i løpet av de første innrapporteringsmånedene etter omleggingen. Omfanget av feilrapporterte innskudd var så stort at vi måtte korrigere for dette ved å legge inn bruddstørrelser ved publiseringen av pengemengden for januar, februar og mars 2018. Det ble også lagt inn bruddstørrelser ved publiseringen for juni 2018, da siste del av tidligere feilrapporterte innskudd ble rapportert riktig.

Omklassifiseringen av innskudd ble kartlagt på rapportørnivå for de sektorene som er med i pengemengden. Deretter ble disse aggregert opp til bruddstørrelser per innskuddstype og sektoraggregat. Bruddstørrelsene er fremstilt på aggregert nivå i vedlegg N.

7.2. Kredittindikatorene

For korttidsstatistikker er det viktig at produksjonsrutinene er enklest mulig slik at risikoen for feil er begrenset mest mulig. Da vi ved gjennomgangen av statistikken fant at to av vekstseriene for indikatoren for innenlandsk kreditt ikke hadde noen regelmessige brukere, valgte vi derfor å legge ned disse to seriene. Dette gjaldt serien for vekst hittil i år og serien for tremåneders glidende gjennomsnitt.

Brudd i beholdningsseriene

For at ikke endringene i objektsomfang ved overgang til ny ORBOF og tilpasning til nye regnskapsregler og til internasjonale standarder skulle påvirke transaksjoner eller vekst i kredittindikatoren, måtte det beregnes bruddstørrelser for alle månedene i 2017, slik at nivået i disse månedene kunne sammenlignes med nivået i 2018.

Fra og med 2018 rapporteres utlånene inklusive påløpte, ikke-forfalte renter og verdiendringer i ORBOF. Nye regnskapsregler har ført til at factoringlån nå måles uten fratrukk av margintrekk i kredittindikatoren. Som et ledd i tilpasning til internasjonale standarder gikk vi fra å benytte brutto verdipapirlån til netto, ved at egenbeholdningene trekkes fra. Den største endringen i objektsomfang skyldes at vi, som et ledd i tilpasningen til internasjonale standarder, gikk over fra å benytte utlån fratrukket spesifiserte tapsnedskrivninger til å benytte brutto utlån. Dette resulterte samtidig i en mer robust indikator, ved at vi unngår at framtidige endringer i tapsregelverket påvirker indikatoren.

Data fra 2017 ble benyttet i beregningen av månedlige bruddstørrelser. For margintrekk, egenbeholdninger av verdipapirlån og spesifiserte tapsnedskrivninger hadde vi sektor- og næringsfordelte data som ble benyttet direkte. For påløpte, ikke-forfalte renter og verdiendringer på utlån måtte bruddstørrelsene fordeles på sektor og næring basert på sektor- og næringsfordelingen av utlånene. Bruddstørrelsene på aggregert nivå for alle periodene og på detaljert nivå for siste periode (2017/12) er vist i vedlegg O.

8. Videre arbeid

Ved gjennomgangen av statistikkene ble det anbefalt en rekke endringer. De fleste av endringene ble gjennomført fra og med januar 2018, men enkelte ble utsatt.

Endringene som ble utsatt er:

1. Metode for markedsverdiomvurderinger i K2 og M3
2. Metode for beregning av volumomvurderinger knyttet til tap i K2
3. Omlegging av rutine for valutakursomvurderinger for innskuddene i M3
4. Rutine for valutakursomvurdering av verdipapirlån i M3, dersom dette blir nødvendig
5. Metode for løpende sesongjustering
6. Vurdering av sesongmønster for M3-andre finansielle foretak
7. Metode for indirekte sesongjustering av K1 total og K2 total
8. Harmonisering av omfang i K2 og utenlandsgjelden av K3

Med unntak av harmonisering av sektor- og objektsavgrensning mellom K2 og K3, og muligens metode for sesongjustering, er disse endringer som per i dag har liten eller ingen innvirkning på transaksjoner og vekst i indikatorene. Som et ledd i produksjonen følges det med på markedsverdiendringer på innskudd og utlån, på konstaterte tap på utlån og på andelen verdipapirlån i valuta i M3. Dersom disse størrelsene ikke lenger blir uvesentlige, vil det bli tatt hensyn til disse ved beregningen av transaksjoner og vekst, slik det er skissert i vedlegg L.

Omlegging av sesongjusteringsrutinen arbeides det med. Denne vil trolig bli lagt om fra og med statistikkåret 2019. Først etter at den er lagt om vil forberedelser til harmoniseringen av sektor- og objektsomfang mellom K2 og utenlandsgjelden i K3 starte opp.

9. Liste over forkortelser

ECB:	European Central Bank
ESRB:	European Systemic Risk Board
ESMA:	European Securities and Market Authority
ESS:	European Statistical System
EU:	European Union
EUROSTAT:	EUs statistiske kontor
IFRS:	International Financial Reporting Standard
IMF:	International Monetary Fund
FORT:	Forsikringssekskapenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering
FSI:	Financial Soundness Indicators
K2:	Kredittindikatoren for innenlandsk kreditt
K3:	Kredittindikatoren for samlet kreditt
M0, M1, M2, M3:	Pengemengdeaggregater: M0 = basispengemengden, M1 = det smale pengemengdeaggregatet, M2 = noe utvidet pengemengdeaggregat, M3 = det brede pengemengdeaggregatet
MFSM:	Monetary and Financial Statistics Manual
MIP:	Macroeconomic Imbalance Procedure
NGAAP:	Norske regnskapsstandarder
ORBOF:	Offentlig regnskaps- og tilsynsrapportering fra banker, kreditt- og finansieringsforetak, statlige låneinstitutter og Norges Bank
PORT:	Pensjonskassenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering
ROCS:	IMFs Reports on the Observance of Standards and Codes
SDDS:	Special Data Dissemination Standard, IMF's dataspredningsstandard

Referanser

- ECB (2012): Manual on MFI Balance Sheet Statistics April 2012
- ECB (2014): Monthly Bulletin March 2014. Debt of non-financial corporations: Consolidated and non-consolidated
- ESS (2015): European Statistical System guidelines on seasonal adjustment, 2015
- Finansinspektionen (2014): Remisspromemoria 2014-06-12: Forslag till föreskrifter om kontracykliskt buffervärde, kapittel 2.5.
- Foss og Seierstad (2009): Dokumentasjon av sesongjustering i SSB. Notater 2009/27
- Irish Economic Association (2015): The Economic and Social Review (2015): The Economic and Social Review, Vol. 46, No.2, Summer, 2015
- MFS (2008): Monetary and Financial Statistics Compilation Guide, 2008
- MFSM (2000): IMF's Monetary and Financial Statistics Manual 2000
- MFSM (2016): Monetary and Financial Statistics Manual, Publication Draft 2016
- SDDS (2013): The Special Data Dissemination Standard 2013
- Sveriges Riksbank (2012): Economic commentaries No. 3, 2012
- Tangen (2014): Pengemengdestatistikken. Kilder og metoder innenfor rammen av internasjonale standarder, Notater 2014/34

Vedlegg A: Kilder og variabler i indikatorene

1. Pengemengdestatistikken

Kilde, hyppighet	Sektor	Variabler fra grunnlaget				Variabel i M3	Note
		Kode	Navn	Valuta	Sektor		
ORBOF, månedlig	3100	6.11.00, R10	Sedler og mynt i omløp	10	--	M1, Sedler og mynt	1)
	3200	6.16.xx, R10	Innskudd disponible for uttak over natten	10, 30	0800, 1110-2500, 3600, 4100-5700, 6500-8500	M1, Innskudd på transaksjonskonti	
		6.17.10, R10	Innskudd med oppsigelsesfrist tom. 3 måneder eller bindingstid tom. 2 år	10, 30	0800, 1110-2500, 3600, 4100-5700, 6500-8500	M2, Andre innskudd	
	3200, 3500	7.50.80, R10	Andre lån, Repoavtale (gjenkjøpsavtale)	10, 30	0800, 1110-2500, 3600, 4100-4500, 5500-5700, 6500-8500	M3, Gjenkjøpsavtaler	2)
	3200, 3500, 3900	1.11.00, R10	Konter	10	--	M1, Sedler og mynt <i>Trekkes fra</i>	
3100, 3200, 3500	1.60.0.97, R21	Netto verdiendring og gevinst/tap på finansielle forpliktelser	10, 30	Alle norske sektorer	Markedsverdiomvurderinger	3)	
VPS-statistikk, månedlig	3200, 3500	CFI=DY, (DB, DM, DT, DW) ≤ 2 års løpetid	Sertifikater og obligasjoner med inntil 2 års løpetid	10, 30	0800, 1110-2500, 3600, 4100-5700, 6500-8500	M3, Kortsiktige rentebærende verdipapirer	4)
Kilder/sektorer som i prinsippet skal være med							
Statsregnsk., Folketrygd-fondet	Statsforvaltningen		Norske sedler og skillemynt		--	M1, Sedler og mynt <i>Trekkes fra</i>	5)

- 1) Bankenes, kredittforetakenes, statens og statlige låneinstitutters beholdninger trekkes fra
- 2) Sektor 4900 er utelatt fordi dette antas å være oppgjørssentraler
- 3) Benyttes for å vurdere omfang og behov for å beregne markedsverdiomvurderinger på innskuddene
- 4) Ansvarlig lånekapital tas ikke med
- 5) Utelates fordi beløpet er lite

2. Indikatoren for innenlandsk kreditt – K2

Kilde, hyppighet	Sektor	Variabler fra grunnlaget				Variabel i K2	Note
		Kode	Navn	Valuta	Sektor		
ORBOF, månedlig	3100, 3200, 3500, 3600, 3900	3.51.xx, R10	Utlån, brutto balanseført verdi	xx	1110, 1120 1510, 1520, 2100, 2300, 2500, 6500, 7000, 8200, 8300, 8500, 0800	Lån fra: i) banker, ii) kredittforetak, iii) finansieringsselskaper, iv) statlige låneinstitutter, v) andre sektorer - del	1)
		1.60.3.50, R21	Netto verdiendring og gevinst /tap på utlån	xx	Alle norske sektorer	Markedsverdiomvurderinger	2)
		6.66.3.50.11, R21	Konstaterte tap på utlån til virkelig verdi	xx	Alle norske sektorer	Volumendringer - tap	3)
		6.66.3.50.12, R21	Konstaterte tap på utlån til amortisert kost	xx	Alle norske sektorer	Volumendringer - tap	3)
	Kommunalbanken	2.30.91, R10	Rentebærende, omsettelige verdipapirer med løpetid inntil 12 mnd.	xx	6500	Lån fra: kredittforetak	4)
FORT, kvartalsvis PORT, årlig	5500, 5700	2.55.xx, R10	Utlån	xx	1110, 1120 1510, 1520, 2100, 2300, 2500, 6500, 7000, 8200, 8300, 8500, 0800	Lån fra: i) livsforsikringsselskaper, ii) skadeforsikringsselskaper, iii) pensjonskasser	5)
		1.36.33, R10	Andeler i indre eiendomsselskaper (IS)	xx			
		1.36.34, R10	Andeler i andre indre selskaper (IS)	xx			
		1.60.2.55, R21	Netto verdiendring på utlån	xx	Alle norske sektorer	Markedsverdiomvurderinger	2)
Statens pensjonskasse, månedlig	Del av 6100		Brutto utlån	xx	1110, 1120 1510, 1520, 2100, 2300, 2500, 6500, 7000, 8200, 8300, 8500, 0800	Lån fra andre sektorer	
			Påløpte ikke-forfalte renter	xx			
Eksporkreditt Norge AS, månedlig	4900		Brutto utlån	xx	1110, 1120 1510, 1520, 2100, 2300, 2500, 6500, 7000, 8200, 8300, 8500, 0800	Lån fra andre sektorer	
			Påløpte ikke-forfalte renter	xx			
VPS-statistikk, månedlig	Utstedt av: 1110, 1120 1510, 1520, 2100, 2300, 2500, 6500, 7000, 8200, 8300, 8500	CFI=D	Sertifikater og obligasjoner	xx	Eier: Alle norske sektorer	Verdipapirlån	

- 1) Andre sektorer omfatter Norges Bank
- 2) Benyttes for å vurdere omfang og behov for å beregne markedsverdiomvurderinger på utlån til publikum
- 3) Vil bli benyttet i beregning av tap på utlån til publikum dersom beløpene blir vesentlige
- 4) Privatplasserte lån, ikke registrert på VPS
- 5) Netto utlån etter tapsavsetninger for pensjonskasser, samt for livs- og skadeforsikringsselskaper for 4. kvartal 2018

3. Utenlandsgjelden i indikatoren for samlet kreditt – K3

Kilde, hyppighet	Låntaker-sektor	Variabler fra grunnlaget				Variabel i K3	
		Kode	Navn	Valuta	Långiversektor		
Utenriks-økonomi, kvartalsvis	1110, 1120, 1510, 1520, 2100, 2300, 2500, 7000, 8200, 8300	<i>Langsiktig gjeld</i>					
		22000	Konvertible lån fra utlandet	xx	Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	
		22100	Obligasjonslån tatt opp i utlandet	xx	Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	
		22200	Gjeld til utenlandske kredittinstitusjoner	xx	Utenlandske kredittinstitusjoner	Utenlandsk lånegjeld	
		22500	Gjeld til utenlandske ansatte og personlig eiere	xx	Utenlandske husholdninger	Utenlandsk lånegjeld	
		22600	Gjeld til utenlandske selskap i samme konsern	xx	Utenlandske ikke-finansielle foretak	Utenlandsk lånegjeld	
		22800	Stille interessentinnskudd og ansvarlig lånekapital fra utlandet	xx	Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	
		22900	Annen langsiktig gjeld til utlandet	xx	Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	
		<i>Kortsiktig gjeld</i>					
		23100	Konvertible lån fra utlandet	xx	Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	
		23200	Obligasjonslån tatt opp i utlandet	xx	Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	
		23800	Gjeld til utenlandske kredittinstitusjoner	xx	Utenlandske kredittinstitusjoner	Utenlandsk lånegjeld	
		29200	Gjeld til utenlandske selskap i samme konsern	xx	Utenlandske ikke-finansielle foretak	Utenlandsk lånegjeld	
		NIB	6500		Lån til norske kommuner	xx	Nordiske Investeringsbanken
UR, fra skattemeldingen, årlig	8500		Langsiktige lån (ekskl. repolån)	xx	Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	
VPS-statistikk, månedlig	Utstedt av: 1110, 1120, 1510, 1520, 2100, 2300, 2500, 6500, 7000, 8200, 8300, 8500	CFI=D	Sertifikater og obligasjoner	xx	Eier: Alle utenlandske sektorer	Utenlandsk lånegjeld	

Vedlegg B: SDDS, kredittindikatoren og pengemengdeaggregatene

SDDS og sentrale hendelser:

- IMF vedtok i mars 1996 en ny internasjonal standard for spredning av statistikk (SDDS).
- En håndbok med standardens krav for i alt 18 statistikkategorier, herunder Analytical accounts of the banking sector og Analytical Account of the central bank, ble ferdigstilt i april 1995 og oversendt medlemslandene i mai samme år med oppfordring om å slutte seg til standarden.
- Norge sluttet seg til standarden 18. juni 1996.
- IMF's Dissemination Standards Bulletin Board (DSBB) ble åpnet 19. september 1996 med metadata for de 18 statistikkategoriene for Norge og 17 andre land.
- Standarden er senere utvidet og omfatter i dag 23 obligatoriske statistikkategorier og 5 frivillige.

Kort om kategoriene Analytical accounts of the banking sector og Analytical accounts of the central bank i SDDS:

- Kravene til kategorien er ikke endret siden etableringen i 1996, med unntak av endringer som følger av revisjoner av FN's System of National Accounts (SNA) og IMF's Monetary and Financial Statistics Manual (MFSM).
- De to kategoriene, Analytical accounts of the banking sector og Analytical accounts of the central bank dekker til sammen pengeutstedende sektor. Kategoriene er sammenfallende mhp. innhold bortsett fra for pengemengdeaggregatene, men skiller seg fra hverandre på aktualitet. Den førstnevnte skal publiseres etter én måned, mens den sistnevnte skal publiseres etter 2 uker.
- Kategoriene stiller krav til månedlig publisering av basispengemengden, den brede pengemengden, innenlandsk kreditt til offentlig og privat sektor og nettofordringer overfor utlandet. Kravet til basis-pengemengde er knyttet til kategorien Analytical accounts of the central bank, mens kravet til den brede pengemengden er knyttet til øvrige pengeutstedende sektorer.

Kort om kredittindikatorens formål i SDDS:

- Aktualitetskravet for Norges Bank var oppfylt før tilslutning til standarden, med unntak av publiseringen for desember måned, som ble framskyndet.
- For det brede pengemengdeaggregatet var det også mulig å framskynde publiseringen slik at aktualitetskravet kunne overholdes.
- Det var imidlertid ikke realistisk å framskynde publiseringen av balansen for øvrige pengeutstedende sektorer til én måned etter referanseperiodens utløp.
- Norge fikk godkjent at publisering av kredittindikatoren for innenlandsk kreditt innen én måned kunne erstatte kravet til publisering av de pengeutstedende sektorenes nettofordringer på forvaltningen og kreditt til øvrige innenlandske sektorer. Dette fordi publiseringen av balansen til de pengeutstedende sektorene dekket alle spesifikasjonene i standarden, men på et noe senere tidspunkt, jf. vedlegg C, punkt 9.
- Nettofordringer overfor utlandet måtte imidlertid dekkes i tillegg, jf. vedlegg C, punkt 9.

Endringer i kredittindikatoren etter 1996:

- Norges kredittindikator for innenlandsk kreditt var på tidspunktet for tilslutning til standarden begrenset til kreditt i norske kroner, K1. Kreditten omfattet utlån fordelt på långiver- og låntakersektor, markedslån og verdipapirgjeld fordelt på korte og lange verdipapirlån for publikumssektoren under ett. I følge vedlegg D, var det denne som ble godkjent.
- Fra og med mars 1997 gikk Norges Bank over til å benytte K2, som også omfatter innenlandsk kreditt i utenlandsk valuta, som mål for innenlandsk kreditt. I vedlegg E framkommer det at dette ble meldt IMF.
- Markedslåne ble stadig mindre etter opphevingen av kredittreguleringen og bankkrisen. Fra og med statistikkåret 2000 ble de derfor tatt ut av kredittindikatoren.

Endringer i pengemengden etter 1996:

- Pengemengden ble fra og med mai 2006 utvidet med andeler i de verdipapirfondene som Verdipapirfondenes forening klassifiserte som pengemarkedsfond i Norge. Pengemarkedsfondene gikk som følge av dette over fra å tilhøre pengeholdende sektor til å bli pengeutstedende.
- Ved omlegging av pengemengdestatistikken i 2015 ble pengemarkedsfondsandelene tatt ut igjen av pengemengden, fordi Verdipapirfondenes forening ikke følger ESMA's strenge definisjon av pengemarkedsfond, definisjonen som EU-landene benytter. De norske pengemarkedsfondene gikk som følge av dette tilbake til å tilhøre pengeholdende sektor.
- Rentebærende verdipapirer med opp til to års løpetid ble inkludert. Det førte til at kredittforetak ble flyttet fra pengeholdende til pengeutstedende sektor og at bankers verdipapirgjeld med mellom ett og to års løpetid kom med som tillegg i pengemengden.
- Gjengkjøpsavtaler med annen motpart enn oppgjørssentraler ble inkludert i pengemengden.
- Avgrensingen av innskudd ble endret til ikke-bundne innskudd samt innskudd på konti med oppsigelsesfrist under tre måneder eller løpetid under to år.

Vedlegg C: Referat fra seminar om SDDS

Erling

STA\Hv\2.7.1996\h:\wpl\stds\sdds9620.wpd

Referat fra seminar/workshop om "Special Data Dissemination Standard (SDDS)" i Geneve 24-28.juni 1996.

Tilstede fra Norge: Pål Ulla, Finansdepartementet og Vetle Hvidsten, Norges Bank (ref.)

Seminarledere fra IMF: Carol Carson, Kevin O'Connor, Edward Saunders og Teresa Villacres.

Utviklingen av IMFs nye standard for spredning av data til allmennheten ("SDDS") har sin bakgrunn i de siste årenes uro i de internasjonale finansielle markeder. Initiativet for å etablere standarden bygger på troen på at tilgjengelig, aktuell og dekkende statistikk vil kunne bidra til sunnere makroøkonomisk politikk og smidigere finansmarkeder.

Tilslutning til SDDS er frivillig, men fører med seg forpliktelser ved at standarden må følges og at metadata må foreligge innen 3 måneder etter landenes tilslutning til standarden. Metadataene skal presenteres på en elektronisk oppslagstavle (DSBB) av IMF når minst 15-20 land har sluttet seg til standarden, tidligst 31. august. Av praktiske grunner må IMF ha metadataene innen 9. august fra landene som skal delta ved åpningen. På seminaret presiserte IMF at tilslutning til standarden ikke vil bli annonsert av IMF ved pressemeldinger e.l., men kun ved at brukerne kan se hvem som deltar på den elektroniske oppslagstavlen.

IMFs formål med seminaret var å gi en detaljert presentasjon av guiden til SDDS, gi landene råd og informasjon for å kunne vurdere en eventuell tilslutning til standarden samt foreta en vurdering av hvert enkelt lands dataspredningspraksis i forhold til standardens krav.

I alt 32 land (med 77 personer) var representert på seminaret, herav alle landene i den nordisk-baltiske IMF-gruppen. Det høye deltakerantallet kom overraskende på IMF og skapte også noen arrangementsproblemer. Rent teknisk var arrangementet delt i plenumspresentasjoner, gruppediskusjoner og individuell gjennomgang av hvert enkelt lands dataspredningspraksis og foreløpige metadata (Se program i vedlegg 1). Tilsvarende møter holdes i Santiago og Bangkok 8.-12. juli.

"Guide to the Data Dissemination Standards, Module 1: The Special Data Dissemination Standard" er et 87-siders dokument som forelå i mai i år. Module 2 vil dekke The General Dissemination Standard (GDDS), mens en tredje modul vil ta for seg mer om datatilgang, integritet og metoder.

Guiden og de praktiske sidene ble grundig gjennomgått. Enkelte presiseringer av guiden og praktiske opplysninger vedrørende innsendingen er gitt i dette referatet.

Et hovedtrekk ved SDDS er at den inneholder elementer som databrukerne kan kontrollere. De kontrollerbare elementene er gruppert i fire hovedgrupper (dimensjoner):

1. Datatilgang, -hyppighet og -aktualitet.
2. Publikums datatilgang
3. Dataintegritet
4. Datakvalitet

Når det gjelder den første dimensjonen ble det sagt at det legges sterkest vekt på aktualitet. Derfor

Vedlegg 3

for statsregnskapet foreligger (se punkt 8) hvis det henvises til at problemstillingen ikke er like relevant for kommuneforvaltningen på grunn av at disse er pålagt å være i balanse på noen års sikt.

7. Central government operations

Våre data oppfyller ikke kravene til hyppighet og aktualitet (månedlig for begge). Ulla forklarte Mrs. Carson at det er arbeid på gang for å lage månedstall. Hun påpekte også at månedstallene er vanskelig å tolke på grunn av skattebetaling annenhver måned etc. Mrs. Carson ønsket at dette ble beskrevet i notene.

8. Central government debt

Våre data oppfyller ikke kravene til hyppighet og aktualitet (kvartalsvis for begge). Mrs. Carson sa at det var i orden kun å bruke statsbudsjettet hvis den øvrige delen av statsforvaltningen hadde lite gjeld. Under notene bør det framkomme at Norges statsforvaltning har positive nettofordringer.

For å oppfylle kravene under punkt 7 og 8 er det nødvendig at det etableres et nærmere samarbeid mellom Finansdepartementet og SSB om publisering av data fra statsregnskapet.

FINANCIAL SECTOR

9. Analytical Accounts of the Banking Sector

Kravene til denne kategorien er månedsdata etter en måned for pengemengdeaggregatene, innenlands kreditt til offentlig og privat sektor samt banksektorens netto fordringer overfor utlandet. Pengemengdeaggregatene publiseres i dag etter 5-6 uker. De øvrige komponentene publiseres etter 2 1/2 måned. Vi spurte Mrs. Carson om pengemengdeaggregater og kredittindikatoren (etter en noe annen sektordefinisjon) etter 1 måned var tilstrekkelig. Hun konfererte med O'Connor om saken. Svaret var at kredittindikatoren (etter 1 måned) er god nok for kravene til data om innenlandsk kreditt, men innen utgangen av overgangsperioden må vi også publisere data for netto fordringer overfor utlandet for å oppfylle standardens krav. Mrs. Carson ønsket publiseringsskalender for denne datakategorien og noe om bakgrunnen for statistikkproduksjonen i sentralbanken.

10. Analytical Accounts of the Central Bank

Med bakgrunn i Budsjett- og Regnskapsavdelingens opplysninger sa vi at vi vil kunne oppfylle kravene om en "aktualitet" på 2 uker (10 bankdager). Vi viste til at årsregnskapene først foreligger etter rundt 8 uker på grunn av at Representanskapet i Norges Bank skal godkjenne regnskapene. Mrs. Carson sa at dette ikke var noe problem hvis vi tok det med under "terms and conditions".

11. Interest rates

Ingen kommentarer fra IMF.

Vedlegg D: SDDS-krav for kredittinstitusjoner



NORGES BANK

Dataspredningsgruppen
v/ Erling Fløttum
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Deres ref.	Vår ref.	Oslo
	STA/vhv	5.7.1996
	Sak nr. 9601083	

Ressursbehov for å tilfredsstille IMF's nye statistikkstandard SDDS.

Vi viser til notat av 19. juni 1996 fra Dataspredningsgruppen om IMF's nye standard for spredning av statistikk til allmennheten ("SDDS"). I notatet ber Dataspredningsgruppen om forslag fra Norges Bank om hvordan kravene kan oppfylles for de statistikkområdene som Norges Bank er ansvarlig for, samt anslag på ressursbehovet dette vil medføre. Dataspredningsgruppen ønsker også anslag på hva oppdateringen av metadataene, inklusiv metodedokumentasjonen, vil kreve av ressurser i 1997 og 1998.

Norges Bank har ansvaret for 6 av ialt 18 statistikkområder som SDDS stiller krav til. Det er Analytical accounts of the banking sector, Analytical accounts of the central bank, Interest rates, Stock market, International reserves og Exchange rates. Norges Bank og SSB vil trolig måtte samarbeide om International investment position.

Av de ovennevnte statistikkområdene tilfredsstiller vi hovedkravene fra SDDS for Interest rates, Stock market og Exchange rates. Kravene til produksjonstid for Analytical Accounts of the Central Bank vil bli tilfredsstilt om kort tid. For de 3 gjenstående områdene kan vi opplyse følgende:

Analytical accounts of the banking sector

Standardens krav:	Månedstall innen 1 måned etter referansemåneden for pengemengdeaggregatene, innenlandsk kreditt (fordelt på offentlig og privat sektor) samt banksektorens fordringer på utlandet.
Dagens praksis:	5-6 ukers produksjonstid for pengemengdeaggregatene og kredittindikatoren (K1) samt 2 1/2 måneders produksjonstid for tilførselskomponentene til pengemengden.

IMF-seminaret i Geneve om SDDS avklarte at vår kredittindikator K1 er tilstrekkelig for innenlandsk kreditt. Første bankdag i måned x+2 vil Norges Bank kunne publisere data for

Postadresse PB 1179 Sentrum, 0107 Oslo	Kontor Bankplassen 2	Telefon 22 31 60 00 Telefaks 22 41 31 05	Teleks 71 369 N BANK N Postgiro 5 01 50 03	Org.nr. NO 937 884 117 MVA
-------------------------------------------	-------------------------	---------------------------------------------	-----------------------------------------------	----------------------------



2

pengemengden (M2), kredittindikatoren (K1) og banksektorens fordringer på utlandet for måned x. Samtidig vil Norges Bank kunne publisere tilførselskomponentene for M2 for måned x-1. Det løpende arbeidet med dette vil ikke kreve ekstra ressurser. Rutineomleggingen vil - om nødvendig - kunne dekkes ved overtid. Norges Bank tar sikte på å tilfredsstille standardenes krav fra og med 1. oktober som vil bli publiseringsdag for augusttall for pengemengden (M2), kredittindikatoren (K1) og banksektorens fordringer på utlandet.

Vedlegg E: Utdrag fra Norges svar til IMF vedrørende SDDS



Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Carol S. Carson, Director Statistics Department
Att.: Data Dissemination Standards Division, Statistics Department,
International Monetary Fund, 700 19th Street, N.W., Washington,
D.C. 20431, United States

Kongens gt. 6
P.b. 8131 Dep.
N-0033 Oslo
Tel.: +47-22 86 45 00
Fax: +47-22 86 49 73

Postgiro/ Postal account:
0801 5053004
Bankgiro/ Bank account:
8200 01 32450

Oslo, 5 September 1997
Your ref.: , Our ref.:
Executive officer: Erling Joar Fløttum

Views on the SDDS and DSBB - Norwegian Reply to the IMF Questionnaire

Dear Ms. Carol S. Carson,

I refer to your letter of 30 June 1997 including a questionnaire addressing issues of the SDDS and DSBB. Please find enclosed the Norwegian reply to this questionnaire. It has been reviewed and filled in by the working group established on these matters, including representatives from Norges Bank, Ministry of Finance and Statistics Norway. Thus, the reply is a joint one representing all three institutions involved in this work in Norway.

I hope the response from Norway gives a clear picture of the Norwegian situation and efforts taken on these important matters addressed in your questionnaire.

Sincerely yours,

Svein Longva
Director General
Statistics Norway

Enclosure

- 4.3 *If you do not have an Internet site, has a decision been taken to establish an Internet site and develop a summary data page linked to the DSBB ?
What are your reasons for that decision ?
What timeline is envisaged for developing an Internet site and a national summary data page ?*

This question is not relevant since both Norges Bank and Statistics Norway has an Internet site.

Categories and components of the SDDS

5. *Please describe progress made to date with your transition plans as regards the data dimension of the SDDS.
Please list each plan and specify when and how each plan was implemented.*

(1) Labour market - Wages/earnings

Statistics Norway's redissemination of the CNBI statistics will meet the timeliness requirement by end of transition period, hopefully by the end of 1997.

(2) General Government Operations

A flexibility option is taken on timeliness, the reason for which is already given above (see reply to question 2).

(3) Central Government Operations

A project is being undertaken by the Ministry of Finance to provide monthly data for the central government's fiscal account. According to the plan monthly data will be available before the end of 1998, but this is uncertain. Thus, for the time being we are awaiting the new central government accounting system, no monthly data are provided until then.

(4) Central Government Debt

Work has begun to prepare for the publication of quarterly statistics with the necessary details. The dissemination of data is expected to begin some time during 1998, also dependent upon data progress coordinated with the Ministry of Finance.

(5) Analytical Accounts of the Banking Sector

As of 1 October 1996, the timeliness requirement for the monetary aggregates (M2) and the credit indicator (C2) has been met by Norges Bank.

(6) Analytical Accounts of the Central Bank

The timeliness requirement is now met as Norges Bank releases data on the tenth business day following the end of the reference month.

(7) International Reserves

As of October 1996, Norges Bank has released international reserve data on the fifth business day following the end of the reference month, according to requirements set by the SDDS.

6. *Have you, in order to be in observance of the SDDS, introduced advance release calendars ?*

Vedlegg F: Diskusjonsnotat om K3



Notat

aht, 04. februar 2015

Kredittindikatoren K3 – diskusjonsnotat

Formål og historikk

Formålet med kredittindikatoren K3 er å gi en tidlig indikasjon på publikums låneopptak og samlede bruttogjeld i norske kroner og utenlandsk valuta. Den samlede bruttogjelden i K3 består av summen av publikums innenlandske bruttogjeld, gitt av K2-statistikken, og publikums utenlandske bruttogjeld. Publikum er definert som kommuneforvaltningen, ikke-finansielle foretak, ideelle organisasjoner og husholdninger.

Norges Bank utarbeidet statistikken for de to kredittindikatorene, K2 og K3, fra 1985 tom. 2006. Metoden for beregning av publikums utenlandske bruttogjeld ble endret da valutastatistikken ble nedlagt og Statistisk sentralbyrå (SSB) overtok ansvaret for datagrunnlaget til utenriksregnskapet og den utenlandske bruttogjelden i K3. Datagrunnlaget fra valutastatistikken ble da erstattet med data fra regnskapsstatistikken. Endringen i datagrunnlaget førte til overgang fra retningsprinsippet³ til bruttoprinsippet⁴ i K3, siden all statistikk som ikke grupperes etter investeringsformål benytter bruttoprinsippet. Ettersom SSB ikke har hjemmel til å hente inn opplysninger fra utenlandske foretak, førte overgangen til at man ikke lenger mottok opplysninger om utenlandske konsernselskapers opptak og formidling av lån internt i konsernet. Dette innebar at det ikke lenger var mulig å konsolidere konserninterne transaksjoner for det norske delkonsernet i K3.

Endringen i datagrunnlaget førte til brudd i K3. Bruddene ble forsøkt forklart med overgang fra retnings- til bruttoprinsippet, som ble ansett som overgang til anbefalt prinsipp, og med omfanget av regnskapsposter i grunnlaget til K3. Diskusjon om hvilke regnskapsposter som burde tas med i grunnlaget til K3 pågikk fram til SSB overtok utarbeidningen av indikatoren i 2007. Problemstillingen var knyttet til store fluktasjoner i konserngjeld og hvorvidt kortsiktig konserngjeld skulle med i grunnlaget eller ikke.

Dagens metode

Publikums innenlandske bruttogjeld (K2) omfatter lån fra innenlandske utlånskilder samt verdipapirgjeld som publikum har tatt opp i Norge og som har norske långivere. Publikums utenlandske bruttogjeld omfatter langsiktige og kortsiktige lån tatt opp i utlandet, herunder verdipapirgjeld, lån fra utenlandske kredittinstitusjoner og norske konsernselskapers lån fra utenlandske konsernselskaper. Videre omfattes verdipapirlån som publikum har tatt opp i Norge, men som har utenlandske långivere.

³ Etter retningsprinsippet betraktes et direkteinvesteringsslån til et innenlandsk morselskap fra et utenlandsk datterselskap som en negativ fordring på morselskapet og ikke som økning i morselskapets bruttogjeld. Det samme gjelder for lån som et innenlandsk konsernselskap med innenlandsk konsernspiss tar fra et utenlandsk søsterselskap.

⁴ Etter bruttoprinsippet betraktes alle lån som gjeld, uavhengig av retningen på direkteinvesteringen.

Grunnlaget for beregning av publikums låneopptak i utlandet er datagrunnlaget til utenriksregnskapet i kvartalsmånedene og en egen datainnsamling i de mellomliggende månedene. Til utenriksregnskapet hentes det inn oppgaver fra et utvalg av ikke-finansielle foretak. Utvalget dekker ca. 90 % av publikums lånegjeld til utlandet. Utvalget i de mellomliggende månedene dekker rundt 80 % av lånegjelden til utlandet og omfatter ca. 125 foretak. Publikums låneopptak i utlandet beregnes som utvalgets beholdningsendringer fratrukket valutakursomvurderinger og nedskrivning av gjeld. I kvartalsmånedene medregnes også utlendingers nettokjøp i siste kvartal av verdipapirlån utstedt av publikum i Norge.

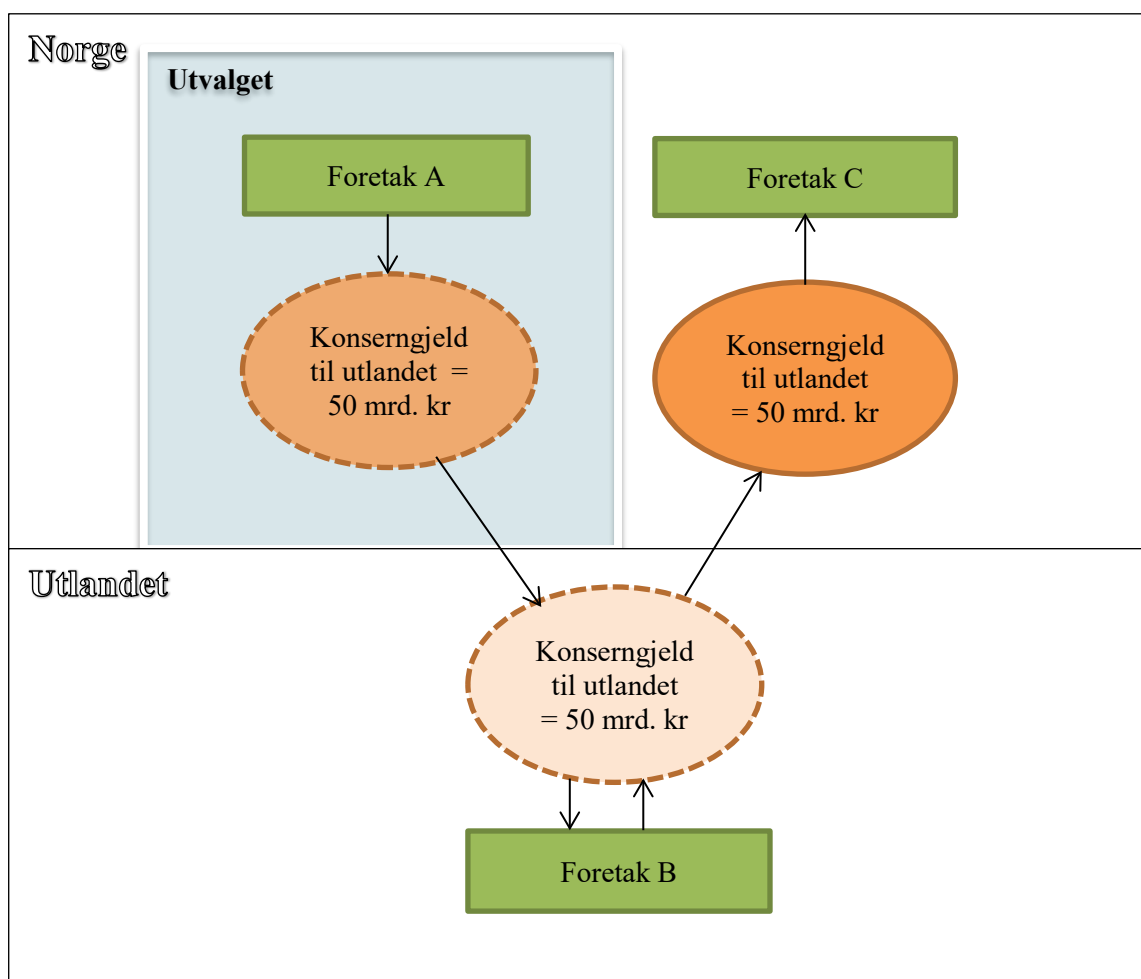
Beholdningene for utenlandsgjelden i K3 beregnes ved å vekte utvalgets bruttogjeld til utlandet opp til nivået for foretakenes bruttogjeld til utlandet siste år og legge til utlendingenes beholdninger av obligasjoner og sertifikater som publikum har lagt ut i Norge samt husholdningenes øvrige bruttogjeld til utlandet. Den utenlandske bruttogjelden til foretakene som ikke er med i utvalgene holdes konstant gjennom året. Utlendingenes beholdninger av verdipapirlån lagt ut i Norge hentes fra statistikken for verdipapirer registrert i Verdipapirsentralen (VPS) og holdes konstant mellom kvartalsmånedene. Opplysningene om husholdningenes øvrige utenlandsgjeld hentes fra selvangivelsen og holdes, blant annet på grunn av det begrensede omfanget, konstant fram til neste års selvangivelse foreligger.

Kvalitetsmessige utfordringer

Det er knyttet kvalitetsmessige utfordringer til den månedlige publiseringen av K3. Én svakhet i statistikken er at det ikke er sammenheng mellom den publiserte bruttogjelden og endringen i denne gjelden. Det skyldes at endringen i publikums bruttogjeld beregnes på grunnlag av et utvalg foretak, mens beholdningstallene i tillegg omfatter bruttogjeld som holdes konstant over perioder. Den største utfordringen for statistikken er imidlertid knyttet til de store variasjonene i den utenlandske bruttogjelden. Variasjonene er i hovedsak knyttet til konserngjeld.

Variasjonene i konserngjeld har sammenheng med at konserninterne lån flyttes mellom konsernselskaper, og mellom langsiktig og kortsiktig konserngjeld, ved utarbeiding av de offisielle regnskapene. I regnskapsutarbeidingen fordeles de konserninterne fordringene og gjelden mellom konsernselskapene slik det for øyeblikket er mest hensiktsmessig for konsernet, uavhengig av hvordan lånene var fordelt i forrige periode. I periodene hvor det ikke utarbeides offisielle regnskaper foretar ikke konsernselskapene noen intern avstemming av regnskapene. Vekstratene i publikums utenlandske bruttogjeld vil derfor variere en del fra måned til måned som følge av svingninger i selskapenes konserngjeld.

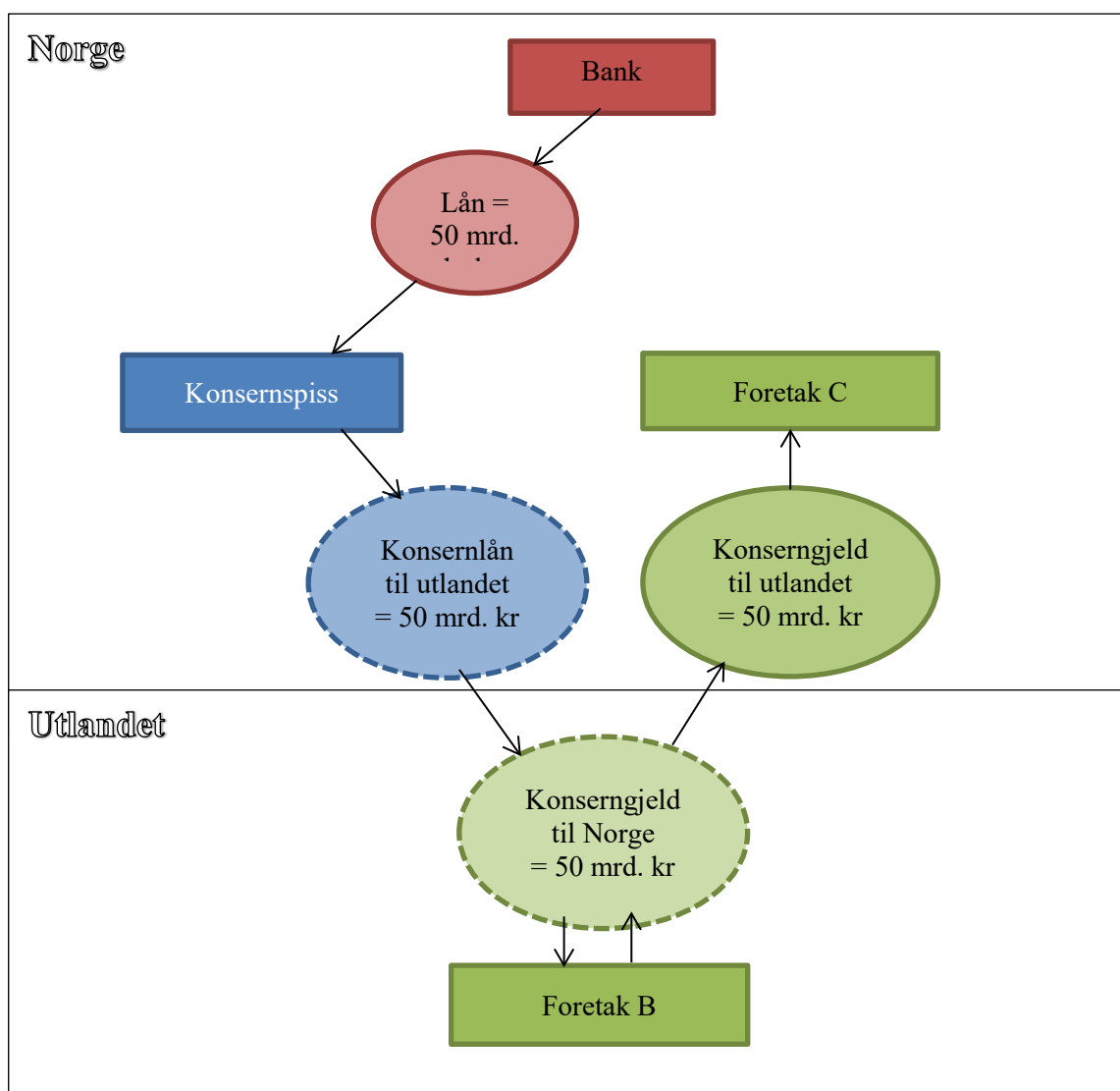
I figuren på neste side viser pilene hvordan et konsernlån fra utlandet kan bli flyttet fra et norsk konsernselskap som er med i utvalget via et utenlandsk konsernselskap til et norsk konsernselskap som ikke er med i utvalget. I slike tilfeller vil K3 vise en nedgang i bruttogjelden til utlandet som ikke er reell.



Én forklaring på variasjonene i konserngjelden til utlandet i K3 er at data kun innhentes fra et utvalg av foretak og at dette utvalget av hensyn til oppgavebyrden må begrenses i mellomliggende måneder. Dersom et norsk konsernselskap i månedsutvalget innfrir konsernlån fra et utenlandsk konsernselskap i en måned som ikke er kvartalsmåned, og disse midlene umiddelbart lånes ut videre til et annet norsk konsernselskap som kun er med i kvartalsutvalget, vil K3 feilaktig vise en nedgang i bruttogjelden til utlandet i den måneden hvor lånet innfris, for deretter å vise en tilsvarende feilaktig økning i førstkomende kvartalsmåned.

Strategiske beslutninger kan være en annen forklaring på variasjonene i konserngjelden. Et konsern utgjør en enhet hvor finansieringen av de enkelte konsernselskapene styres av strategiske beslutninger om blant annet risikospredning, styring av overskudd, beskatning og organisatoriske løsninger. Ofte er konsernenes eksterne låneopptak sentralisert til egne selskaper i konsernet. Det kan da diskuteres om det er hensiktsmessig at en indikator som skal beskrive publikums låneopptak, skal påvirkes av intern omfordeling av gjeld innad i konsernene. Forutsatt at konsernselskapenes eksterne låneopptak er med i datagrunnlaget til K3, kan det betraktes som dobbelttelling å ha med konserngjelden i K3⁵. Dette kan illustreres med følgende figur:

⁵ I en del tilfeller må juridiske enheter slås sammen for å utgjøre den statistiske foretaksenheten. Konsernselskaper kan ha begrenset beslutningsautonomi, slik at de ikke kan betraktes som egne institusjonelle enheter/statistiske foretak. Ettersom beslutning om fordeling av konsernets interne fordringer og gjeld vanligvis er sentralisert til konsernspiss eller et eget konsernselskap, kan det argumenteres for å betrakte konsernet eller et delkonsern som den statistiske enheten.



I figuren over låner en norsk bank ut 50 mrd. kr. til et norsk foretak som er konsernspiss. Midlene videreformidles/lånes ut til et utenlandsk konsernselskap som står for likviditetsstyringen i konsernet. Det utenlandske selskapet låner ut beløpet til et norsk konsernselskap som vi forutsetter er med i utvalget. Dette resulterer i at den samme gjelden regnes med to ganger i K3, både som lån fra norsk bank og som konserngjeld til utlandet.

Variasjonene i konserngjelden vil generere «støy» i analyser av låneopptak og publikums gjeldsbelastning. Som illustrert over, skyldes noe av «støyen» at utvalget i mellomliggende måneder er mindre enn i kvartalsmånedene. Det er vanskelig for foretakene å framskaffe informasjon i måneder hvor regnskapene ikke avstemmes, slik at oppgavebyrden må begrenses i disse månedene. Den øvrige delen av «støyen» skyldes at intern fordeling av konserngjeld er knyttet til strategiske beslutninger i konsernet. Vi antar at K3 primært bør vise utviklingen i den delen av konsernets eksterne låneopptak som tilfaller norske konsernselskaper. Det kan imidlertid by på utfordringer å måle dette. Vi ser her for oss to hovedkategorier av problemstillinger:

i) Låneopptak via norsk konsernselskap

Dersom konsernets låneopptak skjer via et norsk konsernselskap, vil dette konsernets låneopptak fanges opp gjennom rapporteringen fra norske kredittinstitusjoner, statistikken over verdipapirlån lagt ut i

Norge eller direkterapportering fra det aktuelle konsernselskapet av lån fra utenlandske kredittinstitusjoner og verdipapirlån tatt opp i utlandet.

Dersom man bare skal ha med den delen av det eksterne låneopptaket som tilfaller norske konsernselskaper, må de norske konsernselskapenes netto konsernfordringer på utenlandske konsernselskaper trekkes fra. Et argument mot å trekke fra netto konsernfordringer er at det er foretaket som tar opp de eksterne lånene som har de juridiske forpliktelsene knyttet til disse lånene. At det kun hentes inn data fra et utvalg av foretak er et annet argument. Et alternativ kunne vært å be konsernspissen om disse opplysningene. Ettersom det ikke lenger er krav om å stille opp regnskap for norske delkonsern, er det tvisomt om disse opplysningene kan framskaffes mellom de årlige regnskapsavslutningene.

ii) Låneopptak via utenlandsk konsernselskap

Dersom konsernets låneopptak skjer via et utenlandsk konsernselskap, klarer vi ikke å fange opp dette låneopptaket via utvalgene – ettersom SSB ikke har hjemmel til å pålegge utenlandske foretak rapporteringsplikt.

For konsern med norsk konsernspiss kan det være et alternativ å be konsernspissen om opplysninger om konsernets totale låneopptak fra utlandet, for deretter å trekke fra de eksterne låneopptakene fra utlandet som vi får innrapportert fra konsernselskapene i utvalget. Deler av det resterende låneopptaket kan likevel være tildelt utenlandske konsernselskaper. Den delen vil vi ikke klare å identifisere med mindre konsernet kan framskaffe regnskap for det norske delkonsernet. Ettersom konsernspissen er norsk, er det imidlertid ikke unaturlig å betrakte konsernspissen som reell låntaker.

Dersom konsernspiss er utenlandsk, har vi ingen mulighet til å skaffe informasjon om konsernets låneopptak. For slike konsern kan vi anta at det meste av låneopptaket skjer i utlandet. Dersom de norske datterselskapene er egne juridiske enheter, innebærer det minimal risiko for dobbelttelling å medregne konserngjelden fra de norske konsernselskapene i publikums bruttogjeld til utlandet i K3. Problemstillingen med tilfeldig variasjon i konserngjelden blir ikke eliminert i dette tilfellet.

Dersom de norske enhetene ikke er egne juridiske enheter, men filialer av utenlandske konsernselskaper, vil det være tilfeldig om de utenlandske konsernselskapenes finansiering av den norske filialen betraktes som egenkapital, som ikke er med i kredittindikatorene, eller konserngjeld. Betraktningmåten kan også variere mellom perioder. Ofte vil klassifiseringen av finansieringsstrømmen være som følger: Ved opprettelse av filialen skyter det utenlandske morselskapet inn kapital som klassifiseres som innskutt egenkapital. Fram til filialen begynner å gå med overskudd kan det være behov for mer tilførsel av kapital. Denne tilførselen kan klassifiseres både som konserngjeld og som innskutt egenkapital. Når filialen begynner å gå med overskudd, begynner kapitalstrømmen å gå andre veien. Siden det ikke er noen formaliteter knyttet til uttak av innskutt kapital i filialer, kan denne tilbakebetales til det utenlandske morselskapet når som helst. I filialens driftsfase overføres kapital løpende til det utenlandske morselskapet. Ofte har filialen selv lite reserver, slik at filialen i perioder har behov for finansiering fra det utenlandske morselskapet. Slik finansiering klassifiseres ofte som konserngjeld, men kan også bli klassifisert som innskutt egenkapital.

Siden filialer ikke er egne juridiske enheter, bærer det utenlandske morselskapet, og ikke filialen, risikoen knyttet til de eksterne låneopptakene. Ut fra et risikoperspektiv kan det derfor argumenteres for at K3 ikke bør omfatte filialers konserngjeld.

Datagrunnlag

De virkelig store variasjonene i bruttogjelden stammer fra Statoilkonsernet. Variasjonene skyldes at utenlandsk «internbank» foretar eksterne låneopptak for konsernet og kanaliserer lån og overskuddslikviditet mellom konsernselskapene etter hva som for øyeblikket er mest hensiktsmessig. De fleste konsernselskapene i Statoilkonsernet er norske foretak, ettersom det gjennomgående opprettes norske foretak for hvert av oljeengasjementene i utlandet. En del av de norske konsernselskapene er med i utvalget til K3, mens andre ikke er med. Det betyr at konserngjeld plutselig kan flyttes fra et konsernselskap som er med i utvalget, til et annet norsk konsernselskap som ikke er med i utvalget. Med andre ord kan konserngjelden skape svingninger som ikke er reelle i indikatoren for publikums bruttogjeld til utlandet, jf. figuren over. Også Statkraftkonsernet har utenlandsk «internbank», men foreløpig har ikke denne generert store variasjoner i konserngjelden.

Nærmere undersøkelse av endringer i konserngjeld i 2014 for foretak innenfor olje og sjøfart og for øvrige næringer viser at konserngjelden har variert for begge næringer og at dette gjelder både kortsiktig og langsiktig konserngjeld. Den langsiktige konserngjelden for olje og sjøfart har i 2014 vist mindre variasjoner enn den langsiktige konserngjelden for øvrige næringer. Endringer i kortsiktig og langsiktig konserngjeld motvirker hverandre i en del tilfeller, mens de i andre tilfeller forsterker hverandre. Tabellene på neste side viser beholdninger samt absolutte og relative endringer.

Konserngjeld - beholdninger i mill. kr									
Periode	SUM			Olje og sjø			Fastland		
	Sum	Langsiktig	Kortsiktig	Sum	Langsiktig	Kortsiktig	Sum	Langsiktig	Kortsiktig
år 13	721 311	484 196	237 115	331 531	205 111	126 419	389 780	279 085	110 696
jan.14	716 722	478 788	237 934	334 715	212 474	122 241	382 006	266 314	115 692
feb.14	710 817	476 358	234 459	331 769	211 199	120 570	379 048	265 159	113 889
1. kv. 14	719 426	491 561	227 865	332 376	212 084	120 292	387 050	279 477	107 573
apr.14	738 831	490 048	248 783	355 662	216 517	139 145	383 169	273 531	109 638
mai.14	735 736	490 004	245 733	355 449	218 614	136 835	380 287	271 390	108 898
2. kv. 14	747 924	482 152	265 772	359 726	221 034	138 692	388 199	261 118	127 080
jul.14	738 976	483 220	255 755	353 135	224 614	128 521	385 840	258 606	127 234
aug.14	730 200	480 620	249 580	346 611	221 633	124 978	383 589	258 987	124 602
sep.14	757 691	486 346	271 345	372 832	221 901	150 931	384 859	264 445	120 414
okt.14	714 591	482 250	232 341	347 516	227 383	120 133	367 075	254 867	112 208
nov.14	850 259	478 688	371 571	472 620	231 031	241 589	377 639	247 658	129 982

Konserngjeld - endringer i mill. kr

Periode	SUM			Olje og sjø			Fastland		
	Sum	Langsiktig	Kortsiktig	Sum	Langsiktig	Kortsiktig	Sum	Langsiktig	Kortsiktig
jan.14	-4 590	-5 408	818	3 184	7 363	-4 178	-7 774	-12 771	4 997
feb.14	-5 905	-2 430	-3 474	-2 946	-1 275	-1 671	-2 959	-1 155	-1 803
1. kv. 14	8 609	15 204	-6 594	607	885	-278	8 002	14 319	-6 316
apr.14	19 405	-1 513	20 918	23 286	4 433	18 853	-3 881	-5 947	2 065
mai.14	-3 095	-45	-3 050	-213	2 096	-2 310	-2 882	-2 141	-741
2. kv. 14	12 188	-7 851	20 039	4 277	2 420	1 857	7 911	-10 271	18 182
jul.14	-8 949	1 068	-10 017	-6 591	3 580	-10 171	-2 358	-2 512	154
aug.14	-8 775	-2 600	-6 175	-6 524	-2 981	-3 543	-2 252	380	-2 632
sep.14	27 491	5 726	21 765	26 221	268	25 953	1 270	5 458	-4 188
okt.14	-43 100	-4 096	-39 004	-25 316	5 482	-30 798	-17 784	-9 578	-8 206
nov.14	135 668	-3 562	139 230	125 104	3 647	121 456	10 564	-7 210	17 774

Konserngjeld - %-vis endring

Periode	SUM			Olje og sjø			Fastland		
	Sum	Langsiktig	Kortsiktig	Sum	Langsiktig	Kortsiktig	Sum	Langsiktig	Kortsiktig
jan.14	-0,64	-1,12	0,35	0,96	3,59	-3,31	-1,99	-4,58	4,51
feb.14	-0,82	-0,51	-1,46	-0,88	-0,60	-1,37	-0,77	-0,43	-1,56
1. kv. 14	1,21	3,19	-2,81	0,18	0,42	-0,23	2,11	5,40	-5,55
apr.14	2,70	-0,31	9,18	7,01	2,09	15,67	-1,00	-2,13	1,92
mai.14	-0,42	-0,01	-1,23	-0,06	0,97	-1,66	-0,75	-0,78	-0,68
2. kv. 14	1,66	-1,60	8,15	1,20	1,11	1,36	2,08	-3,78	16,70
jul.14	-1,20	0,22	-3,77	-1,83	1,62	-7,33	-0,61	-0,96	0,12
aug.14	-1,19	-0,54	-2,41	-1,85	-1,33	-2,76	-0,58	0,15	-2,07
sep.14	3,76	1,19	8,72	7,56	0,12	20,77	0,33	2,11	-3,36
okt.14	-5,69	-0,84	-14,37	-6,79	2,47	-20,41	-4,62	-3,62	-6,81
nov.14	18,99	-0,74	59,92	36,00	1,60	101,10	2,88	-2,83	15,84

Langsiktig versus kortsiktig gjeld

Tabellene over viser at nedgang i langsiktig konserngjeld i enkelte tilfeller motvirkes av økning i kortsiktig konserngjeld. I den grad regnskapsregler styrer føringen av konserngjelden er dette naturlig, siden årets avdrag av langsiktige lån klassifiseres som kortsiktig. Regnskapsreglene tilsier derfor at dersom konserngjeld skal medregnes i K3, så må dette gjelde både langsiktig og kortsiktig gjeld for å unngå at indikatoren viser en nedgang i gjelden som ikke er reell. Dette gjelder også for lån fra kredittinstitusjoner og lån i verdipapirmarkedet. Tabellen viser også eksempler på økning i langsiktig konserngjeld som motvirkes av nedgang i den kortsiktige. Dette kan skyldes at lån klassifiseres forskjellig når de flyttes mellom konsernselskaper. Variasjonene som utvalget og de strategiske beslutningene forårsaker i konserngjelden kan følgelig ikke løses ved å utelate den kortsiktige konserngjelden.

Vedlegg G: Utdrag fra IMF's ROSC-report 2002

Monetary Statistics

High priority

- Adopt the guidelines of the *MFSSM* on the basis of recording of (1) loans that are presently valued and disseminated inclusive of expected loan loss provisions; (2) accrued interest that is presently reported separate from the underlying instruments; and (3) gold, which is presently valued at a fixed discount below market prices.
- Disseminate the revision studies that are currently prepared only for internal use.

Other key recommendations

- Develop fuller documentation of the sources and methods used in monetary statistics, highlighting the deviations from international standards.

Vedlegg H: Utdrag fra Norges svar til IMF på ROSC-report 2002

E. Monetary Statistics - comments by Norges Bank

The following areas in monetary statistics were covered by the ROSC: the analytical accounts of the banking sector, the analytical accounts of the central bank, interest and exchange rates and the data template on international reserves and foreign currency liquidity.

In general, our view is that the mission has given a very thorough description of the Norwegian system, and has pointed out some weaknesses in the basis for recording data for some financial instruments where our monetary statistics processing was not in line with the guidelines in the Monetary and Financial Statistics Manual (MFSM).

Norges Bank has implemented the recommendation given by IMF to change the valuation of gold (and gold loans) in our accounts and thus in monetary statistics as our practice was not in line with the MFSM. In 1999 the method of valuing gold was changed from 'historical cost' to 'fair value'. 'Fair value' was defined as 20 per cent below 'market value' as gold was traded in an illiquid market. This was the prevailing method at the time of the mission. However, in Norges Bank's accounts for 2002 the gold reserves were written up to market prices.

The IMF also recommends that we adopt the guidelines of the MFSM, which state that the valuations of loans should not be adjusted for expected loan losses. As described by the IMF, Norges Bank collects figures for both gross loans and loan loss provisions on specified loans separately. However, in the dissemination of the statistics we focus on gross loans less loan loss provisions on specified loans. This concept is also used in our credit aggregates. We notice that our practice deviates from the principles in the MFSM, and encouraged by the recommendations from the IMF, Norges Bank this spring established an internal task force to reconsider the definition of loans to focus on in the different statistics. We also note with great interest that the treatment of nonperforming loans is one of the specific issues that will be considered during the revision process of SNA93.

The statistical reports from the Norwegian depository corporations are closely linked to their official accounts. Some of the deviations from the MFSM guidelines in our depository corporation survey, pointed out in the report, are due to the fact that accounting rules and accounting practice differs from the principle used in the MFSM. This applies to the lack of 'market' values of some financial instruments, the treatment of financial derivatives, and to the fact that parts of accrued interest are treated separately from the underlying instrument. All of the recommendations given by the IMF, however, will be considered in the future development of our systems.

Vedlegg I: Factoring

Det er to typer factoring;

1. Factoring-utlån
2. Factoring-fordring

I begge tilfeller overtar factoringsselskapet (factor) innkrevingen av kundefordringene.

1. Factoring-utlån

Et factoring-utlån er kjennetegnet som følger:

- Factoringsselskapet (factor) *overtar ikke kredittrisikoen* for fordringen ved factoring-utlån. Factoring-kunden er fortsatt den reelle eieren av kundefordringene og beholder kredittrisikoen knyttet til dem.
- Factoring-kunden pantsetter sine kundefordringer hos factor som sikkerhet for et lån.
- Factor utbetaler f.eks. 90 % av kundefordringene som et utlån til factoringkunden. Dette kan betraktes som en form for kassakreditt.
- De resterende 10 % belånes ikke. Dette ble tidligere regnskapsført som *margin*: Tidligere ble utlånet ført brutto = 100 % i factors balanse. Da ble margin = 10 % oppført på gjeldssiden. Nå føres imidlertid utlånet netto = 90 %, slik at margin ikke lenger føres i regnskapet til factor. M.a.o. er det kun det utlånet som vi skal ha med i kredittindikatoren som er oppført som factoring-utlån (og ikke bruttoutlånet som skal trekkes fra marginen).
- Når kundefordringene innbetales, går de til avdrag på lånet og dekning av avtalt rente.
- Innbetaling av kundefordringene utover lån og renter er factoring-kundens tilgodehavender. Disse innbetalingene vil bli balanseført som annen gjeld, *mellomregning*, i factors regnskap.
- Overskytende beløp utbetales factoring-kunden og avregnes mot annen gjeld, mellomregning i factors regnskap. Alternativt kan factoring-kunden la det overskytende beløpet bli stående hos factor som en rentebærende fordring.

Dersom factoring-kunden lar overskytende beløp bli stående hos factor som en rentebærende fordring, oppstår spørsmålet om factoringsselskapet skal rapportere dette som innlån eller annen gjeld til oss. Siden dette mellomværende neppe har noen avdragsplan eller forfallsdato, er det vanskelig å se at dette mellomværende har klar karakter av lån. Basert på denne forutsetningen bør dette klassifiseres som Annen gjeld i rapporteringen til oss.

2. Factoring-fordring

En factoring-fordring er kjennetegnet som følger:

- Factoringsselskapet (factor) kjøper fordringene fra factoring-kunden og *overtar kredittrisikoen*.
- Factoring-kunden selger fordringen for f.eks. 98 % av nominell verdi. Factoring-kunden fører kundefordringene på 100 % ut av balansen og motposterer dette med økt beholdning i bank på 98 % og en tapsføring på 2 %.
- Factor vil balanseføre 98 % av kundefordringene (kjøpesummen) og akkumulere 2 % gjennom å inntektsføre disse som rente over tiden fram til forfall på kundefordringene. Ved forfall vil således factor ha kundefordringer til en verdi = 100 %. Kundefordringer er kortsiktige fordringer, hvor det sjelden avsettes tap av noen størrelse. Dersom ikke alle fordringer lar seg inndrive, vil tapet bli direkte kostnadsført på et eller annet tidspunkt.

Vedlegg J: Rapport fra utlånsbegrepsgruppen i Norges Bank

Norges Bank Pengepolitikk
STATISTIKKAVDELINGEN
Seksjon for metoder
Bø 07.07.2003

RAPPORTNOTAT

RAPPORT FRA UTLÅNSBEGREPSGRUPPEN

Arbeidsgruppe for vurdering av utlånsbegrepet og påløpte renter i finansiell statistikk

- F:\sta\Felles\Utlånsbegrepsgruppen \RAPPORT FRA UTLÅNSBEGREPSGRUPPEN.doc

INNHold

1. Konklusjoner og anbefalinger
2. Sammendrag fra behandlingen av de enkelte punktene i mandatet
3. Arbeidsgruppens sammensetning
4. Tolkning av mandatet
5. Behandlingen av de enkelte punktene i mandatet

Vedlegg

1. Mandatet for Utlånsbegrepsgruppen
2. Vekstrater i K2 basert på de forskjellige utlånsbegrepene

1. Konklusjoner og anbefalinger

Utlånsbegrepsgruppen har vurdert fordeler og ulemper ved bruk av henholdsvis et nettobasert og et bruttobasert utlånsbegrep i finansmarkedsstatistikken (kredittindikatorene, finansielle sektorbalanser, regnskapsstatistikken for finansielle foretak etc.). I tillegg har gruppen vurdert hvordan eventuelle brudd ved en overgang til et mer bruttobasert utlånsbegrep skal behandles, om tapskorrigerte utlån bør inn i det løpende kredittindikatoropplegget og ønskeligheten av å knytte påløpte, ikke betalte renter til underliggende finansobjekt.

Under de fire første punktene i mandatet for gruppen ble den bedt om å vurdere ulike egenskaper for de to utlånsbegrepene mot hverandre, og vi har kommet til følgende konklusjoner:

- BU-begrepets (jf. symbolforklaring under punkt 5A) evne til å avlede beregninger av netto utlånstransaksjoner er litt bedre enn NU-begrepets.
- NU-verdien ligger nærmere omsetningsprisen for utlån enn BU-verdien, men dette bør muligens ikke tillegges særlig vekt fordi utlån er et lite omsettelig finansobjekt.
- En bør fortsatt samle seg om ett utlånsbegrep i all offentlig norsk finansmarkeds-statistikk.
- Hensynet til timingen av utlånstapene trekker i retning av BU-begrepet.

Totalt sett fant gruppen at diskusjonen av punktene ovenfor gikk i favør av BU-begrepet. Det er også en del andre argumenter som trekker i retning av BU-begrepet:

- Ifølge internasjonale statistikkstandarder skal det ikke gjøres korreksjoner i utlånene for forventede tap (SNA 1993, ESA 1995, MFSM 2000).
- Det er stort sett kun i de finansielle foretakenes balanser at det gjøres korreksjoner i utlånstallene for forventede tap. En eventuell innføring av BU-begrepet i finansmarkedsstatistikken vil innebære at utlånsbegrepet blir mer ensartet.
- Individuell tilpasning av størrelse og tidspunkt i føringene av SPTA i de finansielle foretakene.
- Det vil være en fordel i FINSE og finansielle sektorbalanser (SSB) at låntakere og långivere forholder seg til det samme utlånsbegrepet.

Motargumentene mot å endre utlånsbegrep i finansmarkedsstatistikken er at forskjellen mellom utlånsbegrepene ikke er stor, og at omleggingen vil være en arbeids- og ressurskrevende operasjon. Det skal kanskje godt gjøres at den gevinsten en oppnår ved en overgang til et nytt utlånsbegrep, vil være verdt kostnadene ved en slik omlegging. Det foregår også en diskusjon i internasjonale statistikkfora om hvordan "nonperforming loans" burde behandles. Det er ikke utenkelig at disse diskusjonene kan ende opp i en anbefaling av et NU-begrep.

Det kan også komme andre viktige endringer i forskriftene for verdsetting av finansobjekter samt endringer i oppleggene for innsamling og presentasjon av dataene. Først og fremst skal direktivet om virkelig verdi implementeres i EØS-landenes lovgivning innen 1. januar 2004. Dette direktivet tillater anvendelsen av International Accounting Standards (IAS) 39. Videre er KT i ferd med å utarbeide en ny tapsforskrift for utlån og garantier, og UT-prosjektets AFS (Arbeidsgruppe for finansiell sektor) skal implementeres. Det er ikke lett å forutsi hva dette vil føre til, og en bør ta hensyn til denne usikkerheten i vurderingen av når en eventuell omlegging skal foretas.

Anbefalinger

Utlånsbegrepsgruppen anbefaler at det samme utlånsbegrepet blir lagt til grunn i all norsk finansmarkedsstatistikk inklusive kredittindikatorstatistikken. Videre mener gruppen at et mer bruttobasert utlånsbegrep som IMF anbefaler (BU-begrepet), rent prinsipielt har bedre egenskaper og er et "riktigere" utlånsbegrep å benytte i norsk finansmarkedsstatistikk enn det nåværende nettobegrepet. Forskjellen er imidlertid ikke stor. Gruppen mener derfor at kostnadene ved å skifte utlånsbegrep i finansmarkedsstatistikken bør vurderes grundig opp mot de gevinstene en vil oppnå, og føler at den ikke kan anbefale en slik overgang uten at konsekvensene ved dette er blitt grundig utredet.

En slik vurdering av et eventuelt utlånsbegrepsskifte kan for eksempel foretas av en bredt sammensatt arbeidsgruppe med representanter også fra SSB og KT foruten representanter fra NB. Arbeidsgruppen anbefaler imidlertid at det ikke nedsettes noen slik gruppe før den internasjonale diskusjonen av behandlingen av "nonperforming loans" er avsluttet. Da vil en også vite mer om konsekvensene av endringen av tapsforskriften, overgangen til IAS 39 og eventuelle endringer etter UT-prosjektets AFS-gruppe.

Gruppen anbefaler at de bruddene i kredittindikatorstatistikken som vil oppstå i 1992 ved en eventuell overgang til et mer bruttobasert utlånsbegrep, blir behandlet med en bruddkorreksjon i desember 1992.

Arbeidsgruppen anbefaler at tapskorrigering av utlånene bør tas inn i det i det løpende beregningsopplegget for kredittindikatorproduksjonen, men ikke før valget av fremtidig utlånsbegrep er avklart, og fraråder at forfalte, ikke betalte renter knyttes til underliggende finansobjekt.

2. Sammendrag fra behandlingen av de enkelte punktene i mandatet

2A. Utlånsbegrepenes egenskaper og avledede beregninger av netto utlånstransaksjoner

Det er relativt liten forskjell mellom de to begrepenes evne til å avlede transaksjoner. Totalt sett er sannsynligvis BU-begrepet litt bedre fordi det ikke forstyrres av engasjementer hvor SPTA først blir foretatt før de siden blir "friskmeldt". Ved bruk av begge begrepene vil imidlertid utlånstap forstyrre transaksjonsberegningene. Uansett hvilket av de to begrepene som benyttes, må det altså korrigeres for utlånstap dersom en vil beregne korrekte transaksjoner. Behovet for å tapskorrigere utlånene vil imidlertid være noe større med utgangspunkt i NU-begrepet enn ved bruk av BU-begrepet. Dersom det først skal korrigeres for tap på utlån, spiller det derimot ingen rolle for de absolutte transaksjonstallene og svært liten rolle for de prosentvise transaksjonstallene om det er NU-begrepet eller BU-begrepet som legges til grunn. Selve tapskorrigeringen blir imidlertid mindre komplisert med et BU-begrep "i bunnen".

2B. Utlånsbegrepenes egenskaper og markedsverdiprinsippet

Ifølge internasjonale statistikkstandarder må et finansobjekt være omsettelig, dersom markedsverdien skal kunne benyttes til å måle finansobjektets verdi. Siden det kan diskuteres om utlån er et omsettelig finansobjekt, er det tvilsomt om det bør legges særlig vekt på at NU-verdien ligger nærmere omsetningsprisen for utlån enn BU-begrepet.

2C. Utlånsbegrepenes egenskaper og konsistens vis-a-vis øvrig finansmarkedsstatistikk

Rent teknisk er det ingen ting i veien for at både NU- og BU-begrepet blir benyttet i den norske finansmarkedsstatistikken. Flere av våre viktigste statistikkbrukere har imidlertid gjentatte ganger ytret ønske om en bedre samordning av kredittindikatorstatistikken og FINDATR enn det er i dagens opplegg. Derfor mener arbeidsgruppen at det ville være et skritt i gal retning om kredittindikatorstatistikken endret utlånsbegrep til BU-begrepet, mens den øvrige finansmarkedsstatistikken holdt fast på NU-begrepet. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør en fortsatt samle seg om ett utlånsbegrep i all norsk finansmarkedsstatistikk. For å unngå unødvendig forvirring i denne sammenheng bør derfor enten NU-begrepet eller BU-begrepet være det hovedbegrepet det legges vekt på i den offentlige norske finansmarkedsstatistikken.

2D. Utlånsbegrepenes egenskaper og timingen av utlånstapene

Det finnes ikke noe entydig svar på hvilket utlånsbegrep som best gjenspeiler den riktige timingen av utlånstapene. Svaret er at dette vil avhenge av hvilke problemstillinger utlånsbegrepet skal belyse. Er en først og fremst ute etter å belyse låntakernes handlinger, vil BU-begrepet være best egnet. Dersom problemstillingen er mer knyttet til långiverne, dvs. de finansielle foretakenes tilpasning, vil nok NU-begrepet være å foretrekke.

Kredittindikatorstatistikken og statistikken for husholdningenes finansregnskap ble primært utviklet for å belyse tilpasningen til de ikke-finansielle aktørene i kredittmarkedet. Størstedelen av den øvrige finansmarkedsstatistikken som produseres i Norge, blir imidlertid benyttet til både å belyse långiver- og låntakersiden i kredittmarkedet. Totalt sett betyr dette en liten overvekt i retning av at behovet for låntakerinformasjon bør veie tyngst. Med dette som utgangspunkt indikerer altså hensynet til riktig timing av utlånstapene at BU-begrepet er det beste begrepet.

2E. Behandlingen av de bruddene i statistikken som vil oppstå i 1992 ved en eventuell overgang til et mer bruttobasert utlånsbegrep

Bruddalternativet anbefales for kredittindikatorstatistikken. En bruddkorreksjon i desember 1992 og overgangen til bruttobegrep kan forklares eksplisitt i metadadataene for å bevare en transparent statistikk. En beregning av SPTA-tall for perioden før desember 1992 ved en eventuell overgang til BU-begrepet frarådes.

2F. Tapskorrigering av utlånene inn i ordinær kredittindikatorproduksjon eller på ad hoc basis

Tapskorrigerte utlån bør tas inn i det løpende beregningsopplegget for kredittindikatorstatistikken. Etter arbeidsgruppens oppfatning vil gevinsten i form av mer korrekte transaksjoner og vekstrater oppveie ulempen av mer uoversiktlige endringstall. Det frarådes imidlertid å begynne med å tapskorrigere kredittindikatorne på regulær basis før diskusjonen rundt netto/bruttobegrepet er avsluttet og valget av fremtidig utlånsbegrep er avklart.

2G. Ønskeligheten av å knytte påløpte, ikke betalte renter til underliggende finansobjekt

Hvis vi mener at det er viktig (avgjørende) å tilpasse oss MFSM, burde vi endre nåværende klassifisering av påløpte, ikke betalte renter og begynne å føre slike renter sammen med de underliggende objektene. Men siden spørsmålet er omstridt (jf. ECB og til dels ESA), og en slik omlegging byr på store problemer både for rapportørene i forhold til regnskapspraksis, og for oss (brudd i statistikken, "støy" i kredittindikatorberegningene), frarådes en slik omlegging. Vi har god dekning i ESA for å følge nasjonal praksis som for vår del er å føre påløpte, ikke betalte renter under andre fordringer/gjeld.

3. Arbeidsgruppens sammensetning

Utgangspunktet for arbeidet er ROSC-rapporten (Report on the Observance of Standards and Codes) av 26. november 2002 hvor IMF gav en rekke anbefalinger innenfor feltet "monetary statistics". Arbeidsgruppen er nedsatt som et ledd i arbeidet med oppfølgingen av de anbefalingene som ennå ikke er utført.

Arbeidsgruppen har bestått av:

Olav Bø (STA) (leder)
Gunnar Almklov (STA)
Yngvar Holm (STA)
Torbjørn Cock Rønning (STA)
Magdalena D. Riiser (FST)

Anne Hege Tangen, SSB, har bistått arbeidsgruppen.

4. Tolkning av mandatet

I mandatet ble arbeidsgruppen (se vedlegg) bedt om

- å vurdere egenskapene ved utlånsbegrepet som benyttes i norsk finansstatistikk (brutto utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger) i motsetning til et mer bruttobasert begrep som IMF anbefaler, mht. på
 - A. avledete beregninger av netto utlånstransaksjoner
 - B. markedsverdiprinsippet
 - C. konsistens vis-a-vis øvrig finansstatistikk (og samordning mellom NB, KT og SSB)
 - D. timingen av utlånstapene
 - E. behandlingen av de bruddene i statistikken som vil oppstå i 1992 ved en eventuell overgang til et mer bruttobasert utlånsbegrep
 - F. vurdere om tapskorrigerte utlån bør inn i det løpende beregningsopplegget eller eventuelt beregnes på ad-hoc basis
 - G. Vurdere ønskeligheten av å knytte påløpte, ikke betalte renter til underliggende finansobjekt

Ved sammenligningen mellom det utlånsbegrepet som benyttes i norsk finansmarkeds-statistikk (brutto utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger) og det mer bruttobaserte begrepet som IMF anbefaler, legger arbeidsgruppen til grunn at det heller ikke i IMF's utlånsbegrep (i likhet med det nåværende norske) legges opp til noen tapskorreksjon av utlånene. Det forutsettes også at ingen av disse to begrepene blir beregnet inklusive påløpte, ikke betalte renter ved denne sammenligningen.

Ved vurderingen av konsistens vis-a-vis øvrig finansmarkedsstatistikk (punkt C) tolker gruppen dette som at den skal vurdere om det kan aksepteres at kredittindikatorstatistikken endrer utlånsbegrep (til BU) etter IMF's ønske mens øvrig norsk finansmarkedsstatistikk beholder sitt nåværende utlånsbegrep (NU).

Tapskorrigering av utlån inngår allerede i dag i det løpende beregningsopplegget for FINDATR (beregning av årlige transaksjoner), og det er besluttet at dette skal inngå i beregningen av kvartalsvise transaksjoner i FINSE. Gruppen legger derfor til grunn at vurderingen av om tapskorrigerte utlån skal inn i det løpende beregningsopplegget eller eventuelt beregnes på ad-hoc basis (punkt F) kun skal gjelde kredittindikatorstatistikken.

5. Behandlingen av de enkelte punktene i mandatet

5A. Vurdering av utlånsbegrepet mht. avledete beregninger av netto utlåns-transaksjoner

Innledning

Som det framgår av tolkningen av mandatet, legger IMF's anbefalinger et bruttoulånsbegrep til grunn. Det utlånsbegrepet som benyttes i norsk finansmarkedsstatistikk (brutto utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger), kan derimot sies å være et nettoulånsbegrep. Ved vurderingen av om nettoulån (NU) har bedre egenskaper mht. avledete beregninger av netto utlånstransaksjoner enn bruttoulån (BU), forutsettes det her at det ikke ved bruken av noen de to begrepene blir foretatt tapskorreksjoner av utlånene, og at ingen av begrepene blir beregnet inklusive påløpte, ikke betalte renter ved denne sammenligningen.

I kredittmarkedsstatistikken blir spesifiserte tapsavsetninger (SPTA) ført på aktivasiden og med negativt fortegn. For å unngå misforståelser vil en med SPTA under dette hovedpunktet kun mene tallverdien av denne størrelsen slik at en nedgang i SPTA betyr at dens tallverdi reduseres. Som nevnt over, er sammenhengen mellom disse størrelsene

(i) $NU=BU-SPTA$, og på endringsbasis får en da

(ii) $\Delta NU=\Delta BU-\Delta SPTA$.

Utlånstransaksjoner er innvilging/opptak av nye utlån/lån og nedbetaling, eventuelle innfrielse av løpende lån. Slike transaksjonstall vil til en viss grad være et speilbilde av låneetterspørselen. Som kjent innhentes det for tiden ikke transaksjonsdata i finansmarkedsstatistikken. Våre transaksjonsberegninger må derfor ta utgangspunkt i balanseoppgaver med beholdningstall ved utgangen av de enkelte månedene. Beregningene av transaksjonene baseres da på endringene i beholdningstallene og korrigeres for ikke transaksjonsrelaterte endringer som for eksempel valutakursendringer.

Ønskemålet for et utlånsbegrep i denne sammenheng er at begrepet avleder transaksjonene mest mulig presist. Dette innebærer at utlånsvolumet går opp like mye som de "ferske" utlånene tilsier og blir redusert med avdragene, og at utlånsvolumet i minst mulig utstrekning påvirkes av andre forhold enn de ovennevnte. Siden forskjellen mellom de to aktuelle utlånsbegrepene er at SPTA skal trekkes fra i det ene og ikke i det andre, er det imidlertid allerede i utgangspunktet mye som tyder på at føringene av utlånstap vil medføre at de avledete transaksjonstallene kan avvike mellom de to utlånsbegrepene.

Sammenligning av NU-begrepet med BU-begrepet

Ved en sammenligning mellom de to utlånsbegrepene er det naturlig å se på hvordan de to utlånsbegrepene avleder transaksjonstall i en rekke situasjoner. Foruten de situasjonene hvor utlånstransaksjoner faktisk blir foretatt, vil det være viktig å analysere hvordan forskjellige tapssituasjoner vil påvirke de beregnede transaksjonstallene.

(A) Innvilging av nye utlån/nedbetaling av "gamle" utlån (utlånstransaksjoner)

I disse tilfellene vil det ikke være noen forskjell mellom de to begrepene. I absolutte tall vil NU og BU endre seg like mye siden SPTA vil være upåvirket i dette tilfellet, jf. sammenhengen (ii) over.

(B) Avsetning til SPTA

Når et tap på et engasjement anses som sannsynlig, foretas en spesifisert tapsavsetning. SPTA økes derfor med et beløp som tilsvarer det forventede tapet. Motposten er kostnader som økes tilsvarende. BU er upåvirket. Av (i) følger da at NU reduseres med et beløp som tilsvarer denne økte avsetningen. Siden det ikke er foretatt noen utlånstransaksjon i dette tilfellet, er det BU-begrepet som her måler riktig, i motsetning til NU-begrepet som indikerer negative utlånstransaksjoner (avdrag) i situasjoner hvor SPTA økes (avsetningsfase).

Talleksempel.

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt (t-1):

BU=1000

SPTA=50

NU=1000-50=950

Strømningstall i løpet av perioden mellom (t-1) og t:

Avsatt til spesifiserte tapsavsetninger: NySPTA=6

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt t:

BU=1000

SPTA=50+6=56

NU=1000-56=944

Vi får altså

$\Delta BU = 1000 - 1000 = 0$

$\Delta NU = 944 - 950 = -6$

(C) "Friskmelding" av engasjementer

Dersom et tap på et engasjement ikke lenger anses som sannsynlig, blir den spesifiserte tapsavsetningen som skulle dekke det forventede tapet, fjernet. Dette innebærer at SPTA reduseres med dette beløpet. Motposten er inntekter som økes tilsvarende. BU er upåvirket. Av (i) følger da at NU økes med et beløp som tilsvarer denne reduserte avsetningen. Siden det ikke er foretatt noen utlånstransaksjon i dette tilfellet, er det BU-begrepet som måler riktig også her, i motsetning til NU-begrepet som indikerer positive utlånstransaksjoner (nye utlån) i situasjoner hvor SPTA reduseres.

Talleksempel

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt t:

BU=1000

SPTA=56

NU=1000-56=944

Strømningstall i løpet av perioden mellom t og (t+1):

"Friskmeldte" utlån: FmSPTA=-6

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt (t+1):

BU=1000

SPTA=56-6=50

NU=1000-50=950

Vi får altså

$\Delta BU = 1000 - 1000 = 0$

$\Delta NU = 950 - 944 = 6$

(D) Førings av konstaterede tap hvor avsetning i SPTA for dekning av tapet var foretatt

I dette tilfellet vil BU og SPTA reduseres med tapsbeløpet. NU vil være upåvirket. I dette tilfellet (konstateringsfase) avleder ΔNU helt riktig at det ikke har funnet sted noen utlånstransaksjoner, i motsetning til ΔBU som blir negativ.

*Tallempele*Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt t:

$$BU=1000$$

$$SPTA=56$$

$$NU=1000-56=944$$

Strømningstall i løpet av perioden mellom t og (t+1):

$$\text{Konstaterte tap det tidligere er avsatt for: } KTA=6$$

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt (t+1):

$$BU=1000-6=994$$

$$SPTA=56-6=50$$

$$NU=994-50=944$$

Vi får altså

$$\Delta BU=994-1000=-6$$

$$\Delta NU=944-944=0$$

(E) Føring av konstaterte tap hvor tapet ikke var dekket av SPTA i utgangspunktet

Dette innebærer at tapet enten blir kostnadsført direkte, dvs. at det føres mot kostnader, eller at det tas mot uspesifiserte tapsavsetninger. Uansett blir BU redusert med tapsbeløpet mens NU reduseres like mye som BU siden SPTA er upåvirket. Både ΔBU og ΔNU indikerer negative utlånstransaksjoner (avdrag) i dette tilfellet (konstateringsfase), mens det rent faktisk ikke har funnet sted utlånstransaksjoner i perioden. Sannsynligvis vil situasjon E oppstå langt sjeldnere enn situasjon D.

*Tallempele*Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt (t-1):

$$BU=1000$$

$$SPTA=50$$

$$NU=1000-50=950$$

Strømningstall i løpet av perioden mellom (t-1) og t:

$$\text{Konstaterte tap det er ikke tidligere er avsatt for: } KTI=2$$

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt t:

$$BU=1000-2=998$$

$$SPTA=50$$

$$NU=998-50=948$$

Vi får altså

$$\Delta BU=998-1000=-2$$

$$\Delta NU=948-950=-2$$

(F) Tilbakeføring av tidligere konstaterte tap

Beløp inngått på tidligere konstaterte tap, inntektsføres direkte og vil verken påvirke BU eller SPTA og dermed heller ikke NU. Både BU og NU måler således i dette tilfellet transaksjonene på en "riktig" måte.

Talleksempel

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt (t-1):

BU=1000

SPTA=50

NU=1000-50=950

Strømningstall i løpet av perioden mellom (t-1) og t:

Inngått på tidligere konstaterte tap: I=1

Beholdningstall på balanseoppstillingstidspunkt t:

BU=1000

SPTA=50

NU=1000-50=950

Vi får altså

$\Delta BU = 1000 - 1000 = 0$

$\Delta NU = 950 - 950 = 0$

Oppsummering av talleksempelene

Som det framgår av eksempel B, vil BU beregne transaksjonene riktigere i løpet av en avsetningsfase, mens NU vil undervurdere transaksjonsmengden i slike tilfeller. I løpet av en konstateringsfase (situasjon D) vil det imidlertid være BU som undervurderer transaksjonsmengden, mens NU vil "treffe" bedre i denne fasen (hvis det var avsatt SPTA for tapet). I løpet av to perioder som omfatter en avsetningsfase og en konstateringsfase (situasjonene B og D sett under ett), vil således de to utlånsbegrepene avlede transaksjonsmengden på samme måte (i absolutte tall) med en undervurdering lik det konstaterte tapet. Forskjellen mellom de to begrepene vil være at BU avleder tapet senere enn NU.

Ved føring av konstaterte tap det ikke var avsatt SPTA for på forhånd, vil de to utlånsbegrepene undervurdere transaksjonene like mye. Undervurderingen vil være lik det konstaterte tapet jf. situasjon E.

Også i det tilfellet at et engasjement blir "friskmeldt", vil de to utlånsbegrepene gi samme resultat mht. vurderingen av transaksjonene kumulert over en avsetningsfase og en konstateringsfase (situasjonene B og C sett under ett). I dette tilfellet vil imidlertid NU undervurdere transaksjonsmengden i avsetningsfasen for så å overvurdere den i tilbakeføringsfasen. BU vil derimot være upåvirket av behandlingen av avsetningene og derfor "treffe" også i hver av periodene.

Eksempelene fortalte altså at BU-begrepet avleder transaksjonene best i en avsetningsfase og i en tilbakeføringsfase, mens NU-begrepet fungerer bedre i en konstateringsfase. Over perioder som er lange nok til å omfatte flere slike faser, vil de to utlånsbegrepene beregne transaksjonene på samme måte. Også når det gjelder situasjoner med tilbakeføring av tidligere konstaterte tap, vil de to begrepene avlede transaksjonene på samme måte, mens BU-begrepet, i motsetning til NU-begrepet, ikke vil bli influert av "friskmeldingssituasjoner".

Tapskorrigerings

Dersom en ser bort fra "friskmeldingssituasjoner", er det relativt liten forskjell mellom de to begrepenes evne til å avlede transaksjoner. Ved bruk av begge begrepene vil utlånstap forstyrre transaksjonsberegningene. Uansett hvilket av de to begrepene som benyttes, må det korrigeres for utlånstap dersom en vil beregne korrekte transaksjoner. Behovet for å tapskorrigere utlånene vil imidlertid være større med utgangspunkt i NU-begrepet enn ved bruk av BU-begrepet i perioder hvor det kan forventes at "friskmeldingssituasjoner" kan oppstå hyppig.

På basis av gjennomgangen foran kan det vises hvordan denne tapskorrigeringen skal gjennomføres:

- Med utgangspunkt i NU-begrepet skal tapskorrigeringen utføres ved at periodeendringen i SPTA (dvs. periodeendringen i tallverdien av de spesifiserte tapsavsetningene) og periodens samlede konstaterte tap legges til periodens endring i NU.
- Med utgangspunkt i BU-begrepet skal tapskorrigeringen utføres ved at periodens samlede konstaterte tap legges til periodens endring i BU.

Diskusjon av utlånsbegrepenes evne til å avlede ”riktige” transaksjonstall

Ved hjelp av tabellen i vedlegg 2 kan en sammenligne utviklingen i tolv månedersveksten i dagens K2 med hva den ville vært basert på et BU-begrep fra og med januar 1997. Vi ser at forskjellen var såpass stor som 0,4 prosentpoeng ved begynnelsen av sammenligningsperioden. Dette hadde sammenheng med at SPTA hadde falt fra 13,7 milliarder kroner til 10,6 milliarder kroner i løpet av perioden januar 1996 – januar 1997 mens K2 hadde økt med 6,6 prosent. Etter hvert som SPTA-tallene stabiliserte seg, ble avviket mindre, og i hele perioden mars 1999 – november 2002 var forskjellen mellom vekstratene 0,0 - 0,1 prosentpoeng. I løpet av perioden april 2002 – april 2003 økte SPTA fra 8,5 milliarder kroner til 14,0 milliarder kroner, dvs. en økning på 65,3 prosent, mens K2 økte med kun 8,2 prosent. Likevel økte avviket mellom vekstratene kun fra 0,0 prosentpoeng til 0,3 prosentpoeng. Dette viser at det skal store forskjeller til i veksttaket mellom kredittvolumet og SPTA for at valget av utlånsbegrep skal spille noen særlig rolle for beregningen av kredittveksten. Årsaken til dette er at SPTA-tallene er såpass små i forhold til kreditttallene. Tabellen viser også at endringene i K2s tolv månedersvekst fra måned til måned er temmelig identiske med de tilsvarende månedsendringene i en BU-basert K2s tolv månedersvekst.

Det er vanskelig å forutsi hvor sterk veksten i SPTA kan komme til å bli hvis en ekstrem situasjon som for eksempel en bankkrise, skulle oppstå. Ved utgangen av desember 1992 (Vi har ikke tall lenger bakover) utgjorde SPTA 3,0 prosent av K2 og steg til 3,33 prosent i april 1993. Ved utgangen av april 2003 utgjorde SPTA kun 0,79 prosent av K2 etter å ha vært så lavt som 0,51 prosent et år tidligere. Det er således rom for en betydelig vekst i SPTA ut fra dagens situasjon.

Det kan dessuten hevdes at det særlig er i perioder hvor veksten i SPTA er svært forskjellig fra veksten i utlånene, at det er viktig å ”rense” utlånsveksten for tap. Siden BU-begrepet beregner transaksjonene bedre enn NU-begrepet i slike tilfeller, tilsier dette at BU-begrepet kan ha et fortrinn framfor NU-begrepet. Et annet argument i favør av BU-begrepet er at dette i motsetning til NU-begrepet, vil være helt upåvirket av situasjoner hvor det først avsettes en SPTA for dekning av et sannsynlig tapsengasjement, men hvor engasjementet senere ”friskmeldes” og SPTA-en strykes.

Gruppen har dessverre ikke data for hvor stor en slik ”friskmeldingstilbøyelighet” kan være. Det er sannsynlig at denne tendensen vil variere noe over tid. I årene etter bankkrisen på slutten av 1980-tallet / begynnelsen av 1990-tallet fant det sted betydelige tilbakeføringer av tidligere foretatte tapsavsetninger.

Det er imidlertid mulig å benytte NU-begrepet som i dag, og i tillegg korrigere dagens transaksjonstall for endringer i SPTA. Disse endringene i SPTA blir da omvurderinger. Et slikt SPTA-korrigert NU-begrep vil avlede eksakt de samme absolutte transaksjonstall som BU-begrepet fordi en slipper ”forstyrrelsene” fra SPTA. Målt i prosent vil BU-transaksjonene ligge ubetydelig lavere enn de SPTA-korrigerte NU-transaksjonene fordi BU-beholdningstallene er litt høyere enn NU-tallene.

Ved en slik framgangsmåte elimineres bruddproblematikken som vil oppstå ved en overgang til BU-begrepet. Ulempen er at omvurderingsberegningene da blir atskillig mer kompliserte enn i dag. Et vel så bra alternativ vil det da heller være å ta skrittet fullt ut, dvs. å korrigere utlånsveksten også for

konstaterte tap, som jo er den framgangsmåten som gir de mest korrekte transaksjonene når NU-begrepet legges til grunn.

Hvis det korrigeres fullt ut for utlånstap, spiller det ingen rolle for transaksjonstallene om det er NU- eller BU-begrepet som brukes. De to tapskorrigerte utlånsbegrepene vil avlede identiske absolutte transaksjonstall. Målt i prosent vil de tapskorrigerte BU-transaksjonene ligge ubetydelig lavere enn de tapskorrigerte NU-transaksjonene fordi de BU-baserte beholdningstallene er litt høyere enn de NU-baserte tallene. I perioden januar 1997 – april 2003 lå avvikene mellom tolv månedersvekstratene for de to tapskorrigerte utlånsbegrepene mellom 0,0 og 0,1 prosentpoeng, jf tabellen i vedlegg 2.

Selve tapskorrigeringen blir imidlertid enklere med utgangspunkt i BU-begrepet. En trenger da kun korrigere for konstaterte tap, mens en i tillegg må tapskorrigere for endringen i SPTA med NU-begrepet som basis.

Konklusjon

Det er relativt liten forskjell mellom de to begrepene evne til å avlede transaksjoner. Totalt sett er sannsynligvis BU-begrepet litt bedre fordi det ikke forstyrres av engasjementer hvor SPTA først blir foretatt før de siden blir "friskmeldt". Ved bruk av begge begrepene vil utlånstap forstyrre transaksjonsberegningene. Uansett hvilket av de to begrepene som benyttes, må det altså korrigeres for utlånstap dersom en vil beregne korrekte transaksjoner. Behovet for å tapskorrigere utlånene vil imidlertid være noe større med utgangspunkt i NU-begrepet enn ved bruk av BU-begrepet. Dersom det først skal korrigeres for tap på utlån, spiller det derimot ingen rolle for de absolutte transaksjonstallene og svært liten rolle for de prosentvise transaksjonstallene om det er NU-begrepet eller BU-begrepet som legges til grunn. Selve tapskorrigeringen blir imidlertid mindre komplisert med et BU-begrep "i bunnen".

5B. Vurdering av utlånsbegrepet mht. markedsverdiprinsippet

Internasjonale statistikkstandarder anbefaler bruk av markedsverdi til å verdsette finansielle instrumenter og poster, det såkalte markedsverdiprinsippet. Ifølge IMFs "Compilation Guide on Financial Soundness Indicators" begrunnes dette i oppfatningen av at det er markedsverdien som representerer den mest realistiske vurderingen av et instrument på ethvert tidspunkt. Denne antagelsen er imidlertid avhengig av om det eksisterer et marked for det finansielle instrumentet hvor en pålitelig prisvurdering kan dannes. Det er intuitivt lett å akseptere at markedsprisen uttrykker den faktiske verdien for **omsettelige** finansielle instrumenter. For **ikke-omsettelige** instrumenter derimot anbefaler internasjonale standarder som regel bruk av nominell/pålydende verdi.

I den forbindelse må en vurdere hvilket utlånsbegrep som ligger nærmest markedsverdiprinsippet og hvorvidt det finnes noe marked for omsetning av utlån. Dersom en långiver anser tap på et utlån som sannsynlig enten på grunn av mislighold eller annen relevant informasjon og bestemmer seg for å bli kvitt det aktuelle utlånet ved å selge det videre til et inkassofirma eller lignende, vil han sannsynligvis kreve en pris i nærheten av den pålydende utlånsverdien fratrukket SPTA. NU-begrepet legges med andre ord til grunn for utlånets markedsverdi. Dette underbygger påstanden om at markedsverdiprinsippet blir best ivaretatt ved bruk av NU-begrepet. Det er imidlertid ikke opplagt at NU-begrepet kommer til å være lik markedsverdien. Omsetning av et utlån er et resultat av forhandlinger mellom to parter. Det er derfor ikke usannsynlig at den prisen som partene blir enige om, kan komme til å avvike fra NU-begrepet, men den vil nok i de fleste tilfeller ligge nærmere NU-begrepet enn BU-begrepet.

Imidlertid vil ikke låntakers gjeld bli påvirket av at det fastsettes en markedspris på den som er lavere enn den pålydende verdien. Fra låntakerens side forblir gjelden uforandret og større enn det NU-begrepet vil tilsi. Det er derfor også lite sannsynlig at låntakerens adferd vil bli påvirket, i hvert fall i

den første tiden etter nedskrivningen, av at långiveren har nedskrevet sin fordring på ham. Dette svekker markedsverdiargumentet for bruk av NU-begrepet.

Det samme argumentet kan imidlertid også legges til grunn ved verdsettingen av andre finansielle låneobjekter som sertifikater og obligasjoner. Disse er omsettelige verdipapirer. Også for disse instrumentene vil låntakeren forholde seg til pålydende verdi selv om markedsverdien endrer seg, men her levner internasjonale statistikkstandarder ingen tvil om at det er markedsverdien som skal gjelde.

En annen problemstilling er hvorvidt det eksisterer et marked for omsetning av utlån. I de siste årene har nye finansielle instrumenter og institusjoner gitt muligheten til å overføre kredittrisiko fra bankene til øvrige investorer i markedet. Kredittderivater, som innebærer forsikring mot tap på kreditteksponeringer, har ikke fått utbredelse i Norge og omtales ikke her. Verdipapirisering av utlån har vært vanlig i andre land og vil bli tillatt i Norge⁶. Verdipapirisering skjer ved at banken overdrar utlån til et selvstendig selskap som finansierer seg ved å utstede obligasjoner. Obligasjonskjøperne mottar avkastning på obligasjonene og bærer kredittrisikoen. Ved omsetningen av obligasjonene dannes det en markedspris på en nærmere bestemt portefølje av utlån. Prisen vil reflektere oppfatningen av risikoen i porteføljen. Låntakernes gjeld forblir imidlertid uforandret sammenlignet med utgangspunktet selv om markedsverdien kan endre seg. Legger en til grunn markedsverdiprinsippet for verdsetting av utlån, som i dette tilfellet er representert ved obligasjonsverdien, vil en gi et anslag på låntakerens gjeld som avviker fra hans egen oppfatning av den. Spørsmålet blir da også her om en skal se gjelden fra låntakerens eller långiverens side. Det faktum at det vanligvis er deler av utlånsporteføljen som verdipapiriseres via obligasjoner og ikke et konkret utlån, bidrar heller ikke til å forenkle situasjonen. I dagens situasjon er et slikt marked nærmest fraværende i Norge.

Det foregår imidlertid en viss omsetning av utlånsporteføljer mellom finansielle foretak i Norge, ofte i forbindelse med fusjoner, men også i andre sammenhenger. Selv om denne omsetningen ofte finner sted som et resultat av kontakt mellom to eller flere finansielle foretak, kan en si at det eksisterer markeder for slik omsetning hvor det forhandles om priser på varer (utlånsporteføljer) som riktignok ikke er homogene. Likevel er det slett ikke opplagt at disse utlånene kan karakteriseres som omsettelige instrumenter, noe de neppe var ment å skulle være fra opprinnelsen av. Uansett er det sannsynlig at de prisene som klarer disse ”markedene” vil ligge nærmere en NU-verdi enn en BU-verdi.

Oppsummering

Foreløpig er markedet for omsetning av utlån svært begrenset, men prisen som dannes i det, ligger nærmere en NU-verdi enn en BU-verdi. Dersom markedsverdiprinsippet skal legges til grunn for verdsettingen av utlån, er således dette et argument for å basere seg på NU-begrepet. I samme retning drar også at det sannsynligvis er utlånenes NU-verdi og ikke deres BU-verdi som påvirker de finansielle foretakenes økonomiske tilpasning.

At prisen som dannes i et slikt marked ikke gjenspeiler låntakernes faktiske gjeld, og at det derimot er bruttoverdien av lånene som ligger til grunn for deres tilpasning, er imidlertid et argument mot å basere verdsettingen på markedsverdiprinsippet og dermed mot bruk av NU-begrepet. Et annet spørsmål er det også om utlån kan sies å være et omsettelig finansobjekt, og om det begrensede markedet for omsetning av utlån er så godt utviklet at en pålitelig prisvurdering kan sies å bli dannet der. Kan en ikke svare ja på disse spørsmålene, vil det ifølge de internasjonale statistikkonvensjonene være galt å bruke markedsverdiprinsippet til å velge mellom de to utlånsbegrepene.

⁶ Ot.prp. nr. 104 (2001-2002) Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner (verdipapirisering og obligasjoner med særskilt sikkerhet)

Konklusjon

Ifølge internasjonale statistikkstandarder må et finansobjekt være omsettelig, dersom markedsverdien skal kunne benyttes til å måle finansobjektets verdi. Siden det kan diskuteres om utlån er et omsettelig finansobjekt, er det tvilsomt om det bør legges særlig vekt på at NU-verdien ligger nærmere omsetningsprisen for utlån enn BU-begrepet.

5C. Vurdering av utlånsbegrepet mht. konsistens vis-a-vis øvrig finansmarkedsstatistikk

Datainnsamlingen til finansmarkedsstatistikken (ORBOF) bygger på regnskapsdata for banker, kredittforetak, finansieringsselskaper og statlige låneinstitutter. I tillegg samler SSB inn data for forsikringsselskaper (FORT) og pensjonskasser og -fond basert på de samme verddivurderingsprinsippene.

I ORBOF samles det inn sektorisererte data for BU og SPTA, noe som gjør det mulig å publisere dataene både brutto og netto. Data for opptjente ikke forfalte renter samles inn, men er ikke fordelt på sektorer og ikke fullt ut på finansobjekter. Det kan være mulig å innføre slike spesifikasjoner hvis det er et sterkt behov for det.

Etter innføringen av SPTA i 1992 valgte en å publisere NU-tall (BU minus SPTA), da det var disse tallene som samsvarte best med de opprinnelige utlånsseriene. Tidsseriene hang da så godt sammen at en knapt kunne snakke om noe brudd. Hvis en skulle gått over til å publisere bruttotall, ville det derimot oppstått et brudd av størrelsesorden 26 milliarder kroner i 1992, fordi det ikke fantes tilbakegående spesifikasjoner for SPTA. SSB og NB har siden fortsatt med å legge nettobegrepet til grunn ved publisering av regnskapsstatistikken for finansielle foretak.

Nettobegrepet brukes også i kredittindikatorstatistikken, finansielle sektorbalanser (FSB) og FINDATR/FINSE. Hvis en går over til å bruke BU-begrepet i kredittindikatorene, men fortsetter med å benytte NU-begrepet i FINSE/FSB, vil linken mellom disse statistikkene bli dårligere. Det legges i dag opp til at det skal bli mulig å lage en kredittindikator fra FINSE som i stor grad samsvarer med bruk av BU-begrepet i den ordinære kredittindikatoren. Ved bruk av forskjellige utlånsbegreper i de to statistikkene blir denne sammenhengen enda mer diffus enn i dag.

Beholdningstallene i NR kommer fra FSB og benytter det samme utlånsbegrepet som finansmarkedsstatistikken. Både KT og FST bruker begge begrepene, blant annet brukes BU i forhold til SPTA i enkelte rapporter, mens NU-begrepet benyttes i analyser av banksektorens finansielle situasjon.

Et **usikkerhetsmoment** i forhold til valget av utlånsbegrep er innføringen av IAS 39 og innføringen av "Forskrift om regnskapsmessig behandling av utlån og garantier" som har vært til høring. Den nye tapsforskriften forventes å foreligge tidligst i oktober 2003. Denne inneholder ikke SPTA, men det vil sannsynligvis være mulig å skille ut verdijusteringene av utlån på en tilsvarende måte som for tapsavsetningene.

Oppsummering

I finansmarkedsstatistikken i Norge er det stort sett NU-begrepet som legges til grunn, mens både brutto- og nettobegrepet brukes for analyseformål. Ved dagens publisering av regnskapsstatistikk for finansforetak publiseres data for NU i alt og fordelt på utlånstyper og institusjonelle sektorer. Det publiseres også tilsvarende SPTA-tall, slik at en også kan beregne disse spesifikasjonene på BU-basis. Det vil heller ikke være særlig problematisk rent teknisk å publisere BU-tall (tilbake til 1992). Sannsynligvis vil det heller ikke by på særlige tekniske problemer om K2 ble publisert basert på et bruttobegrep, og den øvrige finansmarkedsstatistikken ble publisert som nå. Spesielt siden en samler inn både data for BU og SPTA og dermed kan utlede NU.

Konklusjon

Rent teknisk er det ingen ting i veien for at både NU- og BU-begrepet blir benyttet i den norske finansmarkedsstatistikken. Flere av våre viktigste statistikkbrukere har imidlertid gjentatte ganger ytret ønske om en bedre samordning av kredittindikatorstatistikken og FINDATR enn det er i dagens opplegg. Derfor mener arbeidsgruppen at det ville være et skritt i gal retning om kredittindikatorstatistikken endret utlånsbegrep til BU-begrepet, mens den øvrige finansmarkedsstatistikken holdt fast på NU-begrepet. Etter arbeidsgruppens oppfatning bør en fortsatt samle seg om ett utlånsbegrep i all norsk finansmarkedsstatistikk. For å unngå unødvendig forvirring i denne sammenheng bør derfor enten NU-begrepet eller BU-begrepet være det hovedbegrepet det legges vekt på i den offentlige norske finansmarkedsstatistikken.

5D. Vurdering av utlånsbegrepet mht. timingen av utlånstapene

Under punkt 5A ble det redegjort for hvordan utlånsbegrepene og SPTA i kredittmarkedsstatistikken blir påvirket av de forskjellige fasene tap på utlån gjennomløper i de finansielle foretakene fra en SPTA blir foretatt til tapene blir betraktet som endelige.

Ved vurderingen av hvilket utlånsbegrep som reflekterer det ”riktige” tidspunktet for når et utlånstap skal påvirke utlånets størrelse, vil det være naturlig å legge vekt på det tidspunktet hvor tapet påvirker aktørens økonomiske tilpasning. For **långiverne** (finansforetakene) vil det neppe være tvil om at dette tidspunktet vil være når SPTA blir avsatt. For dem blir tapene kostnadsført i forbindelse med at det avsettes til SPTA, altså på et tidligere tidspunkt enn når tapene blir endelig konstatert. Finansforetakene er pålagt å føre tapene sine på dette tidspunktet. NU-begrepet er motstykket til dette og innebærer at utlånene er korrigert for forventede tap. Sett fra långivernes side vil derfor NU-begrepet være det korrekte.

Låntakerne vil sannsynligvis ennå i en periode etter at långiveren har foretatt en SPTA for deres lån, betrakte den pålydende gjelden, BU, som sin gjeld. I startfasen etter at en SPTA er foretatt, vet neppe den enkelte låntaker en gang om at hans kreditor har nedskrevet lånet hans. Låntakerne vil nok i mange tilfeller betrakte BU som sin gjeld helt til gjeldsforhandlinger er inngått og kanskje også avsluttet, eventuelt med konkurs som resultat. Det vil imidlertid være store variasjoner her, ikke minst mellom låntakere fra forskjellige institusjonelle sektorer. Det er ikke usannsynlig at tapene blir konstatert senere for lån til husholdninger enn for foretakslån siden det er sjeldnere at husholdninger går konkurs. Den eneste sikre konklusjonen en kan trekke på dette punktet, er at ”riktig” tapstidspunkt for den gjennomsnittlige låntaker vil ligge mellom SPTA-tidspunktet og konstateringstidspunktet, og sannsynligvis betydelig nærmere det sistnevnte tidspunktet. Dette trekker i retning av at konstateringstidspunktet vil være det mest korrekte tapstidspunktet sett fra låntakernes side, slik at BU-begrepet vil være det begrepet som best reflekterer låntakernes tilpasning.

Konklusjon

Det finnes ikke noe entydig svar på hvilket utlånsbegrep som best gjenspeiler den riktige timingen av utlånstapene. Dette vil avhenge av hvilke problemstillinger utlånsbegrepet skal belyse. Er en først og fremst ute etter å belyse låntakernes handlinger, vil BU-begrepet være best egnet. Dersom problemstillingen er mer knyttet til långiverne, dvs. de finansielle foretakenes tilpasning, vil nok NU-begrepet være å foretrekke.

Kredittindikatorstatistikken og statistikken for husholdningenes finansregnskap ble primært utviklet for å belyse tilpasningen til de ikke-finansielle aktørene i kredittmarkedet. Størstedelen av den øvrige finansmarkedsstatistikken som produseres i Norge, blir imidlertid benyttet til både å belyse långiver- og låntakersiden i kredittmarkedet. Totalt sett betyr dette en liten overvekt i retning av at behovet for låntakerinformasjon bør veie tyngst. Med dette som

utgangspunkt indikerer altså hensynet til riktig timing av utlånstapene at BU-begrepet er det beste begrepet.

5E. Behandlingen av de bruddene i statistikken som vil oppstå i 1992 ved en eventuell overgang til et mer bruttobasert utlånsbegrep

Før 1992 ble utlån og beregnede/anslåtte tap på spesifiserte utlån nettoført, dvs. utlånene ble redusert med SPTA, men SPTA-tallene ble ikke rapportert. Fra og med 1992 blir utlånene og SPTA rapportert separat. Som redegjort for under hovedpunkt 5C ble det etter omleggingen av tapsforskriftene i 1992 valgt å fortsette med å publisere utlånstall på NU-basis både i ORBOF, FORT, kredittindikatorstatistikken, finansielle sektorbalanser (SSB) og FINDATR. I desember 1992 var SPTA i K2-sammenheng vel 26 milliarder kroner. Ved en eventuell overgang til et bruttobasert utlånsbegrep vil det oppstå brudd i statistikken av denne størrelsesorden i 1992 fordi det frem til dette tidspunktet kun finnes netto utlånstall (det finnes ikke separate tilbakegående SPTA-tall). Vi står da ovenfor to alternativer:

(A) Vi korrigerer for bruddene ved å trekke fra SPTA-tallene i transaksjonstallene i desember 1992 (Bruddkorrigering).

Dette medfører at de transaksjonsbetingede vekstratene blir "korrekte", men at beholdningstallene for utlånene får en økning tilsvarende størrelsen av SPTA i desember 1992 grunnet overgangen fra netto til brutto utlånstall. For K2 tilsvarer denne økningen 26 milliarder kroner. Selv et brudd av denne størrelsesorden får imidlertid ingen betydning for sesongjusteringen av K2, fordi så "gamle" data ikke blir benyttet til dette formålet.

(B) Vi beregner SPTA for perioden før 1992 og legger beløpene til beholdningstallene slik at vi får bruttotall (Beregning av tilbakegående tall).

Dette alternativet medfører at vekstratene blir "korrekte", og vi unngår problemet med en plutselig oppgang i beholdningstallet grunnet overgangen fra netto- til bruttotall. Vi får likevel et usikkerhetsmoment i og med at SPTA-tallene vil være beregnet.

Vurdering av de to alternativene mot hverandre

Ingen av alternativene vil medføre store tekniske problemer i implementeringen av statistikkene, men det er vanskelig å finne en god metode til å beregne størrelsen av SPTA før 1992. Konkursstatistikken ville vært en relevant statistikk til bruk i en slik beregning, men den har data kun tilbake til 1995. En sammenligning med en bloc avsetningene er heller ingen god metode, fordi disse ligger nokså flatt og ikke synes å ha noen samvariasjon med SPTA. Bruddbehandling av statistikken er derimot en veletablert prosedyre i produksjonen av K2-statistikken.

Et nærliggende alternativ for ORBOF-statistikken er imidlertid å begynne å publisere utlånstall etter den nye definisjonen så snart som mulig etter at en eventuell beslutning om å gå over til BU er tatt, og kun utarbeide en utlånstabell med tilbakegående data basert på det nye begrepet. I denne statistikken er det nemlig ikke tradisjon for å revidere data for tidligere perioder som følge av metode- eller definisjonsendringer.

Konklusjon

Arbeidsgruppen går inn for bruddalternativet i kredittindikatorstatistikken. En bruddkorreksjon i desember 1992 og overgangen til bruttobegrep kan forklares eksplisitt i metadataene for å bevare en transparent statistikk. En beregning av SPTA-tall for perioden før desember 1992 ved en eventuell overgang til BU-begrepet frarådes.

5F. Vurdering av om tapskorrigering av utlånene skal inn i det løpende beregningsopplegget for kredittindikatorene eller eventuelt beregnes på ad hoc basis

Som påvist under hovedavsnitt 5A bør det korrigeres også for utlånstap uansett hvilket av de to utlånsbegrepene som benyttes, dersom en har som mål å beregne helt korrekte utlånstransaksjoner. Den ideelle transaksjonsbetingede vekstraten får en derfor ved å dekomponere beholdningsendringene i transaksjoner, brudd, valutakursomvurderinger og tapsomvurderinger.

Ved dagens kredittindikatoropplegg dekomponerer vi beholdningsendringene kun i transaksjoner, valutakursomvurderinger og brudd hvor transaksjonene er residualbestemte, dvs. at de transaksjonene vi opererer med, kan inneholde tapsomvurderinger. Helt korrekte transaksjoner vil med andre ord være noe forskjellige fra de som publiseres ifølge dagens opplegg.

Tapskorrigering inngår nemlig ikke i det løpende beregningsopplegget, men foretas kun på ad hoc basis. Grunnen til dette er først og fremst at det vil være mer arbeidskrevende å utarbeide tapskorrigerte indikatorer. I tillegg har forskjellene mellom de tapskorrigerte og de ordinære vekstratene vært marginale utenom i perioder hvor tapene har vært store og/eller hatt en helt annen veksttakt enn K2. Dette illustreres av tabellen i vedlegg 2 hvor en kan sammenligne utviklingen i tolv månedersveksten i K2 med hva tilsvarende vekstrate ville vært basert på en tapskorrigert kredittindikator fra og med januar 1997.

Vi ser at forskjellen var 0,2 prosentpoeng eller mindre fra starten av perioden og helt fram til og med november 2001. Det var først da tapene begynte å øke merkbart at forskjellen gikk opp, men det var ikke før i november 2002 at avviket ble 0,4 prosentpoeng eller mer. I april 2003 var avviket økt til 0,6 prosentpoeng. Tabellen viser også at endringene i K2s tolv månedersvekst fra måned til måned er temmelig identiske med de tilsvarende månendsendringene i en tapskorrigert K2s tolv månedersvekst.

Andre argumenter mot tapskorrigering har vært at dataprogrammene i forbindelse med K2-produksjonen er svært omfattende og kompliserte allerede i utgangspunktet. I vekstrateberegningene inngår, som nevnt, korreksjoner for valutakursomvurderinger og brudd. For K2-aggregatet opereres det med transaksjonsbetingende vekstrater for kreditt fra kreditor-kildene og kreditt til debitorsektorene og debitornæringene, og det opereres med vekst de siste tolv måneder, vekst i glidende tremånedersgjennomsnitt, kumulert vekst og månedsvekst omregnet til årsrater. En utvidelse av K2 til også å skulle inkludere korreksjoner for utlånstap vil bidra til å vanskeliggjøre tilgjengeligheten til programmene ytterligere. En slik utvidelse kan også gjøre det vanskeligere å oppdage inkonsistenser i datamaterialet og øke faren for feil eller forsinkelser i våre publiserte produkter.

På den annen side er uttrekkene av data fra ORBOF-databasen til NBs finansielle sektorbalanser blitt lagt om i forbindelse med FINSE-prosjektet, samtidig som en også skal få maskinelle uttrekk til FINSE fra statistikken for livs- og skadeforsikringsselskapene. Videre er det planlagt at variabelkodestrukturen i kredittindikatorstatistikken skal tilpasses det nye FINSE-opplegget, og selve datauttrekket fra ORBOF-basen til kredittindikatorstatistikken skal harmoniseres med opplegget for FINSE/pengegengdestatistikken. Dette vil nok bli en arbeids- og ressurskrevende prosess, men det vil sannsynligvis være en fordel at dataprogrammene blir utarbeidet helt fra bunnen av og ikke blir et resultat av flikking på gamle programmer. Dette bør bidra til å gjøre dataprogrammene mer oversiktlige enn de ellers ville blitt.

Når først en slik omlegging uansett skal gjennomføres i kredittindikatorstatistikken, vil det derfor sannsynligvis være mest hensiktsmessig å ta skrittet fullt ut og også innføre en løpende korrigering for utlånstap, til tross for de motargumentene som er angitt tidligere under dette punktet. Det er jo tross alt blitt konstatert at det også bør korrigeres for utlånstap dersom en har som mål å beregne helt korrekte utlånstransaksjoner. I tillegg er det en stor fordel at tallene for utlånstransaksjoner i en tapskorrigert

kredittindikator vil samsvare med de tilsvarende FINSE-transaksjonene. For å unngå unødvendige revisjonsrunder bør en imidlertid ikke begynne med å tapskorrigere kredittindikatorene på regulær basis før diskusjonen rundt netto/bruttobegrepet er avsluttet og valget av fremtidig utlånsbegrep er avklart.

Konklusjon

Tapskorrigerte utlån bør tas inn i det løpende beregningsopplegget for kredittindikatorstatistikken. Etter arbeidsgruppens oppfatning vil gevinsten i form av mer korrekte transaksjoner og vekstrater oppveie ulempen av mer uoversiktlige endringstall. En bør imidlertid ikke begynne med å tapskorrigere kredittindikatorene på regulær basis før diskusjonen rundt netto/bruttobegrepet er avsluttet og valget av fremtidig utlånsbegrep er avklart.

5G. Vurdering av ønskeligheten av å knytte påløpte, ikke betalte renter til underliggende finansobjekt

Internasjonale statistikkmanualer er ikke entydige med hensyn til om påløpte, ikke betalte renter skal klassifiseres sammen med det rentebærende finansobjektet eller inngå i "andre fordringer og gjeld". Spørsmålet er særlig knyttet til obligasjoner, men er også relevant for innskudd og utlån.

ESA

ESA sier om registreringstidspunkt for renter (paragraf 4.50 i den norske utgaven): *Rente registreres ut fra det påløpte registreringsprinsippet (accrual principle), dvs. at rentene tilskrives kreditor løpende. (Merknad: Jf. kapitalisering av renter på utlån). Den renten som påløper i hver regnskapsperiode, må registreres uansett om den faktisk betales eller legges til utestående hovedstol. Dersom den ikke betales, må økningen i hovedstolen også registreres på kontoen for finanstransaksjoner som anskaffelse av finansiell fordring.*

Så langt kan det se ut til at ESA anbefaler at påløpte, ikke betalte renter skal tillegges utlånet.

Men i paragraf 5.129 heter det at *"underkategorien AF.79 (fordringer og gjeld ellers) omfatter finansielle krav som oppstår ved tidsforskjell mellom akkumulerte transaksjoner og betaling av blant annet ... f) renter"*.

"Akkumulerte transaksjoner" må vel omfatte blant annet påløpte, ikke betalte renter.

Endelig i paragraf 5.130 sies det *"Den motsvarende finanstransaksjonen til påløpte renter på finansielle fordringer bør fortrinnsvis registreres som reinvestert i de aktuelle finansielle fordringene. Rentene må imidlertid registreres i samsvar med nasjonal praksis. Dersom påløpt rente ikke registreres som reinvestert, skal renten klassifiseres i underkategori F.79"*.

SNA åpner altså for at vår gjeldende klassifisering under andre fordringer eller gjeld er akseptabel hvis dette er i samsvar med f.eks. norske regnskapsregler.

MFSM

IMFs manual for monetær statistikk (MFSM) fra 2000 er imidlertid mer kategorisk. I paragraf 227 heter det: *"Accrued interest on deposits, loans and securities other than shares should be incorporated into the outstanding amount of the financial asset or liability, rather than being treated as part of other accounts receivable/payable"*.

Ut fra måten en gjerne uttrykker seg i slike manualer må "should" oppfattes som "skal", og ikke som et førstevalg slik som i ESA. "Incorporated" må bety det samme som kapitalisert når det gjelder utlån. Påløpte renter skal altså være en del av utlånet.

IMF begrunner sitt standpunkt med at inkludering av påløpte, ikke betalte renter i det underliggende finansobjektet gir det beste uttrykket for størrelsen på gjelden og dermed den økonomisk sett mest meningsfylte verdisetningen. IMF erkjenner imidlertid at dette kan diskuteres og er klar over at for eksempel ECB klassifiserer opptjente, ikke forfalte renter som andre fordringer/gjeld.

Mulig sammenheng med debitor-/kreditorprinsippet for verdisetning av renter

Det har vært uklart om de ulike anbefalingene med hensyn til klassifisering av påløpte, ikke betalte renter kan knyttes til valg mellom debitor- eller kreditorprinsippet. Etter årelange diskusjoner ser det nå ut til at debitorprinsippet vil bli det anbefalte. Spørsmålet er tatt opp med IMF som svarer at det ikke er noen forbindelse mellom klassifiseringen og verdissettingsprinsippet. Valg av debitorprinsippet får derfor ingen betydning for IMF med hensyn til MFSMs anbefaling av klassifiseringsprinsipp.

Prinsipielle motforestillinger mot å følge MFSM

Klassifisering sammen med det underliggende objektet betyr at lånegjelden gradvis bygger seg opp mot renteforfall, og så faller når rentene forfaller/betales. Oppbyggingen av rentegjelden vil (uten korrigerende) oppfattes som økt (ny) kreditt i K2/K3, mens rentebetalingen vil oppfattes som fall i kreditten. Vi har allerede i dag problemer med kapitaliserte renter ved kvartalsskiftene; særlig store er disse ved årsskiftene. Vi har derfor laget egne korreksjonsberegninger i kredittindikatorssammenheng for effekten av rentekapitaliseringen på vekstratene ved årsskiftene. Disse beregningene, som gjøres kun for publikumssektorene sett under ett, blir laget for intern informasjon og publiseres ikke. (Korreksjonen må baseres på forenklete forutsetninger, siden vi ikke kan bryte ned på objekter og sektorer). Løpende korreksjon for renter gjennom året blir en langt større utfordring.

Praktiske motforestillinger mot å følge MFSM

Norske regnskapsregler krever ikke fordeling av påløpte, ikke betalte renter på underliggende objekter. Et eventuelt krav om dette vil derfor bli et tillegg til den nåværende regnskapsrapporteringen. I tillegg må vi ha sektorfordeling, altså en betydelig økt byrde for rapportørene. Vi får også merarbeid i form av brudd i statistikken. (Kan neppe regne med å få tilbakegående tall).

Konklusjon

Hvis vi mener at det er viktig (avgjørende) å tilpasse oss MFSM, burde vi endre nåværende klassifisering av påløpte, ikke betalte renter og begynne å føre slike renter sammen med de underliggende objektene. Men siden spørsmålet er omstridt (jf. ECB og til dels ESA), og en slik omlegging byr på store problemer både for rapportørene i forhold til regnskapspraksis, og for oss (brudd i statistikken, "støy" i kredittindikatorberegningene), frarådes en slik omlegging. Vi har god dekning i ESA for å følge nasjonal praksis som for vår del er å føre påløpte, ikke betalte renter under andre fordringer/gjeld.

VEDLEGG

Vedlegg 1. Mandatet for Utlånsbegrepsgruppen

NORGES BANK PENGEPOLITIKK

Statistikkavdelingen/vhv

F:/Sta/metode/felles/krednotater/arbeidsgruppe2003-utlån

10.4.2003

Arbeidsgruppe for vurdering av utlånsbegrepet og påløpte renter i finansiell statistikk**I den foreløpige ROSC-rapporten av 26. november 2002 ga IMF følgende anbefalinger innenfor feltet "monetary statistics":***High priority*

- *Adopt the guidelines of the MFSM on the basis of recording of (1) loans that are presently valued and disseminated inclusive of expected loan loss provisions; (2) accrued interest that is presently reported separate from the underlying instruments; and (3) gold, which is presently valued at a fixed discount below market prices.*
- *Disseminate the revision studies that are currently prepared only for internal use.*

Other key recommendations

- *Develop fuller documentation of the sources and methods used in monetary statistics, highlighting the deviations from international standards.*

Etter framleggelsen av rapporten er følgende utført:

1. Det er lagt ut et revisjonsnotat på Internett om husholdningenes finansregnskap i tillegg til tidligere utlagt notat om revisjonsgraden i K2. Det arbeides med et utkast til PEK-artikkel om revisjonsgraden i K2, M2 og husholdningenes finansinvesteringer.
2. Norges Bank har gått over til markedsverdidbasert vurdering av gull.
3. Metadataene om pengemengdestatistikken er mer omfattende enn tidligere.

Av de fem opprinnelige anbefalingene gjenstår følgende to:

1. Vurderingen av utlånsbegrepet
2. Spørsmålet om påløpte renter skal tillegges underliggende finansobjekt

På denne bakgrunn nedsettes en arbeidsgruppe som skal:

- vurdere egenskapene ved utlånsbegrepet som benyttes i norsk finansstatistikk (brutto utlån fratrukket spesifiserte tapsavsetninger) i motsetning til et mer bruttobasert begrep som IMF anbefaler, mht. på
 - o avledete beregninger av netto utlånstransaksjoner
 - o markedsverdiprinsippet
 - o konsistens vis-a-vis øvrig finansstatistikk (og samordning mellom NB, KT og SSB)
 - o timingen av utlånstapene
 - o behandlingen av de bruddene i statistikken som vil oppstå for 1992 ved en eventuell overgang til et mer bruttobasert utlånsbegrep
 - o vurdere om tapskorrigerte utlån bør inn i det løpende beregningsopplegget eller eventuelt beregnes på ad-hoc basis
- vurdere ønskeligheten av å knytte påløpte, ikke betalte renter til underliggende finansobjekt

Gruppen skal bestå av Gunnar Almklov, Olav Bø (leder), Yngvar Holm, Torbjørn Cock Rønning, alle fra STA, og Magdalena Riiser, FST. Anne Hege Tangen, SSB, vil bistå arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppen skal levere sin rapport til leder av Metode og seksjonssjef for SSB/250 innen 15. juni.

Vedlegg 2. Tolvmånedersvekstrater for ulike utlånsbegrep

Symboler:

K2-BUTap: Tapskorrigert K2 basert på BU-begrepet

K2-NUTap: Tapskorrigert K2 basert på NU-begrepet

K2 (BU): BU-basert K2

K2KorrSPTA: K2 korrigeret for endringene i SPTA

K2 (NU): Dagens K2

	K2-BUTap	K2-NUTap	K2 (BU)	K2KorrSPTA	K2 (NU)
Jan.97	6,3	6,4	6,2	6,2	6,6
Feb.97	6,7	6,8	6,5	6,6	7,0
Mar.97	7,2	7,3	7,1	7,1	7,4
Apr.97	7,9	8,0	7,8	7,9	8,2
Mai.97	8,2	8,3	8,0	8,2	8,4
Jun.97	9,2	9,3	9,1	9,2	9,4
Jul.97	9,0	9,1	8,9	9,0	9,2
Aug.97	9,0	9,1	8,9	9,0	9,3
Sep.97	9,3	9,4	9,2	9,3	9,5
Okt.97	9,6	9,7	9,5	9,6	9,8
Nov.97	9,8	9,9	9,6	9,7	9,9
Des.97	10,0	10,1	9,8	9,9	10,2
Jan.98	10,1	10,2	10,0	10,1	10,2
Feb.98	10,4	10,5	10,2	10,3	10,5
Mar.98	10,6	10,7	10,5	10,6	10,8
Apr.98	9,9	10,0	9,7	9,8	10,1
Mai.98	10,0	10,1	9,8	9,9	10,1
Jun.98	9,6	9,7	9,4	9,5	9,7
Jul.98	9,9	9,9	9,7	9,8	10,0
Aug.98	9,8	9,9	9,7	9,7	9,9
Sep.98	8,7	8,8	8,5	8,6	8,8
Okt.98	8,5	8,6	8,3	8,4	8,6
Nov.98	8,2	8,3	8,1	8,1	8,3
Des.98	8,2	8,3	8,1	8,2	8,3
Jan.99	7,8	7,8	7,6	7,7	7,8
Feb.99	7,8	7,8	7,6	7,7	7,8
Mar.99	7,1	7,2	7,0	7,1	7,1
Apr.99	6,9	7,0	6,8	6,8	6,9
Mai.99	7,3	7,4	7,2	7,3	7,3
Jun.99	7,3	7,3	7,2	7,2	7,2
Jul.99	7,1	7,1	7,0	7,0	7,0
Aug.99	6,9	7,0	6,8	6,9	6,9
Sep.99	8,0	8,0	7,9	7,9	7,9
Okt.99	8,3	8,3	8,1	8,2	8,2
Nov.99	8,4	8,5	8,3	8,3	8,3
Des.99	8,5	8,5	8,3	8,4	8,4
Jan.00	9,0	9,1	8,9	8,9	8,9
Feb.00	9,1	9,1	8,9	9,0	9,0
Mar.00	9,7	9,7	9,5	9,6	9,6
Apr.00	10,6	10,7	10,4	10,5	10,5
Mai.00	10,3	10,4	10,2	10,2	10,2
Jun.00	10,7	10,7	10,5	10,6	10,6
Jul.00	11,3	11,3	11,1	11,2	11,2

	K2-BUTap	K2-NUTap	K2 (BU)	K2KorrSPTA	K2 (NU)
Aug.00	11,7	11,8	11,6	11,7	11,7
Sep.00	12,2	12,2	12,0	12,1	12,1
Okt.00	11,6	11,6	11,4	11,5	11,5
Nov.00	12,6	12,7	12,5	12,6	12,6
Des.00	12,4	12,5	12,3	12,3	12,3
Jan.01	12,3	12,4	12,2	12,2	12,2
Feb.01	12,5	12,6	12,4	12,4	12,4
Mar.01	12,2	12,3	12,1	12,1	12,1
Apr.01	11,8	11,8	11,6	11,7	11,7
Mai.01	11,5	11,5	11,3	11,4	11,4
Jun.01	11,2	11,2	11,0	11,1	11,0
Jul.01	10,7	10,8	10,6	10,7	10,6
Aug.01	10,7	10,7	10,5	10,6	10,5
Sep.01	10,3	10,3	10,1	10,1	10,1
Okt.01	10,3	10,4	10,2	10,2	10,2
Nov.01	9,8	9,9	9,7	9,7	9,7
Des.01	9,9	9,9	9,7	9,8	9,7
Jan.02	9,6	9,7	9,4	9,5	9,4
Feb.02	9,1	9,2	9,0	9,0	8,9
Mar.02	9,0	9,1	8,9	8,9	8,8
Apr.02	9,1	9,2	8,9	9,0	8,9
Mai.02	9,4	9,4	9,2	9,3	9,2
Jun. 02	9,7	9,8	9,6	9,6	9,5
Jul. 02	9,5	9,6	9,3	9,4	9,3
Aug. 02	9,3	9,4	9,1	9,2	9,1
Sep. 02	8,9	8,9	8,7	8,7	8,6
Okt. 02	8,9	8,9	8,7	8,7	8,6
Nov. 02	9,2	9,3	9,0	9,1	8,9
Des. 02	9,2	9,3	9,0	9,1	8,9
Jan. 03	9,4	9,5	9,2	9,2	9,0
Feb. 03	9,3	9,3	9,0	9,1	8,8
Mar. 03	9,2	9,2	9,0	9,0	8,7
Apr. 03	8,7	8,7	8,5	8,5	8,2

Vedlegg K: K3 - datagrunnlag og metoder for utenlandsgjelden – historikk



Notat

aht, 27. februar 2016

K3 - datagrunnlag og metoder for utenlandsgjelden - historikk

1. Innledning og kort historikk

Publikums samlede kreditt, K3, består av summen av innenlandsk og utenlandsk kreditt. Fram tom. statistikkåret 2004 ble utviklingen i publikums kreditt fra utlandet basert på utenriksregnskapets netto låne-transaksjoner. Disse besto av valutastatistikkens transaksjoner i bank- og verdipapirlån, med tillegg av konsernlån med fysiske betalinger⁷ og store konserns netto mellomværende etter retningsprinsippet⁸. Nivået på utenlandsgjelden i indikatoren ble basert på siste tilgjengelige data fra finansstillingen, dvs. data fra ett til to år før statistikkperioden, framskrevet med lånetransaksjonene og omvurderingene fra valutastatistikken. Finansstillingsdata for 2003 ble først lagt inn i 2006, i forbindelse med forberedelsene til overføring av statistikken fra Norges Bank til SSB.

Etter at valutastatistikken ble lagt ned, blir publikums kreditt fra utlandet basert på beregnede brutto låne-transaksjoner⁹, hvor endringen i brutto lånegjeld fra balansen blir korrigert for valutakursendringer og nedskrivninger for foretakene som er med i UT-undersøkelsen (etablert i 2004). I 2005 ble kortsiktig konserngjeld (inkl. leverandørgjeld) kun innhentet i kvartalsrapporteringen og tatt med i oppvektingsgrunnlaget for mellomliggende måneder. Fra 2006 ble grunnlaget for mellomliggende måneder under tvil (jf. notat av 19.09.2005 fra Olav Bø og av 13.02.2006 fra Erik Meyer) utvidet med kortsiktige konserngjeld ekskl. leverandørgjeld.

Omfanget på kildene før og etter 2005 er således forskjellig. Det samme gjelder metodene for beregning av publikums kreditt fra utlandet. I avsnitt 2 er omfanget på datakildene beskrevet nærmere, mens metoder og bruk av kildene er nærmere omtalt i avsnitt 3. I avsnitt 4 er forskjeller og konsekvenser nærmere omtalt, mens avsnitt 5 vurderer mulig forbedringer av metodene. Avsnitt 6 gir en kort oppsummering og anbefaling til løsning.

SSB anbefaler at konsernlån holdes utenfor indikatoren for publikums samlede kreditt, som skal vise utviklingen i og ikke nivået på, kreditten. Kort oppsummert begrunner vi anbefalingen med at:

1. Konsernlånene lager «støy» i indikatoren og forkludrer bildet av gjeldsutviklingen, siden variasjonene er store og tilfeldige og ofte har andre forklaringer enn økt kredittbehov.
2. Tolkningen av indikatoren blir vanskelig når konsernlånene inkluderes, fordi vi ikke vet hvor stor del av gjeldsendringen som er reell og som faktisk er finansiert i utlandet.

⁷ De fleste konsernlån er kun bokføringstransaksjoner uten fysiske betalinger og var således ikke med for andre enn direkterapportørene.

⁸ Se avsnitt 2.1 og 3.1 for forklaring av konsernlån og netto konsernmellomværende etter retningsprinsippet.

⁹ Se avsnitt 2 og 3.1 for forskjellen mellom netto og brutto lånetransaksjoner.

3. Objektsomfanget i indikatoren for innenlandsk kreditt (K2) og for utenlandsk kreditt blir mer likt om vi utelater konsernlånene, som i stor grad må betraktes som annen gjeld, som ikke er med i K2.
4. Det gir bedre sammenheng med den tidligere indikatoren, som var basert på valutastatistikken, å holde konsernlånene utenfor i indikatoren over publikums samlede kreditt.
5. I tillegg kommer at det er meget ressurskrevende å kvalitetssikre indikatoren, slik at den viser en fornuftig gjeldsutvikling, når konsernlånene inkluderes.

2. Omfang på datakildene

2.1 Valutastatistikken – tom. 2004

I valutastatistikken ble betalingstransaksjoner mellom nordmenn og utlendinger samlet inn via bevegelser på bankkonti i norske banker samt oppgaver fra et begrenset antall direkterapportører over verdipapirlån tatt opp i utlandet, bankkonti i utlandet og mellomregning mellom konsernselskaper. Betalinger og lån via utenlandske «internbanker» i norske konsern (konsern med norsk konsernspiss) ble identifisert gjennom oppgavene fra direkterapportørene.

Opgavene over mellomregning mellom konsernselskaper ble hentet inn på konsernnivå. Transaksjoner hvor både betaler og motpart var nordmenn ble holdt utenfor statistikken. Dette gjaldt selv om transaksjonen gikk via utenlandsk bank, herunder «internbank» i norske konsern. Låntransaksjoner mellom norske og utenlandske konsernselskaper var derfor ikke omfattet av valutastatistikken hvis ikke opprinnelig långiver var et utenlandsk foretak utenfor konsernet. For konsern var således låntransaksjonene i valutastatistikken (i teorien¹⁰) begrenset til de norske delkonsernenes låntransaksjoner med utlandet.

Konsernmellomværende utover ev. konsernlån med fysiske betalinger kom ikke med i valutastatistikken for andre enn direkterapportører, ettersom det ikke er knyttet betalinger til disse. Vare- og tjenestetransaksjoner som hadde sin motpost i mellomregning slo seg derfor ut som uforklart differanse i utenriksregnskapet. Det samme gjaldt periodiseringsavvik knyttet til forskudds- og etterskuddsbetalinger, herunder varekreditter.

2.2 Finanstellingen – tom. statistikkåret 2003

I den årlige finanstellingen ble norske foretaks brutto fordringer og gjeld overfor utlandet samlet inn fra (i teorien) alle norske foretak med mellomværende med utlandet. Dette omfattet alt mellomværende i form av brutto fordringer og brutto gjeld mellom norske og utenlandske konsernselskaper, selv om mellomværendet stammet fra konsernets låneopptak i norske banker eller i det norske verdipapirmarkedet. Omfanget på gjelden i finanstellingen var således videre enn omfanget i valutastatistikken, hvor kun deler av konsernmellomværende var omfattet og da kun det norske delkonsernets netto mellomværende med utlandet.

Objektsinndelingen i finanstellingen var relativt grov. Rettledningen omtalte ikke konsernlån, men presiserte at mellomregning med konsernselskaper skulle føres som annen gjeld. Ettersom det allerede i regnskapsloven av 1977 ble skilt mellom langsiktig og kortsiktig gjeld, bør vi kunne anta at langsiktige konsernlån ble rapportert som lån i finanstellingen. Hvordan annen langsiktig konserngjeld enn lån ble rapportert, er det umulig å si noe sikkert om, siden regnskapsregelverket ikke skiller mellom lån og annen gjeld. Ettersom regnskapsregelverket skiller skarpt mellom langsiktig og kortsiktig gjeld, er det naturlig å anta at eventuelle kortsiktige konsernlån ble rapportert som annen gjeld i finanstellingen.

¹⁰ Utfordringer knyttet til identifisering av eksternt finansiering av lån fra utenlandske «internbanker» resulterte i en viss usikkerhet vedrørende behandlingen av disse lånene.

I bearbeidningen av statistikken over fordringer og gjeld overfor utlandet ble vesentlige beløp omklassifisert fra annen gjeld til lån. Dette hadde sin forklaring i at finansstillingen, av hensyn til konsistensen i de finansielle sektorbalansene, forsøkte å tilpasse seg nasjonalregnskapsstandarden, hvor annen gjeld er meget snevert definert. Det er ikke mulig å gi eksakte beløp på denne omklassifiseringen mellom annen gjeld og lån, men sammenlikning av andelen annen gjeld, ekskl. kortsiktige konsernlån med regnskapsstatistikken for aksjeselskaper tyder på at andelen i finansstillingen burde ligget rundt 10 prosent høyere. Da er det ikke tatt høyde for at en del langsiktig konserngjeld ikke nødvendigvis er lån.

2.3 UT – fom. statistikkåret 2005

Avgrensningen mellom Norge og utlandet er den samme i UT som i finansstillingen, dvs. det er foretakenes brutto fordringer og brutto gjeld til utlandet som rapporteres, herunder brutto konsernmellomværende for hvert av konsernforetakene, og ikke kun netto konsernmellomværende for det norske delkonsernet.

UT følger i hovedsak Skatteetatens næringsoppgave og har derfor en mer detaljert objektsgruppering enn finansstillingen. Kortsiktig og langsiktig gjeld til konsernselskaper er spesifisert, men det skilles ikke mellom lån og annen gjeld. Fra 2005 ble imidlertid leverandørgjeld til konsernselskaper skilt ut som egen post i næringsoppgaven. Spesifikasjonen ble tatt inn i UT-rapporteringen fra 2006.

I motsetning til for finansstillingen er det kun et utvalg foretak som rapporterer UT. Utvalgsstørrelsen er mindre jo hyppigere det rapporteres.

3. Kildebruk og metoder i K3

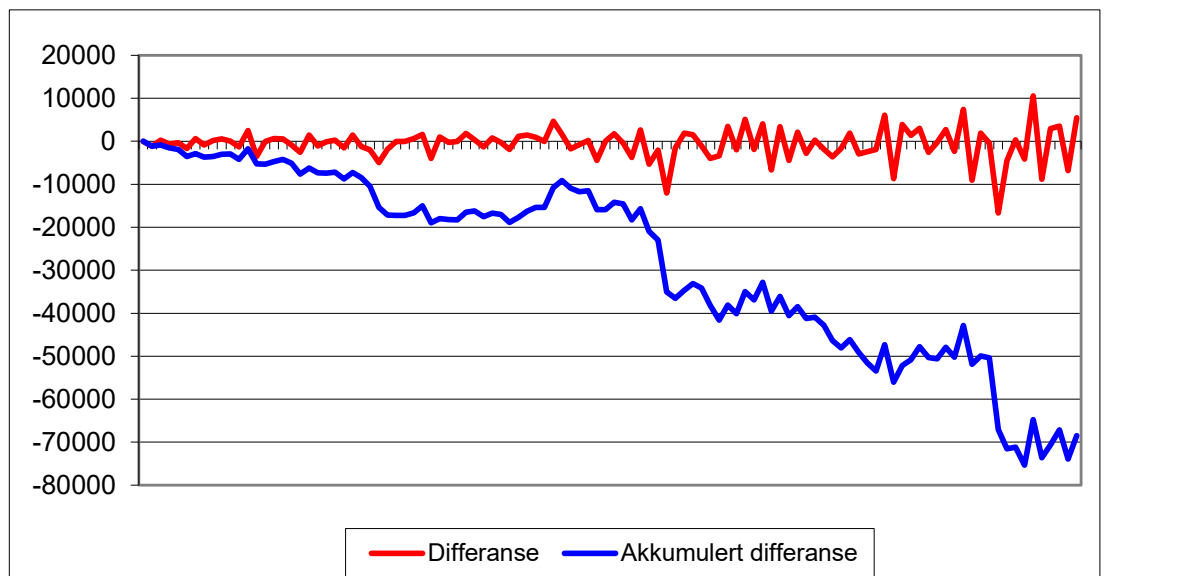
3.1 Kildebruk og metoder – tom. 2004

Fra tom. statistikkåret 2004 ble utviklingen i utenlandsgjelden i K3 basert på utenriksregnskapets netto lånetransaksjoner. Grunnlaget ble hentet fra valutastatistikken hvor mellomværende mellom konsernselskaper kun var med fra direkterapportørene, med unntak av ev. konsernlån med fysiske betalinger. Fordringer og gjeld mellom det norske og utenlandske delkonsernet ble dessuten nettoført, slik at det kun var det norske delkonsernets netto lånetransaksjoner fra det utenlandske delkonsernet som var omfattet av statistikken.

I utenriksregnskapet ble det norske delkonsernets netto lånetransaksjoner fra valutastatistikken styrt etter retningsprinsippet. Når delkonsern med norsk konsernspiss hadde netto låneopptak i det utenlandske delkonsernet, ble dette ført som negative utlånstransaksjoner på fordringssiden (desinvestering av utlån). Netto utlån som norske delkonsern med utenlandsk konsernspiss ga til det utenlandske delkonsernet ble ført negativt på gjeldssiden (desinvestering av innlån).

Vekstberegningen for utenlandsgjelden i K3 benyttet netto lånetransaksjoner fra utenriksregnskapet. Fra valutastatistikken var lånetransaksjonene i konsern i utgangspunktet begrenset til netto lånetransaksjoner mellom norske delkonsern som var direkterapportører og deres utenlandske delkonsern, med tillegg av netto opptak av konsernlån med fysiske betalinger. Retningsprinsippet i utenriksregnskapet innebar i tillegg at netto lånetransaksjoner til norske delkonsern med norsk konsernspiss ble holdt utenfor veksten i K3, ettersom disse var negative fordringstransaksjoner i utenriksregnskapet. I tillegg påvirket netto utlånstransaksjoner til norske delkonsern med utenlandsk konsernspiss veksten i utenlandsgjelden negativt. Avviket mellom retnings- og bruttoprinsippet i K3-transaksjoner er vist i figuren nedenfor som er hentet fra notat av Erik Meyer av 13.02.2006.

Figur 2 – differanse mellom retningsprinsippet og bruttoprinsippet for K3-transaksjoner i UR per måned. Januar 1994 til desember 2004. Millioner NOK.



Av figuren framgår det at forskjellen mellom retnings- og bruttoprinsippet i utenriksregnskapet og valutastatistikken lå på mellom +11 mrd. og -17 mrd. i periodene fra januar 1994 – desember 2004. Figuren viser imidlertid ikke forskjellen i omfanget av lån mellom finansstillingen og valutastatistikken.

Gjelden i vekstberegningen ble hentet fra finansstillingens lån og framskrevet med akkumulerte lånetransaksjoner fra utenriksregnskapet for perioden etter siste tilgjengelige finansstilling. Lånene i finansstillingen fulgte imidlertid bruttoprinsippet, og ikke utenriksregnskapets retningsprinsipp, hvor konsernmellomværende ble korrigert for retningen på investeringen og ført til fratrukk på motsatt side av balansen. I tillegg hadde finansstillingen et videre omfang av konsernlån enn valutastatistikken, hvor mellomregning kun var med for direkterapportørene og hvor den direkterapporterte konserngjelden og konsernfordringer for norske delkonsern ble nettoført. Følgelig hadde nevneren i vekstberegningen et større omfang enn telleren i metoden fram tom. 2004.

Kort oppsummert kan vi si at metoden fram tom. 2004 innebar at veksten i utenlandsgjelden i K3 kun ble påvirket av låneopptak i utenlandske banker og verdipapirmarkedet, fratrukket netto utlånsøkning fra store norske delkonsern med utenlandsk konsernspiss. I tillegg ble den prosentvise veksten nedskalert, fordi finansstillingen hadde en videre lånedefinisjon enn valutastatistikken.

3.2 Kildebruk og metoder – fom. 2005

Fra og med 2005 har UT erstattet både finansstillingen og valutastatistikken. Lånetransaksjonene blir beregnet fra UT som balanseendringer korrigert for valutakursendringer og nedskrivninger.

I 2005 var ikke kortsiktig konserngjeld med i UT-rapporteringen for mellomliggende måneder. Følgelig påvirket heller ikke kortsiktig konserngjeld veksten i utenlandsgjelden i K3 i mellomliggende måneder. Fra 2006 ble månedsgrunnlaget (under sterk tvil, jf. notat av 19.09.2005 av Olav Bø og av 13.02.2006 fra Erik Meyer) utvidet til også å omfatte kortsiktig konserngjeld, ekskl. leverandørgjeld. Det betyr at også mellomregning utover leverandørgjeld samt interne periodiseringsposter i konsernet har påvirket den månedlige veksten i K3 fom. 2006.

Til forskjell fra finansstillingen og valutastatistikken er det kun et utvalg foretak som rapporterer UT. Dette innebærer en relativt stor risiko for feilvurdering av størrelsen på og utviklingen i konsernlånene, spesielt i delårsrapporteringen. Den interne finansieringen av konsernselskapene besluttet av konsernledelsen og er avhengig av hva som til enhver tid er hensiktsmessig for konsernet, blant annet ut fra likviditets- og skatte-

hensyn og regnskapsmessige prosedyrer. Konserngjeld flyttes derfor ofte mellom konsernselskaper. Dersom konserngjeld fra utlandet flyttes fra ett norsk konsernselskap som er med i utvalget til et annet norsk konsernselskap som ikke er med i utvalget, vil statistikken feilaktig vise en nedgang i gjelden til utlandet. Ettersom konserngjelden er stor, kan dette gi store utslag i veksten i utenlandsgjelden i K3 (jf. diskusjonsnotatet av 04.02.2015).

En annen «feilkilde» knyttet til brutto konserngjeld, er at man ut fra et risikoperspektiv kan få «dobbelttelling» i sum utenlandsk og innenlandsk gjeld, ved at et lån som er tatt opp i norsk bank eller verdipapirmarked lånes ut til et norsk konsernselskap via et utenlandsk konsernselskap.

4. Forskjeller og konsekvenser av metodene

4.1 Metodene fram tom. 2004

Metoden som ble benyttet fram tom. 2004 innebar at veksten i K3 i all hovedsak var upåvirket av konserngjelden. Unntaket var konsernlån med fysiske betalinger i konsern med utenlandsk konsernspiss, samt den nettogjelden som norske delkonsern med utenlandsk konsernspiss som var direkterapportører hadde overfor det utenlandske delkonsernet.

Konserngjelden kan utvise store variasjoner fra en periode til den neste. Ofte etterfølges en stor økning i en periode av en tilsvarende nedgang i neste periode. Slike variasjoner skyldes ikke økt kredittbehov i det norske delkonsernet, men er heller et resultat av konsernets likviditetsstyring og regnskapstekniske bokføring. Når store deler av konserngjelden ble holdt utenfor beregningen av veksten i K3 fram tom. 2004, bidro dette til å hindre at indikatoren ble ustabil som følge av slike tilfeldige variasjoner. Metoden førte til at K3 var relativt robust og i liten grad ble påvirket av svingninger som hadde andre forklaringer enn endret kredittbehov. I notatene av 19.09.2005 og 13.02.2006 viser hhv. Olav Bø og Erik Meyer at K3 vil bli mer ustabil dersom kortsiktig konserngjeld innlemmes i grunnlaget for indikatoren.

Nettoføring av fordrings- og gjeldstransaksjoner i det norske delkonsernet innebar videre at oppblåsing av gjeldstallene som følge av omstruktureringer og større grad av bruttoføring innad i konsernet, ikke påvirket veksten i K3. Metoden med nettoføring av konsernmellomværende hindret følgelig at K3 viste en kredittøkning som ikke var reell. I notat av 3.11.2004 av Yngvar Holm vises det til at Norges Bank har erfaringer med at store gjeldsøkninger kan ha motpost i tilsvarende fordringsøkninger ved restrukturering av fordringer og gjeld i konsern. Det vises der til at man kan bli «lurt» dersom man kun ser på gjeldsøkningen.

Ettersom gjeldstallene baserte seg på finanstillings lån, som hadde et større omfang enn valutastatistikken, ble virkningen av tilfeldige variasjoner i gjeldstallene ytterligere redusert. Alt i alt bidro metoden fram tom. 2004 til å begrense virkningene på veksten av store, tilfeldige variasjoner i konsernmellomværende.

Metoden som ble benyttet fram til og med 2004 ble i stor grad styrt av tilgjengelige kilder. Flere problemstillinger var imidlertid drøftet og avgjort prinsipielt:

- I notat av 09.09.2005 og 19.09.2005 av Olav Bø framgår det at Norges Bank høsten 2004 fattet en prinsippbeslutning om at annen gjeld, som mellomregning i konsern er en del av, skulle holdes utenfor K3 – på samme måte som den ble holdt utenfor K2.
- I notat av 03.11.2004 av Yngvar Holm ble det argumentert for at lån fra utenlandske datterselskaper i konsern med norsk konsernspiss skulle holdes utenfor K3, for å hindre et feilaktig bilde av gjeldsveksten.
- Erik Meyer viste i notat av 13.02.2006 til at lån fra utenlandske konsernselskaper til norske konsernselskaper med norsk konsernspiss skapte store differanser mellom metoden som ble benyttet

fram til og med 2004 og bruttometoden som er benyttet senere. Det ble antatt at behandlingen av Statoils «internbank» i Belgia kunne forklare en stor del av differansen. Av den grunn anbefalte notatet at denne gjelden ble holdt utenfor i K3. Notatet stilte seg videre tvilende til om kortsiktig konserngjeld burde tas med i grunnlaget til K3, ettersom posten hadde vist stor økning i de siste årene.

4.2 Metodene fom. 2005

Fra om med 2005 erstattet UT valutastatistikken som kilde for K3. I motsetning til valutastatistikken, som var en transaksjonsbasert statistikk hvor beholdningene var underordnet, er UT en balansestatistikk som ikke gir transaksjoner direkte. Transaksjonene må beregnes på grunnlag av balanseendringer, opplysninger om nedskrivninger samt gjennomsnittlige valutakursendringer. Store variasjoner i valutakursene i løpet av en periode, kan derfor gi store utslag i de restberegnete transaksjonene, og dermed veksten i utenlandsgjelden i K3 for perioden.

Fra UT beregnes utenlandsgjelden i K3 på grunnlag av bruttogjelden til et utvalg foretak som vi kjenner til at har hatt gjeld over en viss størrelse til utlandet. Overgangen fra fulltelling i valutastatistikken og finansstillingen til utvalget i UT innebærer i seg selv svakheter og utfordringer for statistikken, ettersom det er vanskelig å fange opp når nye foretak blir så store at de burde vært tatt med i utvalget. I den grad vi fanger opp dette, skjer det med få unntak (som når det omtales i media) en god stund etter at gjeldsøkningen har skjedd. Isolert sett fører dette til en undervurdering av veksten i utenlandsgjelden. Dette er imidlertid en problemstilling som vanskelig lar seg løse med dagens tilgjengelige kilder. Svakheteene forbundet med utvalget kan begrenses ved å holde objekter eller rapportører, som kan generere store tilfeldige variasjoner som ikke skyldes endret kredittbehov, utenfor grunnlaget til indikatoren, eksempelvis mellomværende i konsern.

Enheten i UT-rapporteringen er den juridiske enheten, som i de fleste tilfeller samsvarer med det statistiske foretaket, samt norske filialer av utenlandske foretak (som også er statistiske foretak). Dette avviker fra valutastatistikken, hvor enheten var det norske delkonsernet. Forskjellen i enhetsnivå innebærer at konsernmellomværende som ble nettoført da valutastatistikken var kilden, blir bruttoført med UT som kilde. Når omstruktureringer og endrede prinsipper for regnskapsføring internt i konsernet fører til endringer i bruttoføringen av konsernmellomværende, vil dette slå seg ut i endringer i bruttogjelden i UT. Med UT som kilde vil følgelig veksten i utenlandsgjelden i K3 feilaktig bli påvirket av interne endringer i bruttoføringen i konsernet – noe som ikke skjedde da kilden for K3 var valutastatistikken.

Objektsomfanget i UT er større enn omfanget i valutastatistikken. Forskjellen er knyttet til omfanget av konsernmellomværende, hvor store deler av mellomregningen ikke var omfattet av valutastatistikken og hvor øvrige deler av konsernmellomværende ble nettoført. Det utvidede objektsomfanget i UT forsterker svakheteene for K3 knyttet til bruttoføringer og tilfeldige variasjoner nevnt over, sammenlignet med hva som var tilfelle da valutastatistikken var kilden. Svakheteene forsterkes ytterligere av overgangen fra retningsprinsippet til bruttoprinsippet, ettersom konserngjeld for konsern med norsk konsernspiss (desinvesteringsslån) tidligere ble holdt utenfor lånetransaksjonene, samt at netto konsernfordringer (desinvesteringutlån) for konsern med utenlandsk konsernspiss bidro negativt. Tabellen nedenfor viser både forskjellen i omfanget av konsernlån mellom valutastatistikken og finansstillingen for 2003 og hvordan retningsprinsippet bidro til å gjøre forskjellen enda større.

Konsernlån i korrigert finanstelling og i valutastatistikken for 2003. Mill. kr

År 2003	Korrigert finanstelling	Valutastatistikk (Vals)	Vals etter retningsprinsippet
Sum konsernlån	221.863	169.036	90.563
Offentlig eide foretak	40.727	31.876	926
<i>Olje og sjøfart</i>	26.573	18.140	926
Langsiktig	14.621
Kortsiktig	11.952
<i>Fastlands-Norge</i>	14.154	13.280	0
Langsiktig	98
Kortsiktig	14.056
<i>Uspesifisert</i>	-	456	0
Privat eide foretak	181.136	137.160	89.637
<i>Olje og sjøfart</i>	75.420	51.915	44.353
Langsiktig	57.500
Kortsiktig	17.919
<i>Fastlands-Norge</i>	105.717	85.095	45.134
Langsiktig	86.895
Kortsiktig	18.822
<i>Uspesifisert</i>	-	150	150

Som et argument for å inkludere kortsiktig konserngjeld i grunnlaget til K3 fom. 2006 ble det i notatet av 19.09.2005 hevdet at den kortsiktige konserngjelden hadde vært med i grunnlaget til K3 tidligere. Det framgår av tabellen over at dette ikke er korrekt for transaksjonene¹¹. Forklaringen på dette er at kortsiktig konserngjeld i hovedsak består av mellomregning hvor det ikke er fysiske betalinger. Følgelig ble denne gjelden kun fanget opp fra direkterapportørene, men da ført netto mot konsernfordringene. I tillegg kom at retningsprinsippet i utenriksregnskapet førte til at all konserngjeld (også langsiktig) fra utlandet for foretak med norsk konsernspiss ble holdt utenfor grunnlaget til K3.

Under drøftingen av om den kortsiktige konserngjelden skulle inkluderes i grunnlaget til K3, ble det i notatet av 19.09.2005 av Olav Bø uttalt at nivået på denne gjelden var så høyt og variasjonene så store at det ville føre til store endringer i vekstraten og formidable skift i beholdningstallene for publikums utenlandsgjeld dersom denne gjelden ble tatt rett inn. Etter den tid har konserngjelden vokst vesentlig. Den kortsiktige konserngjelden har blitt 3 – 4 ganger så høy som den var i 2005, da den lå mellom 57 mrd. og 98 mrd. i perioden fra juli til november, og over ni ganger høyere enn den var ved utgangen av 2003. Det betyr at dagens utfordringer for K3 knyttet til konserngjeld har blitt enda større enn den var i perioden 2003 – 2005. Tabellen nedenfor viser utviklingen i nivået på konserngjelden i årene 2007 – 2012¹².

Konserngjeld fra utlandet i mill. kr.

Gjeld	År					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SUM konserngjeld	433.544	611.581	539.317	698.227	703.016	793.844
Langsiktig konserngjeld	252.100	330.478	395.823	453.439	486.009	515.172
Kortsiktig konserngjeld	181.444	281.103	143.494	244.788	217.007	278.673

¹¹ For gjelden var dette korrekt, ettersom den ble basert på siste tilgjengelige finanstelling, og derfor ikke hadde samme omfang som transaksjonene.

¹² Eventuelle korreksjoner etter november 2014 er ikke med.

5. Mulige forbedringer

Ovenfor nevnte vi at det at UT er en utvalgsundersøkelse i seg selv er en svakhet, siden det er vanskelig å fange opp når nye foretak blir så store at de burde vært med i utvalget. Svakheterne kan begrenses noe dersom objekter eller rapportører med tilfeldige variasjoner, som ikke skyldes endringer i kredittbehovet, holdes utenfor grunnlaget til utenlandsgjelden i K3. Slike tilfeldige variasjoner forekommer ofte, og med store beløp, mellom konsernselskaper. Det kan i stor grad forklares ved at konsernselskaper har flere frihetsgrader i likviditetsstyringen enn foretak som ikke inngår i konsern. Eksempelvis kan det for konsernet være mer hensiktsmessig at et konsernselskap med likviditetsbehov trekker på mellomregningskontoen i et konsernselskap med overskuddslikviditet enn at selskapet realiserer verdipapirbeholdningen sin. I konsern med effektiv likviditetsstyring vil slike endringer i interne fordrings- og gjeldsforhold forekomme hyppig, uten at gjeldsøkningene skyldes økt kredittbehov. For multinasjonale konsern vil en slik likviditetsstyring feilaktig slå seg ut som endringer i K3, med mindre alle selskapene i det norske delkonsernet inngår i utvalget og konsernmellomværende mot utlandet nettopføres. I valutastatistikken var dette tilfelle for den delen av konserngjelden som inngikk i grunnlaget. Følgelig unngikk vi da at endringer i mellomværende mellom konsernselskaper, som følge av intern likviditetsstyring, påvirket utviklingen i utenlandsgjelden i K3.

Ettersom regnskapsloven ikke lenger stiller krav om at det skal utarbeides regnskap for norske delkonsern¹³, er det ikke mulig å innhente konsoliderte oppgaver for norske delkonsern. Men ettersom det meste av konserngjelden i valutastatistikken ble holdt helt utenfor vekstberegningen i K3, og den delen som var med var nettopført mot fordringer, vil K3 med UT som kilde bli langt mer sammenliknbar med tidligere K3 om konserngjelden holdes utenfor grunnlaget. Med store økningen i brutto konsernfordringer og -gjeld etter 2004, er ikke disse to seriene lenger sammenliknbare.

Diskusjonen i 2005 og 2006 om objektsomfanget i grunnlaget til K3 var begrenset til den kortsiktige delen av konserngjelden. Dette skyldtes nok at man ikke var fullt ut klar over at store deler av konserngjelden er rene bokføringstransaksjoner uten fysiske betalinger, slik at den ikke kom med i valutastatistikken for andre enn direkterapportørene, og da kom med nettopført mot fordringer for det norske delkonsernet. I tillegg kommer at det ikke er noe skille mellom lån og annen gjeld i regnskapsregelverket. Det skilles mellom lang- og kortsiktig gjeld, og Skatteetatens næringsoppgave skiller også ut leverandørgjeld i konsern. Denne oppdelingen i konsernmellomværende er imidlertid av underordnet betydning for konsernet. Det som derimot er viktig er at konserninterne fordringer og gjeld er identifisert, siden disse skal konsolideres i konsernregnskapet.

Skillet mellom lån og annen gjeld er dessuten vanskelig for konsernmellomværende. Vanligvis tenker vi at lån er mer formalisert enn annen gjeld. For mellomværende i et konsern er en slik formalisering ofte overflødig. Hva er da kjennetegnet på at konserngjeld er lån og ikke annen gjeld? At gjelden er rentebærende? Fra årsberetninger hvor det spesifiseres om gjelden er rentebærende, ser vi at det sjelden (aldri?) er rentebærende gjeldsposter under kortsiktig konserngjeld. Rentebærende gjeldsposter er hyppigere forekommende under langsiktig konserngjeld, men omfatter langt fra alt. For kortsiktig konserngjeld kan det dessuten reises spørsmål ved om det utover årets avdrag på ev. langsiktige konsernlån (som iht. regnskapsregelverket skal klassifiseres som kortsiktig gjeld) i realiteten finnes noen kortsiktig konserngjeld som kan klassifiseres som lån?

Skatteregelverket stiller strenge krav til at prissetting av lån til/fra utlandet skal være fastsatt «på armlengdes avstand», slik at det ikke foretas skatteoverveltning mellom landene. Erfaringen fra årsberetninger hvor rentebærende konserngjeld er spesifisert, tilsier at kortsiktig konserngjeld ikke bør betraktes som lån. Det kan også underbygges av at vi ikke betrakter kortsikt gjeld til ansatte som lån, selv om vi gjør det med den langsiktige delen. Hvor stor del av den langsiktige konserngjelden som ideelt sett burde vært betraktet som lån, etter at det var korrigert for motposter i den norske delen av konsernet, er ikke mulig å fastsette.

¹³ Forsvant som krav i regnskapsloven av 1998.

I notatene av 09.09.2005 og 19.09.2005 av Olav Bø er det vist til en prinsippbeslutning om at annen gjeld skal holdes utenfor grunnlaget til K3. Dette er begrunnet med at annen gjeld er holdt utenfor K2, og at man ønsker at de samme prinsippene legges til grunn for K2 og K3. Trekker man dette videre, bør heller ikke konserngjeld være med i K3, siden den ikke er med i K2. Bakgrunnen for at konserngjelden er inkludert i grunnlaget, er en tanke om at endring i konserngjeld overfor utlandet sier noe om endringen i utenlandsfinansieringen av norske delkonsern. Ettersom det kun er en del av endringen i konserngjelden som skyldes endret kredittbehov, og kun en del av dette blir eksternt finansiert fra utlandet, bidrar de store variasjonene i konserngjelden til støy i K3. Resultatet av å la konserngjeld inngå i grunnlaget til K3, er at bildet av gjeldsutviklingen forkludres, slik at indikatoren heller ikke viser utviklingen i den gjelden som vi vet stammer fra utlandet. Vi kan med sikkerhet si at konserngjelden fører til fluktuasjoner som ikke er reelle i veksten i utenlandsgjelden i K3 – vi har bare ingen mulighet til å finne ut hvilke fluktuasjoner som ikke er reelle.

6. Kort oppsummering og anbefaling

K3 er en indikator hvor hovedformålet er å gi et tidliganslag på samlet vekst i kreditt til publikum, og ikke på nivået for gjelden. Når utviklingstrender skal kartlegges, bør ekstremobservasjoner og tilfeldige variasjoner holdes utenfor i beregningen. De store variasjonene i konserngjelden fører til fluktuasjoner i indikatoren som ikke er reelle. Dette fordi variasjonene også omfatter endringer som ikke skyldes reell opplåning i utlandet, men er interne bokføringstransaksjoner som skulle vært nettoført mot konsernfordringer, fordi de er uten reell økonomisk betydning. Med et større utvalg kunne noe av variasjonen i konserngjelden vært fjernet. Det er imidlertid ikke praktisk forenelig med å skulle gi et tidliganslag.

Nivået på utenlandsgjelden dekkes av andre statistikker som SSB publiserer, som finansielle sektorregnskaper, utenlandsgjeld, fordringer og gjeld overfor utlandet og regnskap for ikke-finansielle foretaks utenlandsfinansiering. Statistikkene fordringer og gjeld overfor utlandet og ikke-finansielle foretaks utenlandsfinansiering gir også informasjon om nivået på hhv. direkteinvesteringer og konsernmellomværende både på fordrings- og gjeldssiden. Det gjør det mulig å vurdere om en gjeldsøkning kan forklares av en fordringsøkning, og således ikke skyldes økt kredittbehov. Vedlegget gir eksempler fra de to statistikkene.

Ettersom ingen andre statistikker gir tidliganslag på kredittveksten, bør K3 innrettes med sikte på å gi dette tidliganslaget med best mulig kvalitet. Det tilsier at konserngjeld, som inneholder store tilfeldige variasjoner uten reell økonomisk betydning, bør holdes utenfor beregningen av veksten i utenlandsgjelden til publikum. En slik endring i omfang på indikatoren vil også gjøre dagens indikator mer sammenliknbar med indikatorserien som ble laget med valutastatistikken som kilde. Nivået på veksten i den tidligere serien ble imidlertid noe undervurdert, ved at transaksjonene ble målt opp mot nivået i finanstillingen, som hadde et videre omfang, ved at brutto konserngjeld var omfattet.

Ved å utelate konserngjeld fra grunnlaget til K3, vil dessuten omfanget på indikatoren bli bedre tilpasset de prinsippbeslutningene man foretok i Norges Bank, om å holde annen gjeld utenfor grunnlaget, slik at K2 og K3 ble basert på samme prinsipper.

Fordringer og gjeld overfor utlandet. Kvartalstall (mill. kr), etter fordringer og gjeld, funksjon/objekt/ sektor, tid og statistikkvariabel						
		2015K1	2015K2	2015K3	2015K4	2016K1
		Beholdning	Beholdning	Beholdning	Beholdning	Beholdning
Fordringer	3.1 Direkteinvesteringer	1 722 520	1 764 722	1 782 776	1 771 543	1 817 357
	3.1.1 Aksjer, andeler og annen egenkapital	1 211 186	1 223 144	1 284 089	1 321 929	1 308 831
	3.1.1.a Aksjer, annen egenkapital og reinvestert fortjeneste	1 211 186	1 223 144	1 284 089	1 321 929	1 308 831
	3.1.1.b Fondsandeler/enheter	0	0	0	0	0
	3.1.2 Annen kapital	511 334	541 578	498 687	449 614	508 526
Gjeld	3.1 Direkteinvesteringer	1 718 188	1 724 600	1 741 878	1 693 201	1 721 090
	3.1.1 Aksjer, andeler og annen egenkapital	804 370	787 277	820 449	840 845	840 884
	3.1.1.a Aksjer, annen egenkapital og reinvestert fortjeneste	804 370	787 277	820 449	840 845	840 884
	3.1.1.b Fondsandeler/enheter	0	0	0	0	0
	3.1.2 Annen kapital	913 818	937 323	921 429	852 356	880 206

Rekneskap for ikke-finansielle foretaks utlandsfinansiering

Eiendeler og gjeld overfor utlandet (mill. kr), etter statistikkvariabel og tid (foreløpige tall)					
	2015K1	2015K2	2015K3	2015K4	2016K1
Eiendeler i alt	1 571 602	1 599 738	1 618 054	1 499 428	1 518 018
Anleggsmidler	1 051 652	1 018 263	1 076 290	1 074 519	1 122 544
Omløpsmidler	519 950	581 475	541 764	424 909	395 474
Gjeld i alt	1 455 516	1 469 951	1 508 836	1 428 517	1 430 561
Langsiktig gjeld	1 011 246	1 007 629	1 056 043	1 044 200	1 013 053
Kortsiktig gjeld	444 271	462 322	452 793	384 316	417 509

Eiendeler overfor utlandet (prosent), etter statistikkvariabel og tid (foreløpige tall)					
	2015K1	2015K2	2015K3	2015K4	2016K1
Eiendeler i alt	100	100	100	100	100
Eiendeler innenfor eget konsern	71,1	70,9	70,5	71,7	75,1
Eiendeler til andre	28,9	29,1	29,5	28,3	24,9
Anleggsmidler i alt	100	100	100	100	100
Anleggsmidler innenfor eget konsern	85,8	86,4	87,9	86,6	89
Anleggsmidler til andre	14,2	13,6	12,1	13,4	11
Omløpsmidler i alt	100	100	100	100	100
Omløpsmidler innenfor eget konsern	41,4	43,8	35,9	34,2	35,6
Omløpsmidler til andre	58,6	56,2	64,1	65,8	64,4

Gjeld overfor utlandet (prosent), etter statistikkvariabel og tid (foreløpige tall)					
	2015K1	2015K2	2015K3	2015K4	2016K1
Gjeld i alt	100	100	100	100	100
Gjeld innenfor eget konsern	57,4	58,3	55,7	54,1	55,9
Gjeld til andre	42,6	41,7	44,3	45,9	44,1
Langsiktig gjeld i alt	100	100	100	100	100
Langsiktig gjeld innenfor eget konsern	49,2	49,1	46,9	45,6	45,9
Langsiktig gjeld til andre	50,8	50,9	53,1	54,4	54,1
Kortsiktig gjeld i alt	100	100	100	100	100
Kortsiktig gjeld innenfor eget konsern	76,1	78,3	76,1	77	80,1
Kortsiktig gjeld til andre	23,9	21,7	23,9	23	19,9

Vedlegg L: Finanstransaksjoner, omvurderinger og korreksjoner – behandling i kredittindikatoren (K2 og K3) og pengemengden (M3)

Finanstransaksjoner

Finanstransaksjoner er definert som

- i) opprettelse eller sletting av fordrings- og gjeldsforhold gjennom samhandling mellom institusjonelle enheter, og
- ii) overdragelse av eierskap til et finansobjekt gjennom gjensidig avtale.

Finanstransaksjoner er hendelser som skjer i løpet av en tidsperiode. Summen av finanstransaksjonene i en periode fører til endringer i beholdningene fra starten til slutten av perioden. Finanstransaksjoner påvirker ikke beholdningen før hendelsen skjer. I motsetning til beholdningsstørrelser, som måles på et tidspunkt, er finanstransaksjoner strømningsstørrelser.

Finanstransaksjonene forklarer kun deler av beholdningsendringen i perioden. De øvrige delene av beholdningsendringen forklares av omvurderinger, herunder endringer i omfang. Omvurderinger kan deles i to hovedgrupper; i) verdiendringer og ii) volumendringer.

Omvurderinger

Verdiendringer består av valutakursendringer og markedsverdiendringer på finansobjektene. Verdiendringene påløper kontinuerlig gjennom tidsperioden. Som transaksjonene, er verdiendringer strømningsstørrelser som ikke påvirker beholdningen ved inngangen til perioden. Summen av verdiendringene i en periode forklarer deler av beholdningsendringen i perioden.

Volumendringer er andre hendelser som påvirker beholdningen når hendelsen inntreffer. Tap er et eksempel på volumendring. Tapshendelser inntreffer der og da og er strømningsstørrelser som skjer i løpet av en periode uten at de påvirker inngående beholdning av objektet. Tapshendelser er ikke finanstransaksjoner, siden kreditor ensidig skriver ned beholdningen av det aktuelle finansobjektet. Summen av tapene i en periode resulterer i endring i periodens utgående beholdning av objektet. Periodens inngående og utgåendene beholdning vil fortsatt være sammenlignbare etter tapshendelser, men tapshendelsene forklarer en del av endringen i beholdningen.

Volumendringer omfatter også endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang, som også er hendelser som skjer i løpet av en periode. I motsetning til verdiendringer og tap påvirker endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang også inngående beholdning av objektet. Når et foretak endrer sektor eller næring i en periode, vil både beholdningsendringen i perioden og den tidligere opparbeidede beholdningen bli flyttet fra én sektor eller næring til en annen. Tidligere nivå på sektoren eller næringens beholdninger vil derfor ikke være sammenlignbare med nytt nivå. Det samme vil være tilfelle dersom objektsdefinisjonene endres. For at beholdningene før og etter en endring i objekts-, sektor- eller næringsomfang skal være sammenlignbare, må derfor beholdningen i tidligere perioder korrigeres for endringen i omfanget. I motsatt fall vil endringer i objekts-, sektor- eller næringsomfang forårsake brudd i statistikken.

Omvurderinger er statistiske størrelser som har en økonomisk tolkning i de internasjonale standardene. Disse er nødvendige for å sikre øko-sirken mellom beholdninger og transaksjoner. Det samme gjelder ikke for imputering av manglende data og korrigerende av feil. Slike korreksjoner vil vanligvis gjelde periodens utgående beholdning og er editering på data.

Finanstransaksjoner og omvurderinger i kredittindikatoren og pengemengden

I kredittindikatoren og pengemengden publiseres både beholdninger og finanstransaksjoner, i tillegg til veksten. Hovedformålet med kredittindikatoren er å vise transaksjonene og veksten i gjelden som publikumssektorene og -næringene har av nærmere definerte objekter til ulike långiversektorer. Tilsvarende skal penge-

mengdestatistikken vise transaksjonene og veksten i pengeholdende sektors beholdninger av nærmere definerte objekter utstedt av pengeutstedende sektorer.

Transaksjonene i kredittindikatoren og pengemengden finner vi ved å trekke alle omvurderingene i perioden fra beholdningsendringen i perioden. Omvurderingene i perioden består av verdiendringer i form av valutakursendringer og markedsverdiendringer på objektene, samt volumendringer i form av tap og endringer i objekts-, sektor- og næringsomfang. Når alle verdi- og volumendringer er trukket fra beholdningsendringen, står vi igjen med transaksjonene som har skjedd i den beholdningen vi har ved utgangen av perioden. Dersom det har skjedd endringer i objekts-, sektor- eller næringsomfang i perioden, vil omfanget på denne beholdningen være et annet enn omfanget på inngående beholdning i perioden. Transaksjonene i perioden vil ikke da kunne sammenlignes med periodens inngående beholdning.

Beregning av vekst i kredittindikatoren og pengemengden ved endringer i omfang

Når veksten i en periode skal beregnes for kredittindikatoren og pengemengden, må transaksjonene i perioden kunne sammenlignes med periodens inngående beholdning, som veksten måles i forhold til. Ved endringer i objekts-, sektor- eller næringsomfang må følgelig periodens inngående beholdning korrigeres for endringen i omfanget for at ikke statistikken skal vise gal vekst. Eksempelvis må inngående beholdning korrigeres når foretak flytter inn eller ut av publikumssektoren eller pengeholdende sektor. Det samme gjelder når foretak endrer næring til eller fra olje og sjøfart, eller når objekter endrer omfang, som ved konvertering av gjeld til egenkapital.

Å korrigere beholdningsstørrelsene tilbake i tid er ressurskrevende og vil ofte ikke være praktisk gjennomførbart på grunn av manglende datagrunnlag. I og med at kredittindikatoren og pengemengdestatistikken er korttidsstatistikker med fokus på rask publisering av transaksjoner og vekst, korrigeres det for endringer i omfang kun i selve vekstberegningen. Beholdningsseriene som publiseres korrigeres ikke. Dette fører til brudd i beholdningsseriene, ved at disse ikke blir sammenlignbare før og etter at endringer i objekts-, sektor- eller næringsomfang inntreffer.

I produksjonen av statistikken er det viktig å ha god kontroll med endringer i omfang. Disse bør derfor behandles adskilt fra andre omvurderinger og adskilt fra korreksjoner på dataene.

Tidligere transaksjons- og vekstberegning

Metoden for beregning av transaksjoner og vekst i de tidligere rutinene for kredittindikatoren og pengemengden tok periodens inngående beholdning som utgangspunkt, og holdt denne fast. Omvurderinger ble tilskrevet måneden de inntraff i, uavhengig av om de påvirket inngående eller utgående beholdning. Omvurderinger og korreksjoner ble videre behandlet samlet som strømningsstørrelser og ble i transaksjons- og vekstberegningene summert over den aktuelle perioden. Siden den økonomiske og statistiske tolkningen av endringer i omfang er forskjellig fra øvrige omvurderinger, og forskjellig fra korreksjoner, var ikke denne behandlingsmåten alltid like hensiktsmessig.

Så lenge det ikke var endringer i objekts-, sektor- eller næringsomfang, ga tidligere metode korrekt resultat for transaksjoner og vekst. I tilfeller hvor endringen i objekts-, sektor- eller næringsomfang kun medførte en liten nivåendring som var tilnærmet konstant i de siste tolv månedene før endringen skjedde, innebar det heller ikke store feil å korrigere for endringen i omfanget i perioden hvor endringen inntraff. Tidligere metode kunne imidlertid ikke benyttes når endringer i objekts-, sektor- eller næringsomfang førte til en større nivåendring som ikke var konstant i de siste tolv månedene før endringen inntraff. Det var tilfelle ved endringen i objektsomfang som fulgte av endret rapportering og tilpasning av kredittindikatoren og pengemengden til internasjonale anbefalinger. Det ble derfor foretatt en grundig vurdering av omvurderinger og korreksjoner som kredittindikatoren og pengemengden kan bli påvirket av og metodene for å nøytralisere for disse i veksten.

Omvurderinger og korreksjoner som kredittindikatoren og pengemengden påvirkes av

I kredittindikatoren og pengemengden følger verdiendringer av valutakursendringer og endringer i virkelig verdi på hhv. utlån og innskudd. Tap er kun aktuelt for utlånene i kredittindikatoren. Både verdiendringer og tap skal summeres over perioden.

I begge statistikkene kan det være aktuelt med korreksjon i periodens utgående beholdning. Slike korreksjoner kan todeles:

- 1) Imputerte størrelser for sektorer hvor data for perioden mangler
- 2) Korreksjon av data hvor man mistenker feil, men ikke rekker å kontrollere, slik at man velger å nøytralisere endringen i inneværende periode, inntil data kan kontrolleres.

Dette er korreksjoner i beholdning som vil bli endret i grunnlagsmaterialet i en senere periode. Imputerte størrelser må fjernes når data mottas. Tilsvarende må korreksjoner ved mistanke om feil fjernes når feilene er korrigeret eller endringen verifisert.

Begge statistikkene kan bli påvirket av endringer i objekts- og sektoromfang. Kredittindikatoren kan også bli påvirket av endringer i næringsomfang. Ved endringer i omfang vil ikke inngående beholdning lenger være sammenlignbar med utgående beholdning. Ettersom omfangsendringer ikke er forbigående, er det utgående beholdning som må bestemme nivået. Endringer i omfang krever følgelig korreksjon i inngående beholdning – i motsetning til imputasjoner og korreksjon av feil som gjelder utgående beholdning.

Forslag til behandling av omvurderinger og feilkorreksjoner

Verdiendringer og tap bør ikke blandes sammen med endringer i omfang eller med korreksjon av inneværende periodes utgående beholdning i rutinen for kredittindikatoren og pengemengden. Det betyr at strømningsstørrelser og nivåstørrelser bør behandles hver for seg, siden disse har ulik økonomisk tolkning. Førstnevnte skal summeres over perioden, mens sistnevnte skal korrigerer nivået i én bestemt måned. Dernext bør endringer i omfang på inngående beholdninger behandles adskilt fra feilkorreksjoner og imputasjoner i utgående beholdning, siden de refererer seg til beholdningen i forskjellige perioder.

Verdiendringer og tap

Beregningen av valutakursendringer og markedsverdiendringer er begge verdiendringer, men beregningen av de to størrelsene er forskjellig. Valutakursendringen beregnes i programmet, mens akkumulerte markedsverdiendringer kan hentes inn fra kildene. De akkumulerte beløpene må dekomponeres til månedsbeløp og spres på sektorer og næringer etter fastsatte nøkler i programmet. Siden beregningene er forskjellige og vi dessuten har lagt opp til å ignorere markedsverdiendringer som ikke er vesentlige, er det nærliggende å behandle dette som to ulike serier i produksjonen.

Beregningen av tap vil basere seg på en tilsvarende metode som beregninger av markedsverdiendringer. Akkumulerte beløp hentes fra kildene og dekomponeres til månedsbeløp og spres på sektor og næring etter fastsatte nøkler i programmet. Ettersom tap ikke er verdiendring, men volumendring, er det naturlig å behandle disse adskilt fra markedsverdiendringene. Som for markedsverdiendringer har vi lagt opp til å ignorere tap som ikke er vesentlige.

Endringer i omfang

Ideelt sett bør endringer i omfang korrigeres i tilbakegående tidsserier, men det er ikke praktisk mulig i kredittindikatoren og pengemengden. I stedet må beholdningen i perioden som veksten skal måles mot, korrigeres i selve vekstberegningen, slik at den blir sammenlignbar med transaksjon i perioden. Siden veksten måles for de siste tolv månedene, må det beregnes og legges til korreksjonsfaktorer for tolv måneder tilbake i tid. Disse faktorene er permanente i den forstand at de må med i vekstberegningen for alle måneder framover i den neste tolv månedersperioden, dvs. inntil inngående beholdning får samme omfang som utgående beholdning.

Korreksjoner i utgående beholdning

Framskrevne verdier for sektorer hvor vi mangler månedstall, dvs. hvor vi kun har kvartals- og årstall, kan behandles som korreksjoner i beregningen eller legges direkte inn i grunnlaget, for å korrigeres når nye tall foreligger. Det samme gjelder ved mistanke om feil. Dersom dette legges til som korreksjon i beregningen, må korreksjonene betraktes som midlertidige. De skal kun trekkes med i beregningen for statistikkperioden og fjernes når korrigerede tall mottas.

Formler for transaksjon og vekst

Gjennomgangen av omvurderinger og korreksjoner som påvirker kredittindikatoren og pengemengden og metodene for å fange opp disse, ledet til endring i formlene for beregning av vekst. I formlene nedenfor er det lagt vekt på å skille de ulike omvurderingene, og på å skille disse fra korreksjon av feil. Vekstformlene må multipliseres med 100 for å gi prosenttall.

Følgende notasjon er benyttet i formlene:

- Z_i = Utgående beholdning i måneden i
- V_i = Valutakursomvurdering i måned i
- M_i = Markedsverdiomvurdering i måned i
- S_i = Tap (svinn) i måned i
- E_i = Endring i omfang i utgående beholdning i måned i
- K_i = Midlertidig korreksjon i utgående beholdning i måned i
- T_i = Transaksjon i måned i ,

hvor i angir måneden som variabelen gjelder for. Følgende notasjon benyttes for måneden i i formlene nedenfor:

- Statistikk måneden = 0,
- forrige måned = -1,
- måneden før der = -2,
- osv. til
- samme måned forrige år = -12

Formlene tar som utgangspunkt at omfanget/nivået på utgående beholdning øker i forhold til inngående beholdning ved endringer i omfang. Beholdningen i sammenstillingsmåneden må derfor oppjusteres i beregningen av transaksjon og vekst. Dersom omfanget/nivået på utgående beholdning reduseres, må følgelig nivået i sammenstillingsmåneden nedjusteres, dvs. korreksjonsfaktoren i beregningen må være negativ.

I formlene er også endring i omfang i utgående beholdning i statistikk måneden tatt med. For siste statistikkperiode vil denne være lik 0. Størrelsen må imidlertid med i formelen siden beregningen også kjøres for måneden før statistikk måneden, måneden før der igjen, osv. tolv måneder tilbake. Når det skjer en endring i omfang i en måned, vil denne endringen bli lagt inn for tidligere perioder. For måneden før innebærer ikke dette noen endring i omfang, slik at inngående og utgående beholdning må korrigeres like mye for at ikke veksten skal bli feil.

Tilsvarende som for endring i omfang, tar formlene også som utgangspunkt at midlertidige korreksjoner i utgående beholdning i statistikk måneden øker beholdningen.¹⁴ Ettersom det kan være behov for midlertidige korreksjoner for kvartalsrapportører, kan det gå opptil fire måneder før data blir korrigert. Av den grunn er det i formlene for transaksjoner og vekst siste måned lagt inn midlertidige korreksjoner også i inngående beholdning. Det er ikke behov for midlertidige korreksjoner i inngående beholdning i formlene for transaksjoner og vekst siste år, siden dataene senest vil bli korrigert etter fire måneder. Midlertidige korreksjonsfaktorer må fjernes når korrigerede tall foreligger.

¹⁴ **NB:** Per i dag inngår midlertidige korreksjoner i beholdning negativt i beregningen av transaksjoner og vekst i K2. Dette betyr at en midlertidig korreksjon som skal øke beholdningen må legges inn negativt i grunnlaget til K2.

Transaksjon:

Transaksjonen i siste periode =

[Beholdningsendringen i siste periode

- Valutakursomvurderingene i perioden
- Markedsverdiomvurderingene i perioden
- Konstaterte tap i perioden
- + Midlertidig korleksjon i utgående beholdning i perioden
- Midlertidig korleksjon i inngående beholdning
- + Endring i omfang i utgående beholdning i perioden
- Endring i omfang i utgående beholdning foregående periode]

Transaksjon siste måned med symboler:

$$T_0 = [Z_0 - Z_{-1} - (V_0 + M_0 + S_0) + K_0 - K_{-1} + E_0 - E_{-1}]$$

eller

$$T_0 = [(Z_0 + K_0 + E_0) - (Z_{-1} + K_{-1} + E_{-1}) - (V_0 + M_0 + S_0)]$$

Transaksjoner siste år med symboler:

$$T_{12m} = \sum_{-11}^0 T_i = \text{Transaksjoner siste 12 måneder}$$

$$T_{12m} = [Z_0 - Z_{-12} - \sum_{-11}^0 (V_i + M_i + S_i) + K_0 + E_0 - E_{-12}]$$

eller

$$T_{12m} = [(Z_0 + K_0 + E_0) - (Z_{-12} + E_{-12}) - \sum_{-11}^0 (V_i + M_i + S_i)]$$

Månedsvest:

$$\text{Månedsvest} = \frac{\text{Transaksjon siste måned}}{(\text{Utgående beholdning forrige måned} + \text{Midlertidig korleksjon forrige måned} + \text{Endring i omfang forrige måned})}$$

Med symboler:

$$\frac{T_0}{Z_{-1} + K_{-1} + E_{-1}} = \frac{Z_0 - Z_{-1} - (V_0 + M_0 + S_0) + K_0 - K_{-1} + E_0 - E_{-1}}{Z_{-1} + K_{-1} + E_{-1}}$$

eller

$$\frac{T_0}{Z_{-1} + K_{-1} + E_{-1}} = \frac{(Z_0 + K_0 + E_0) - (Z_{-1} + K_{-1} + E_{-1}) - (V_0 + M_0 + S_0)}{Z_{-1} + K_{-1} + E_{-1}}$$

Omregnet til årlig rate:

$$\left[1 + \left(\frac{T_0}{Z_{-1} + K_{-1} + E_{-1}} \right) \right]^{12} - 1$$

Tolv månedersvekst:

$$\text{Tolv månedersvekst} = \frac{\text{Transaksjoner siste år}}{\text{(Utgående beholdning samme måned forrige år + Endring i omfang i utgående beholdning samme måned forrige år)}}$$

Med symboler:

$$\frac{T_{12m}}{Z_{-12} + E_{-12}} = \frac{Z_0 - Z_{-12} - \sum_{-11}^0 (V_i + M_i + S_i) + K_0 + E_0 - E_{-12}}{Z_{-12} + E_{-12}}$$

eller

$$\frac{T_{12m}}{Z_{-12} + E_{-12}} = \frac{(Z_0 + K_0 + E_0) - (Z_{-12} + E_{-12}) - \sum_{-11}^0 (V_i + M_i + S_i)}{Z_{-12} + E_{-12}}$$

Vedlegg M: Metode for beregning av valutakursomvurderinger

Prosessen med å beregne valutakursomvurderinger beskrives her skrittvis i tre steg. Det beregnes først andeler/vekt for valutafordeelte utlånsbeløp rapportert på utvalgte valutasorter. Deretter benyttes vektene til å fordele det totale utlånsbeløpet i utenlandsk valuta på de utvalgte valutasortene. Til slutt estimeres omvurderingene.

Det beregnes en vekt for hver valutasort over de 7 største valutasortene (USD, SEK, JPY, GBP, EUR, CHF og DKK), basert på rapportering av valutafordeelte utlånsbeløp fra de største bankene. Vekten for en valutasort beregnes slik (USD illustrert i eksempelet):

$$Vekt_{q,USD} = \left(\frac{Z_{q,USD}}{\sum Z_{q,VAL}} \right)$$

$Z_{q,USD}$ = utlånsbeløp med valutasort USD omregnet til NOK i kvartal q

$Z_{q,VAL}$ = totalt utlånsbeløp med utenlandsk valuta omregnet til NOK i kvartal q

Da det kun rapporteres valutafordeelte beløp kvartalsvis, blir de beregnede vektene basert på kvartalsrapporteringen fremskrevet i de mellomliggende måneder. Vektene holdes konstant frem til ny informasjon om valutafordeelte utlånsbeløp rapporteres.

Deretter blir beholdningene i NOK fordelt med vektene på de respektive valutasortene. Beregning av utgående beholdning for valutaen USD omregnet til NOK illustreres i eksempelet under:

$$Z_{t,USD} = Z_{t,VAL} * Vekt_{q,USD}$$

$Z_{t,VAL}$ er den totale (rapporterte) beholdningsverdien i utenlandsk valuta omregnet til NOK i måned t.

$V_{t,J}$ = Valutakursomvurdering i måned t for valutasort J beregnes som følger¹⁵:

$$V_{t,J} = (Z_{t,J} - Z_{t-1,J}) - \left(\left(\frac{Z_{t,J}}{k_{t,J}} - \frac{Z_{t-1,J}}{k_{t-1,J}} \right) * \overline{k}_{t,J} \right)$$

t = måned

$Z_{t,J}$ = utgående beholdning for valuta J, omregnet til NOK

$Z_{t-1,J}$ = inngående beholdning for valuta J, omregnet til NOK

$k_{t,J}$ = utgående sluttkurs for valuta J

$k_{t-1,J}$ = inngående sluttkurs for valuta J

$\overline{k}_{t,J}$ = gjennomsnittskurs for valuta J

¹⁵ Formelen for valutakursomvurderinger kan også skrives slik:

$$V_{t,J} = Z_{t,J} \left(1 - \frac{\overline{k}_{t,J}}{k_{t,J}} \right) - Z_{t-1,J} \left(1 - \frac{\overline{k}_{t,J}}{k_{t-1,J}} \right)$$

Valutakursomvurderingen for valuta J i måneden beregnes altså som beholdningsendringen i norske kroner for hver valuta fratrukket beholdningsendringen i opprinnelig valuta omregnet til norske kroner ved gjennomsnittskursen. Deretter aggregeres de valutafordelte omvurderingene for hver valutasort for å gi valutakursomvurderingen i måneden totalt, V_t .

$$V_t = \sum V_{t,J}$$

Vedlegg N: Brudd i beholdningsseriene for pengemengdestatistikken

Forkortelser:

PHS: Pengeholdende sektor

HUS: Husholdninger mv.

IFF: Ikke finansielle foretak

AFF: Andre finansielle foretak

KOM: Kommuneforvaltningen

Tabell 1. Totale brudd i beholdningsserier fordelt på påløpte, ikke-forfalte renter og feil i innrapporterte data. Beløp i mill. kr.

Periode	Totalt brudd i beholdningsserier	Påløpte, ikke-forfalte renter	Feil i innrapporterte data
	PHS	PHS	PHS
201701	31 932	1 640	30 292
201702	31 333	2 580	28 753
201703	36 259	2 963	33 296
201704	37 169	3 873	33 296
201705	38 221	4 925	33 296
201706	39 041	5 231	33 810
201707	40 186	6 376	33 810
201708	41 150	7 340	33 810
201709	41 858	8 047	33 811
201710	42 372	8 561	33 811
201711	43 310	9 499	33 811
201712	34 478	667	33 811
201801	3 518		3 518
201802	5 057		5 057
201803	515		515
201804	515		515
201805	515		515

Tabell 2. Brudd i beholdningsseriene som følge av at påløpte, ikke-forfalte renter rapporteres samlet med innskudd. Beregnet basert på tabell 4 og 5. Beløp i mill. kr.

Periode	Sum	Transaksjonsinnskudd					Andre innskudd				
	PHS	PHS	HUS	IFF	AFF	KOM	PHS	HUS	IFF	AFF	KOM
201701	1 640	1 488	856	490	77	64	152	67	58	21	6
201702	2 580	2 336	1 355	758	119	104	244	109	93	32	10
201703	2 963	2 668	1 516	886	136	129	295	126	122	36	11
201704	3 873	3 475	1 992	1 121	183	179	398	164	160	57	16
201705	4 925	4 437	2 543	1 438	224	232	488	212	204	51	21
201706	5 231	4 718	2 748	1 478	233	257	513	217	212	62	22
201707	6 376	5 735	3 293	1 834	306	303	641	267	274	74	26
201708	7 340	6 591	3 855	2 107	342	287	749	315	319	85	30
201709	8 047	7 251	4 169	2 349	357	375	796	340	333	92	31
201710	8 561	7 745	4 380	2 578	415	371	816	362	323	96	35
201711	9 499	8 598	4 842	2 856	469	430	902	405	350	107	39
201712	667	605	347	197	32	29	62	29	23	7	3

Tabell 3. Brudd i beholdningsseriene som følge av avdekkede feil i innrapporterte data. Beløp i mill. kr.

Periode	Sum	Transaksjonsinnskudd					Andre innskudd				
	PHS	PHS	HUS	IFF	AFF	KOM	PHS	HUS	IFF	AFF	KOM
201701	30 292	74 192	19 766	41 233	12 691	501	-43 899	-4 023	-30 176	-9 959	258
201702	28 753	75 532	21 263	41 108	12 689	471	-46 779	-6 050	-30 123	-10 880	274
201703	33 296	74 960	20 704	41 113	12 676	467	-41 664	-2 946	-29 537	-9 588	406
201704	33 296	74 960	20 704	41 113	12 676	467	-41 664	-2 946	-29 537	-9 588	406
201705	33 296	74 960	20 704	41 113	12 676	467	-41 664	-2 946	-29 537	-9 588	406
201706	33 810	74 964	20 721	41 096	12 701	446	-41 153	-2 476	-29 511	-9 593	427
201707	33 810	74 964	20 721	41 096	12 701	446	-41 153	-2 476	-29 511	-9 593	427
201708	33 810	74 964	20 721	41 096	12 701	446	-41 153	-2 476	-29 511	-9 593	427
201709	33 811	74 964	20 721	41 096	12 701	446	-41 153	-2 476	-29 511	-9 593	427
201710	33 811	74 964	20 721	41 096	12 701	446	-41 153	-2 476	-29 511	-9 593	427
201711	33 811	74 964	20 721	41 096	12 701	446	-41 153	-2 476	-29 511	-9 593	427
201712	33 811	74 964	20 721	41 096	12 701	446	-41 153	-2 476	-29 511	-9 593	427
201801	3 518	772	955	-137	9	-55	2 746	1 547	665	366	169
201802	5 057	-568	-543	-12	11	-25	5 625	3 575	611	1 286	153
201803	515	4	17	-17	24	-21	511	470	26	-6	21
201804	515	4	17	-17	24	-21	511	470	26	-6	21
201805	515	4	17	-17	24	-21	511	470	26	-6	21

Bruddene som ble avdekket i januar, februar, mars og juni er ført tilbake i 12 perioder. Hver bruddstørrelse holdes konstant i 12 perioder før måneden bruddet ble oppdaget og er summert sammen med eventuelle andre bruddstørrelser i hver enkelt periode.

Tabell 4. Påløpte, ikke-forfalte renter på innskudd i kroner og valuta fra innenlandske sektorer. Grunnlag for fordeling av påløpte, ikke-forfalte renter. Beløp i mill. kr.

Periode	Påløpte, ikke-forfalte renter
201701	1 827
201702	2 916
201703	3 309
201704	4 428
201705	5 566
201706	5 869
201707	7 158
201708	8 271
201709	8 931
201710	9 608
201711	10 532
201712	738

Tabell 5. Samlede innskudd i kroner og valuta fra innenlandske sektorer, fordelt etter innskuddstype og sektoraggregat. Beløp i mill. kr.

Periode	Sum	Transaksjonsinnskudd					Andre innskudd					Innskudd utenfor pengemengden				
		HUS	IFF	AFF	KOM	Øvrige	HUS	IFF	AFF	KOM	Øvrige	HUS	IFF	AFF	KOM	Øvrige
201701	2 228 359	1 044 215	598 049	94 051	77 783	71 208	82 255	71 026	25 591	7 042	14 434	87 123	31 027	6 031	7 602	10 924
201702	2 263 359	1 051 925	588 113	92 304	81 013	81 658	84 503	72 112	25 187	7 596	15 262	88 501	43 157	7 543	12 174	12 313
201703	2 268 726	1 039 414	607 114	93 429	88 762	77 402	86 076	83 752	24 865	7 691	10 579	88 215	32 954	7 087	8 034	13 352
201704	2 330 759	1 048 630	589 759	96 557	93 969	89 101	86 403	84 435	30 135	8 271	22 740	89 788	46 178	7 655	12 558	24 580
201705	2 275 306	1 039 606	587 799	91 535	94 842	77 239	86 587	83 373	20 918	8 597	27 314	88 480	32 571	6 199	8 134	22 112
201706	2 351 855	1 101 260	592 360	93 524	103 161	89 942	87 092	84 908	24 890	8 709	11 000	89 019	40 574	7 289	9 864	8 261
201707	2 367 294	1 088 939	606 385	101 188	100 092	74 279	88 263	90 653	24 437	8 698	30 526	88 513	32 645	7 070	9 121	16 486
201708	2 327 769	1 084 871	593 033	96 254	80 749	66 921	88 729	89 657	23 818	8 554	16 774	89 671	43 558	7 223	13 327	24 629
201709	2 321 449	1 083 481	610 659	92 883	97 591	82 176	88 376	86 514	24 029	8 015	9 239	83 989	30 519	5 486	9 072	9 420
201710	2 369 371	1 080 205	635 739	102 457	91 608	75 204	89 309	79 678	23 614	8 753	13 437	85 509	43 350	7 053	13 424	20 031
201711	2 339 219	1 075 422	634 294	104 231	95 606	69 244	90 014	77 669	23 799	8 762	10 490	83 207	27 621	5 791	8 850	24 220
201712	2 316 744	1 089 102	618 521	99 557	92 450	63 521	91 063	71 419	22 727	8 757	9 197	86 294	40 287	5 432	11 537	6 881

Tabell 6. Innskuddstypenes andel av samlede innskudd fordelt per sektoraggregat. Beregnet basert på tabell 4.

Periode	Sum	Transaksjonsinnskudd					Andre innskudd					Innskudd utenfor pengemengden				
		HUS	IFF	AFF	KOM	Øvrige	HUS	IFF	AFF	KOM	Øvrige	HUS	IFF	AFF	KOM	Øvrige
201701	1	0,4686	0,2684	0,0422	0,0349	0,0320	0,0369	0,0319	0,0115	0,0032	0,0065	0,0391	0,0139	0,0027	0,0034	0,0049
201702	1	0,4648	0,2598	0,0408	0,0358	0,0361	0,0373	0,0319	0,0111	0,0034	0,0067	0,0391	0,0191	0,0033	0,0054	0,0054
201703	1	0,4581	0,2676	0,0412	0,0391	0,0341	0,0379	0,0369	0,0110	0,0034	0,0047	0,0389	0,0145	0,0031	0,0035	0,0059
201704	1	0,4499	0,2530	0,0414	0,0403	0,0382	0,0371	0,0362	0,0129	0,0035	0,0098	0,0385	0,0198	0,0033	0,0054	0,0105
201705	1	0,4569	0,2583	0,0402	0,0417	0,0339	0,0381	0,0366	0,0092	0,0038	0,0120	0,0389	0,0143	0,0027	0,0036	0,0097
201706	1	0,4683	0,2519	0,0398	0,0439	0,0382	0,0370	0,0361	0,0106	0,0037	0,0047	0,0379	0,0173	0,0031	0,0042	0,0035
201707	1	0,4600	0,2562	0,0427	0,0423	0,0314	0,0373	0,0383	0,0103	0,0037	0,0129	0,0374	0,0138	0,0030	0,0039	0,0070
201708	1	0,4661	0,2548	0,0414	0,0347	0,0287	0,0381	0,0385	0,0102	0,0037	0,0072	0,0385	0,0187	0,0031	0,0057	0,0106
201709	1	0,4667	0,2631	0,0400	0,0420	0,0354	0,0381	0,0373	0,0104	0,0035	0,0040	0,0362	0,0131	0,0024	0,0039	0,0041
201710	1	0,4559	0,2683	0,0432	0,0387	0,0317	0,0377	0,0336	0,0100	0,0037	0,0057	0,0361	0,0183	0,0030	0,0057	0,0085
201711	1	0,4597	0,2712	0,0446	0,0409	0,0296	0,0385	0,0332	0,0102	0,0037	0,0045	0,0356	0,0118	0,0025	0,0038	0,0104
201712	1	0,4701	0,2670	0,0430	0,0399	0,0274	0,0393	0,0308	0,0098	0,0038	0,0040	0,0372	0,0174	0,0023	0,0050	0,0030

Vedlegg O: Brudd i beholdningsseriene for kredittindikatoren

Nedenfor er bruddene som skyldes endring i objektsomfang presentert i tabeller med ulik inndeling og detaljeringsgrad. Tabellene viser den endringen som må gjøres i månedens beholdning for å gi samme omfang som beholdningene fra januar 2018. Alle beløpene, med unntak av egenbeholdningen, er hentet fra rapport 10 i tidligere ORBOF.

Tabell 1. Totale brudd i beholdningsseriene fordelt på kilde

Periode	Banker	Kredittforetak	Statlige låneinstitutt	Finansieringsforetak	Egenbeh. verdipapirer	Andre kilder	SUM
201701	22842	3285	2488	1871	-20611	302	10177
201702	24112	3742	2492	2082	-19065	302	13665
201703	18281	3744	2575	2209	-20549	302	6562
201704	18572	3864	2525	1960	-19410	302	7813
201705	19953	4257	2505	1999	-22829	302	6187
201706	18274	3880	2506	2276	-22427	302	4811
201707	18692	3877	2430	2029	-20604	302	6726
201708	20095	4456	2534	2001	-18417	302	10971
201709	19372	5085	2596	2223	-20186	302	9392
201710	19598	4971	2558	1910	-20556	296	8777
201711	20676	5370	2487	1942	-19844	265	10896
201712	19375	5103	2249	2133	-18746	239	10353

Tabell 2. Totale brudd i beholdningsseriene fordelt på sektor

Periode	Husholdninger	Kommuner	Ikke-finansielle foretak	
	Fastlands-Norge	Fastlands-Norge	Olje- og sjøfart	Fastlands-Norge
201701	14101	820	163	-4909
201702	15187	922	385	-2828
201703	12133	639	423	-6632
201704	12482	671	630	-5971
201705	13617	760	591	-8781
201706	12244	621	687	-8740
201707	12460	645	464	-6842
201708	13687	772	1255	-4743
201709	12625	680	2081	-5994
201710	12490	678	1859	-6248
201711	13302	750	1012	-4170
201712	12223	642	1559	-4071

Tabell 3. Detaljerte brudd i beholdningsseriene fordelt på kilde. Periode 201712

	Banker	Kredittforetak	Statlige låneinstitutter	Finansieringsselskaper	Egenbeh. verdipapir	Andre kilder	SUM
Spesifiserte tapsnedskrivninger	14581	1227	170	1915		0	17893
Verdijusteringer på utlån	708	1265	0	0		0	1973
Påløpte renter på utlån ¹⁵	4029	2575	2079	166		239	9089
Over-/underkurs på utlån	0	37	0	0		0	37
Margintrekk o.a. mellomregning	56	0	0	52		0	108
Egenbeholdning av verdipapirer					-18746		-18746
SUM	19375	5103	2249	2133	-18746	239	10353

Referanse til postkoder i tidligere ORBOF:

Spesifiserte tapsnedskrivninger – post 2.58 og post 2.61

Verdijusteringer på utlån – post 2.62

Påløpte renter på utlån – post 3.62.20, post 3.62.26 og post 3.64

Over-/underkurs på utlån – Summen av netto overkurs, post 3.63.61 og netto underkurs, post 7.63.61.

Margintrekk o.a. mellomregning – post 7.75.20

Egenbeholdning av verdipapirer – fra VPS- Lån der eier og utsteder er den samme.

Der det ikke er sektorisering i grunnlaget er det benyttet vekter. Vektene er beregnet som sektorens andel av totale utlån.

Tabell 4. Detaljerte brudd i beholdningsseriene fordelt på sektor. Periode 201712

	Husholdninger		Kommuner		Ikke-finansielle foretak			
	Fastlands-Norge		Fastlands-Norge		Olje og sjøfart		Fastlands-Norge	
	Brudd	Vekt	Brudd	Vekt	Brudd	Vekt	Brudd	Vekt
Spesifiserte tapsnedskrivninger	5055	-	0	-	2525	-	10312	-
Verdijusteringer på utlån	1286	0,60	121	0,06	41	0,02	526	0,25
Påløpte renter på utlån ¹⁶	5832	0,60	543	0,06	218	0,02	2495	0,25
Over-/underkurs på utlån	24	0,60	2	0,06	0	0,02	10	0,25
Margintrekk o.a. mellomregning	27	-	0	-	0	-	81	-
Egenbeholdning av verdipapirer	0	-	-25	-	-1226	-	-17495	-
SUM	12224		642		1559		-4071	

¹⁶ Renter i Eksportkreditt er inkludert under ikke-finansielle foretak. Renter i Statens Pensjonskasser er inkludert under husholdninger